

A KEGYES-TANÍTÓRENDIEK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI FŐGYMNASIUM

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1889–90. TANÉVRŐL.

---

KÖZZÉTESZI

MAGYAR GÁBOR

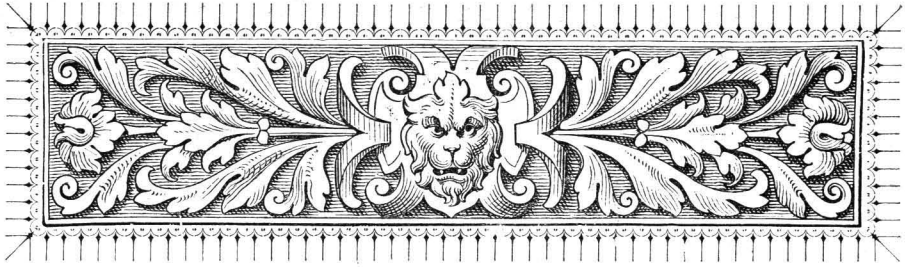
IGAZGATÓ.



SZEGEDEN, 1890.

NYOMATOTT BÁBA SÁNDOR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.





## Az ó-classicai irodalmak művelődéstörténeti hatása és szerepe a középiskolában.

„Ideje, hogy a cultura terén az ideális nevelésre is áttérjünk, hogy megtanítsuk ifjúságunkat szeretni, a mi az életnek báját és varázst kölcsönöz, a mi a lelket nemesíti, a mi nemesak az agynak rostjait hozza mozgásba, hanem a mi nemes rezgésbe képes hozni a szív hurjait is.“

*Fenyvessy Ferencnek a magy. képviselőházban  
1890. jan. 22-én tartott beszédéből.*

A középiskolai oktatás philosophiai elveken nyugvó rendszerezésére és a mult időkből átöröklött hagyományok egy részének elejtésére czélzó — paedagogiai eszmeforradalom korában élünk.

A művelt nyugati népek culturalis törekvéseit tekintvén, olyanféle eszmeáramlatok támadnak a társadalmakban és a culturelet vezető köreiben, melyek a középiskolai oktatásnak legcégtöbb s még eddig megoldatlanul hagyott kérdéseivel komoly czélatossággal, sőt itt-ott már hivatalból is foglalkoznak. Az európai középiskolai oktatásügynek napirendre került főkérdései közül kettőre kívánom az érdeklődést különösen fölhívni: az egyikben az ó-kori classicus irodalmaknak *művelődéstörténeti hatását* a középiskolai kérdéssel kapcsolatban akarom ismertetni, a másikban a *classicai discipliná*-nak a modern tudományokhoz mért *viszonylagos értékét* — a contemplálandó egységes középiskola számára óhajtánám kimutatni.

Tanulmányom czélja a nagyközönségnek ezen kérdésekben némi tájékoztatással szolgálni. A legutóbb lezajlott, különben tanulságos görögnyelvi viták alkalmával többször fölmerült argumentum gyanánt a közönségnek, kivált a gyermekeiket iskoláztató szülőknek, ellenszenves magatartása a görögnyelvnek és irodalomnak középiskolai oktatásával szemben.

Ez csak egyoldalú érvelés. Mert míg a közönség — melynek ritkán nyílik alkalma a disciplinák viszonylagos értékének megbirálására — a kérdést csak egy-egy oldalról megvilágító röpiratokból ismeri, a pro- és contraérveket értékeik szerint szembeállítva nem látja: addig az ő rokon-, vagy ellenszenvére, mint argumentumra hivatkozni, nemcsak hogy nem tanácsos, de a kérdés tisztázásának egyenesen ártalmára van.

Nem akarok előre állást foglalni. Közlöm az adatokat lehető tárgyilagossággal, nem hallgatván el egyik tábornak sem nyomós argumentumait, nem hunyván szemet egyik pártnak gyöngeségei előtt sem.

Csakhogy egy gymnasiumi tanárnak lehet-e annyi hitelt előlegezni, hogy consequentiái iránt — kivált ilyen kérdésben — az olvasó előre tartózkodó ne legyen: ezen tanulmány átolvasása után fogja a részrehajlatlan elmélkedő eldönteni.

\*\*\*

Jelszóvá lett nálunk is a görög nyelv eltörlése, mint szükségtelen, impracticus tárgyé, mely csak egyedül van útjában a létesítendő egységes középiskolának. A felsőbb helyről kiadott jelszó a nagy közönségnek régen táplált ellenszenvétől erősödve, a társadalomnak szinte meggyőződésévé lett. Teljes erővel ragad magával mindenkit az anti-classicus áramlat. Mindnyájan érezzük ennek az áramlatnak hatalmas, sodró erejét, lehetetlen tagadnunk jogosultságát.

A fölvilágosodás-, a practicus találmányok- és az általános népjogoknak büszkén emlegetett századában élünk. Kezdjük csekélyleni az előző századok hagyományait.

A szabad vizsgálódás és fölvilágosultság modern gyermekei lévén, szégyenkezzünk az ó-kornak classicus egyszerűségű észjárásán okulni. A villany, gőz, a távbeszélés, a fény- és színképelemzés physical bizonyosságú csodái mellett észre sem vesszük az ó-világnak évezredekre szóló alkotásait, az emberi szellemnek irott művekben, korunkig eljutott s bennünket már alig lelkesítő eszményeit.

Az egyenlőség és szabadság uralkodó principiumainak százada kiáltó ellentétben áll a régi világnak rabszolgatartó, emberi jogokat nem respectáló századaival.

Nem csoda tehát, hogy minden kötelék szakadni készül, mely még az antik világ emlékeihez fűz; éppen nem bámulni való, ha a nagy multak nagy szellemű alkotásai iránt az érdeklődés inkább csak *történeti értékű*.

Az élet kényszerítő szükségével szemben az utilitarismus, a hasznosság elve dönti el az eszmék sorsát is. Nem az emeli fölül az egyént a társadalom nivelláló törekvésein, mennyi ismeretanyagot, mennyi lelke-

sító eszmét visz át az iskolából az életbe, hanem hogy mennyi ismeretet bír az életben practicusan fölhasználni.

E miatt még nem volna nagy okunk a panaszra. Ez a korszellem új irányának következménye. A napi érdekű problémák megfejtése közvetlenebb jelentőségű, mint a kétezer éves eszmék felújítása és a bennök való gyönyörködés. De igen is attól kezdve van okunk panaszra, a hol az utilitarismus már annyira követelővé válik, hogy nem elégszik meg az életviszonyokon való uralmával, hanem kizárólagos hatalmába akarja keríteni az iskolát is. Hatalmába keríteni pedig minden idealismusnak kizárásával, a kedélyt derítő és lelket nemesítő eszméknek s azok classicus irodalmainak ignorálásával.

Tekintsünk végig a közép- és új-kornak művelődéstörténeti mozgalmain; figyeljük meg a szellem és vallás ifjító korának a renaissance-nak, reformationnak, a jezsuitáknak vagy az új-kori humanismusnak nagy hatásait: mind egy közös forrásra vezetnek vissza, az ó-kori classicus irodalmaknak tüzetes tanulmányozására, eszmekincseinek czélszerű felhasználására s az emberiség idealjaiért való folyton megújuló érdeklődésre. A classicus ó-kor irodalmi kincseinek felhasználása nélkül később, vagy tán maig sem fejlettek volna ki a nyugati, különösen román népek nyelvkincse s irodalmi; az ó-kori műemkek tanulmányozása nélkül nem nyert volna szárnyat az új-kori képzőművészek phantasiája s az ó-class. rhetorica ismerete nélkül nem támadhattak volna a hitnek, a vallásos meggyőződésnek olyan s annyi lánglelkű és elméjű szónokai, mint a reformatio idején.

Lássuk mindenkéltől a modern nevelés és oktatás történeti előzményeit. Itt sok olyan figyelemre méltó mozzanatot találunk, melyek már a középkori társadalom viszonyaiban és intézményei között is szerepeltek. Ezeknek előrebocsájtása után a középiskolai oktatásügy ujabbkori fejlődésének stadiumait is tisztábban körvonalazhatjuk.

A középkori műveltségnek sokszor emlegetett alantas fokát egyrészt az állami és társadalmi életet átalakító népmozgalmaknak, másrészt meg annak kell tulajdonítanunk, hogy az örökös harciasságnak a lovagi rendben úgyszólván cultussá emelése háttérbe szorítja a tudományokat és szépművészeteket, az iparnak és kereskedelemnek pedig szélesebb körökre való hatását megakadályozza.

A tudománynak és szépművészeteknek *műzsúi* a fegyverek csörgésétől s a világ zajától elvonult *szerezetesk kolostoraiban, káptalanok* mellett vagy nagyobb *városok* tudományos *főintézeteiben* találnak védő hajlékot. Az ipar és kereskedelem pedig az emberiség élelmesebb fajainak képezik kizárólagos élethivatásait. Hogy a nagyvilági élet ezerféle változásainak hatását és következményeit a magány esendjébe vonult tudósok egyoldalúlag és koruk szellemétől át nem hatva fogják föl, — az helyzetök-

ből következtethető. Átvesszik az ó-kortól az alaki műveltséget — tartalom nélkül. Öntudatosan nem alkalmazván az ó-kori culturának vivmányait koruk szükségleteihez, a középkori tudósok, mint anyag- és adatgyűjtő archeologusok, csak rhapsodicus ismeretek közlésére érzik magokat hivatottnak. A közlött vagy hagyományos ismeretanyag pedig azért rhapsodicus, mert a kik megszerzik nem általánosítják s a társadalom, mely amaz ismereteknek hijával van, nem bir érzékkel befogadásukra. Ennek következtében megszakad a *tudományosság* és *közélet* között az összekötő kapocs. Épen azért sóha egy korban sem lazább a kapcsolat élet és iskola között, mint a középkorban. Másrészt a középkorbéli tudósok egyoldalúsága a classicus ó-kor eszmevilágával való összeköttetést méginkább lazította.

Mégis a szerzetesek kolostoraiban fejlődött a középkori tanügy oly fokig, hogy a művelődésre való képesítésben nemcsak korukat tették fölvilágosodottá, hanem a későbbkori humanismus számára is megőrizték a classicus ó-kornak szellemkincseit. A középkornak ilyen hatású szerzetesei — a beneczések voltak. A catholicus egyháznak eme büszkeségeiről mondja Newman, hogy „nines ember Európában, bármi bátran szól az egyház ellen, ki nem köszönné az egyház e középkori tudósainak, hogy egyáltalán szólni tud.“ Nem kevésbé elismerőleg méltatja nagy hatásukat egy másik angol tudós is, ki a nevelés elméletéről írt tanulmányában a többi közt így emlékezik róluk: „Nagy monostoraik védbástyái voltak az erénynek, menedékhelyei az elnyomottaknak, a népnevelés középpontjai, a tudományok szabad hazája, az irodalom lelettára, az ifjúság iskolái és a tanultak egyetemei, papok képzőintézetei, földművelés, ipar, zene, építő és festőművészet iskolái.“<sup>1)</sup>

Az általános műveltségre való képesítés a triviumban és quadriviumban merül ki. Az ó-kori remekirodalom ismerete helyett az elrontott latin nyelv jut előtérbe, mint czél s nem mint eszköz.

A classicus művek tartalmi értékének becslése másolássá és scholionmagyarázatokká fajul.

Mindinkább kezd kiveszni az emberiség nagy multjával való kapcsolatnak tudata és az önállóság, a mely a nagy multak tanulságain okul ugyan, de a mellett nem feledkezik meg az élet és természet tünevényeinek s azok törvényszerűségeinek kutatásától sem.

Ezt a megszakadt kapcsolatot a *renaissance* volt hivatva helyreállítani. A *renaissance*, mely a történelmi új-kor hajnalát és a szellemi életnek egyetemes ifjodását jelenti.

A XIV. századbéli Európa s különösen Olaszország politicalag, társadalmilag, sőt szellemi tekintetben is sokkal alsóbb fokon állának

<sup>1)</sup> Browning Oscar: A nevelés elméletének története. (Angolból) Bpest 1885. 36. lap.

tekintheté magát, mint az ó-kor classicus műveltségü, fejlett political és társadalmi rendszerü két népe — a görög és a római. Nem csak pusztán egy rendszer átültetése- vagy átvételéről, nem egyedül irodalmi téren való tökéletesítésről volt szó az úgynevezett renaissance korában. „Ez időszakbeli *classicus iskola* nem egyedül a régi iratok, Vergilius és Homeros irányában hevült bámulatra, de az egész régi társadalom *intézményei, véleményei, bölcselete*, úgy mint *irodalma* irányában is. Az ó-kor political, bölcsészeti, irodalmi szempontban nagy felsőbbiséggel birt a XIV. és XV. századbeli Európánál. Nem bámulatos tehát, hogy oly nagy hatalmat gyakorolt s hogy a legtöbb emelkedett, tevékeny, mívelt és fontoló elmék megütálták koruk durva szokásait, zayart eszméit és barbár formáit s hogy szenvedélylyel szentelték magokat tanulmányozására, sőt bálványozására egy szabályosabb s egyszersmind fejlődöttebb társadalomnak.“<sup>1)</sup>

A renaissancenak legfőbb hatása — az iskolázást illetőleg is — abban nyilatkozik, hogy az ó-kori classicai műveltség forrásaihoz való visszatéréssel irányt adott a már-már tévedni kezdő köztudatnak s az addig formalis művelést tartalmassá is tenni törekedett.

A szellemi ujjászületés anyaoszága — *Italia*. A középkor barbár népeitől annyiszor porig alázott Italiára különösen a góthok annyi barbár jogot és erkölcsöt, olyan nyelvet és műveltséget erőszakoltak, hogy azok mellett lassanként kivészett a köztudatból, hogy a régi Rómának *Italia* népe a törvényes utóda s az antik műveltség jogszerű örököse. Midőn már-már elnyelendő volt az idegen hatás az ó-kori hagyományokat, akkor támadtak Olaszthonnak lángelméjü költői s tudósai, a kik a középkor byzanti tudósaitól és hangyaszorgalmú szerzeteseitől lemásolt és sokszorosított classicus becsü műveket méltatni, bírálni, tanulmányozni kezdik. Konstantinápolynak 1453-ban való elfoglalása s a görög császárság bukása adják az első impulsust, hogy az Európába szerte menekült görög tudósok közvetítésével a görög irodalom és cultura minden művelt körben terjedni kezdett. De már jóval előbb — *Allighieri Dante, Petrarca* és *Boccaccio*, az olasz nyelvi és költészeti irodalomban ezek a gigasi alakok, az ó-classicai szellemet a maga ékesenszólásával, integritásával és büszkeségével akarják visszaállítani. Mit tesznek tehát? Megalakítják az első tudományos társaságot (plátói akademia), melynek a nagynevü Mediciek közül is többen lettek tagjai. Fölkutatják a legbecsesebb classicusok kézirati példányait (mint Chrysoloras Emanuel), még áldozatok árán is (mint Medici Cosmos) megmentik a portól és enyészettől mindazt, ami arra érdemes: tudományos ismereteket közlő szakmunkákat, régi mythológiát, versmértéktant, görög és római remekírókat és műtárgyakat. Föltámasztják a latin nyelv ismerete

1) Guizot: Az európai polgárosodás (civilisatio) története. II. 100. l.

mellett a görögöt is. A kutatásnak és tanulmányozásnak váratlanul fényes eredménye lön. Az antik nyelveknek és szellemnek ismerete támasztott egy új, zengzetes nyelvet, mely amazoknak class. tökéletességeit bélyegül hordja magán, melynek megteremtése az ó-kori és a népnyelvben egyaránt jártas kutató tudósok érdeme. És az új nyelv, mely népöknek hírt, nevet szerzett, s mely művelőinek homloka köré a költői dicsőség babéraját fonta, az a nyelv — az olasz nyelv lett.

Nemcsak a szellemi, hanem a physicali ismeretek terén is egyszerre óriásit tágul az emberiség látásköre. A XIV—XVI. évszázak az emberiség művelődését újjászülető századokká lesznek. Új világrészeket és útirányokat fődöznek föl, régi tudományos elméletek igazoltatnak be s másrészt a világkereskedelem is eddig el sem képzelhető arányokban terjed.

A világnézet is megváltozik. *Galilei* elő áll az ingamozgás elméletével s a világmozgás titkát fejtegeti. *Copernicus* és *Kepler* az égi testek keringésének törvényeit állapítják meg. Elkezdve az égi testek pályáinak fürkészetétől az emberi vér forgásának szabályos ütemszerűségeig (*Harvey* 1628-ban a vérkeringés törvényét fődözi föl) — minden dolog tudományos kutatás, eszmélkedés tárgya lesz.

Az ábrázoló művészetek téerein meg kiváltképen érezteti az újraébredő emberi szellem hatalmát. A szobrászat, festészet, építészet új motívumaikat az ó-classicai művészetek mohó tanulmányozásából merítik. *Michel Angelo* képzeletét az ő jelenlétében kiásatott *Laokoon*-szoborcsoportozat s már akkor a római *Belvedere*-ben bámulat tárgyát képező *Apollo*-szobor inspirálta főnséges alkotásokra. *Raffael Santi* pedig a *Titus*-thermák festményeinek formáit használja föl ornamentikáinál. A *Flórenczben* uralkodó classicismus és plátói bölcséleti szellem bár nagy hatással voltak a XV. és XVI. századnak eme lángelméire, mint *Lionardo da Vincire* is, és bár művészetök a classicus ideálok tanulmányain izmosodik, egyéniségökből mégis mit sem veszve, nevöket és nemzetök hírért az emberi művelődés történelmének érczlapjaira rójják.

Ilyen eredmények állottak elő az emberi ismeretek, tudományos elméletek, phys. törvények s philosophiai eszmék újjáteremtésének — a renaissance-nak első századaiban.

A renaissance-nak művelődéstörténeti hatását hazánk is megérezte. *Hunyadi Mátyás* alatt, a királytól behívott olasz tudósok és az Olaszországban tanult magyarok által behozatva a humanista műveltség dicsőségünkre még hamarabb eljutott hozzánk, mint Németországba. De fájdalom, nem vert oly gyökeret, hogy belöle saját talajunkban, saját hazánkiai által a társadalom egész szellemi életét termékenyítőleg átható hazai műveltség fejlesztetett volna. A nagy király halála után a visszament olasz tudósok a behozott humanista műveltséget legnagyobb részben magokkal hazavitték. Az itthon



alakult néhány humanista irodalmi társulat pedig lassanként nyomtalanul elzüllött.<sup>1)</sup>

\*\*\*

Olaszország után első sorban Németország lett a renaissance idejében föléledt tudományos szellem tovább fejlesztője s a classicus ó-kortól örökölt humán művelődés újra teremtője.

Agricola Rudolf és a hieronymiták állanak a németországi humanismus élén. „Agricolának főérdeme abban áll, hogy a művészetben és irodalomban — főleg az olaszoknál — fölvirágozott *humanismust* nemcsak behozta hazájába, hanem a *iskolai tanítás körében* is érvényesíteni kezdé.“<sup>2)</sup> Ez a kezdés ad irányt Németország nagy humanistáinak. Ezentul a *közoktatás* és az *általános műveltségre képzés* legfontosabb két kérdésében példányképpül szinte napjainkig a német humanisták állanak.

Kiváltképen a mi magyar culturánkra nézve volt a német humanismus századokon keresztül gyámkodó, vezető, nem ritkán döntő hatású. A régmúlt századokban kiválóan csak a harcok viharai érdekelték a magyart, majd meg szabadságunkért, vallásunkért, jövőnkért kellett századokon át élethaláltusát vívnunk. A közművelődés nagy érdekei, a közoktatásnak egész Európát foglalkoztató problémái bennünket csak másodkézből átvéve érdekelhettek. Arra nem volt idő, sem békés, nyugalmas fejlődésre nem volt alkalom, hogy az európai cultura nagy kérdéseit önálló philosophiai eszmélődés vagy nemzeties irányú rendezés tárgyává tehesük. Így történetelt csak, hogy a német culturának sokat és nem ok nélkül gáncsolt vezető, domináló hatása alá kerültünk. Innen és politikai helyzetünknek másnemű szerencsétlen alakulásaiból folyt azután a következmény, hogy iskoláink szervezésében a készen nyert idegen mintákat utánoztuk; idegen humanisták utasításait követtük, s a minden részvétünk nélkül, de számunkra is készült rendszereket critica nélkül elfogadtuk.

Ha tehát hazánk középiskolai oktatásának rendszerét és vezérelveit érteni akarjuk, első sorban a német humanistáknak szereplését kell futólag ismertetnünk s a classicai vagyis humanus képzés történeti előzményeit érintenünk.

Hogy a középiskolai oktatás tudományos módszerének megállapításában mit köszönhet Európa Agricolának, Erasmusnak, Reuchlinnak vagy Sturm Jánosnak s főleg a jezsuitáknak, annak részletes bizonyítgatása messze vinne tárgyunktól.

Célunkhoz képest, mely nem más, mint a középiskolai tanítás classicai szellemének történeti előzményeit vázolni, elégnék tetszik, ha a huma-

1) Molnár Aladár: A közoktatás története Magyarországon a 18. században. I. 35. l.

2) Molnár Aladár: I. m. 37. l.

nistáknak a közoktatásra és az általános műveltségre vonatkozó, korunkat is érdeklő eszméit történeti és logikai kapcsolatban ismertetjük.

Az Agrikola (élt a XV. század második felében) kezdeményezésével megindult humanista oktatás alapelvei a következők voltak:

„A nemesebb, magasabb irányú tanulás tárgyai nem az anyagi haszonnal kecsegtető vagy kenyérkereseti szakismeretek, hanem mindaz, a mi önmagában nemes, a mi az embernek *emberi*, főleg *erkölcsi létét* emeli.“

Ez az elv nem más, mint a renaissance és a kereszténység erkölcs-tanára alapított *humanismus*.

„A humanus képzettség s az erre szükséges ismeretek — böleselők, történetírók s általában *irodalmi tanulmányokból* merítendők.“

Mivel pedig erre a célra más, újabbkori irodalom sem eléggé fejlett, sem olyan kiválóan alkalmas nem volt, mint az ó-kori görög és latin: következőleg csak az ó-classicai irodalmakat vehették olyanokul, melyek a *humanus műveltséget* megteremteni s a köztudatban állandósítani hivatva voltak.

„Az erkölcsi életre tartozó ismeretek mellett — így vélekednek Agricola és követői — a *természeti tárgyak* ismeretei alárendelt jelentőségűek.“

Ebben az elvében van az új-kori humanismusnak egyik tévedése. Ez az elv involválja magában a realiak elhanyagolását. A középiskolai képzésnek ezen elvből folyó egyoldalúsága már erős reakciókat volt kényszerítelen — és méltán — kiállani. A réalismeretek óriási fejlődése mellett a gymnasiumokat már a múlt században, valóságos anachronismus gyanánt tüntetik föl: a rationalisták hangosan követelvén, hogy a realis disciplináknak is szerepkör jusson az oktatásban. Az erős támadás hártójául előállanak a realiskolák. De viszont az új, vagy modern humanismus — Wolf Frigyes Ágosttal élén — erősebben, mint valaha védelmébe veszi az ó-classicai studiumokat, s képző hatásukat a középiskolai tanításban elvileg kimondván, a gyakorlatban is vezérlő studiumokká avatja. Hogy ez a megoldás sem lehetett az igazi, a napjainkban előállott következmények igazolják. A külön intézetekre szorított realis oktatás a humanistagymnasiumok mellett még jobban zokon veszi mostani alárendeltségét, mint a hajdani mellőztetést. Élére van állítva a kérdés, melyik irányú művelés hajtott ezideig nagyobb hasznot a társadalomnak: a humanus vagy a realis-e? Kilátás van rá, hogy a pro- és contraérvek züréből hova hamarabb ki kell válnia a középoktatás egyedüli vezéreszméjének: nevelni mindenekelőtt az *embert*, mint a világrend erkölcsi egyedét s egy nemzetnek culturéletében majdan számottevő tényezőt, valamennyi *tehetségeinek harmonicus kifejlesztésével*, a szép, jó és igaz egyetemes eszméi iránt fogékonynya tételével.

„Első és főgond — a humanismus szerint — a kifejezés és beszéd helyességére fordítandó, azután következik a szépség.“

Ezzel a tétellekkel a *rhetoricai irányú* képzésnek alapját vetik meg a humanisták. Egy tekintet az új-kori akár protestans, akár jezsuita szellemenben vezetett iskolákra és tanításrendszerekre meggyőz bennünket arról, hogy ezen tételnek elvül kimondása a gyakorlati élet követelményeivel is összeesett s így magukból a viszonyokból fakadt a rhetorikai képzésnek praedomináló helyzete a középkorban.

„A tanulásban végre a földolog — mondja Agricola — a tárgy helyes megértése; a megértettnek emlékezetben való megtartása s az elme productiv képességének a fokozása.“

Ez az elv pedig a criticali készségnek s az önálló alkotó erőnek fölbresztését czélozta, de olyan hiányos módszerrel és eszközökkel, a melyek csakhamar reactiót támasztottak.

Ezek a fölsorolt irányelvek elhatározó befolyással voltak az egész új-kori középkorai oktatás menetére. A humanisták mindegyike ezeknek az elveknek tekintetbe vételével alkotja meg rendszerét s ezeknek az elveknek a gyakorlati életre való alkalmazása teszi sok ideig a középiskola czélját.

Igaz ugyan, hogy az ó-classicus irodalmak közül mindig a latin nyelv és irodalom tanulmányozása vitte a vezérszerepet; s hogy midőn rhetoricai irányú képzésről volt szó, első sorban mindig a latin nyelv értendő; de az is tény, hogy minden humanista jelentékeny szerepet szánt a görög nyelv és irodalom ismertetésének; de meg azután maguk az oktatók is a legodaadóbban művelték e studiumot. Majdnem kivétel nélkül hangoztatják ezen tudományos disciplina ismeretének nélkülözhetetlenségét, nemcsak a szent irati tanulmányok könnyítésének czéljából, (mint Luther, Melancton, Trotzendorf), hanem, mint rotterdami Erasmus, Reuchlin, Lud. Vives, Sturm János és kortársaik tették, azért, hogy a classicus eszmék főforrásához és mintájához a göröghöz okulás végett térjenek. Kizárólagossággal bár, de kora ismereteinek köreit tekintve, joggal állíthatta Erasmus: „Omnis fere rerum scientia a Graecis auctoribus petenda est.“ (A dolgok lényegére vonatkozó minden ismeretünket jórészt a görög íróktól kell kölcsönöznünk.)

*Reuchlin* a görög nyelvet a héberrel együtt az oktatás főtárgyává teszi. *Ludovico Vives* — Quintilianus egyik mondása után — azt hangoztatja, hogy a görög nyelv tanítása előzze meg a latinét. A párisi *Belurger* collegiumának tárgyai között a görög nyelv számára biztosítja az elsőséget.

A humanismus tovább fejlesztését ugyancsak Németországban a valóságos világnézet forradalmi jellegű megváltoztatása, a reformatio eszközölte. De míg Olaszországban nemzeti örökséget, új irodalmat és államalkotó erőt képvisel a renaissance következtében föléledt classicismus: addig Németországban a vallástújító mozgalmak eszközüvé lesz és *humanismus* nevet nyer az ó-kori remekírókkal való foglalkozás. A kiválóan vallásos

érzület bizonyos intellectualis képző erőt tulajdonított a classicusoknak, melyek egyrészt a szent irati tanulmányokat könnyítik meg, másrészt a valóságos meggyőződésnek rhetorikai eszközökkel való szilárdítására képesítenek.

Ez a célzatosság tette egyoldalúvá a XVI. és XVII. századokban a középiskolai oktatás rendszereit.

Melanchton, az új-kor elején élt humanisták egyike „De corrigendis adolescentiae studiis“ című székfoglalójában, melyet a wittenbergi egyetemnek 1518-ik évi megnyitó ünnepélyén tartott, bár a tudományoknak Németországban való elhanyagoltsága és süllyedtsége miatt is panaszkodik, de kiváltképen azért tartja följújtandóknak a classicus irodalmakat és bölcsészetet, mert a tudatlanság barbarokká tesz, elsötétíti a vallást és a tudományos alap nélkül való theologia megrontja az egyházat. Jóllehet nála még a vallási célzatosságot módosítja az, hogy az összes tudományokban, melyek korában elfajultak, a classicus studiumokhoz, mint forrásokhoz való visszatérést sürgeti. Veteres latinos colite, graeca amplexamini, sine quibus latina recte tractari nequeunt. (A régi latin szerzőket tanulmányozzátok, ápoljátok a görög tanulmányokat, melyek nélkül a latinokat sem lehet jól érteni.)

Ennek a nagynevű humanistának hazánk tanügyére is volt hatása. Az ő elveit fogadták el protestans középiskoláinkban vezérlőfonalul a XVI. század nagy részében. Melanchton tanítványai között 1523—1560-ig ezernél több magyar ifjút találunk. Ezek visszatérvén hazájukba, a humanista műveltség terjesztői lettek templomok szószékein és iskolák cathedráin. Innen van, hogy a protestansok, és az ágostaiak iskoláinak tantervében sokkal sűrűbben találkozunk görög nyelvi és irodalmi tanulmányokkal, mint az egykorú catholicus és jezsuita iskolákban.

A középiskolai tanrendszernek elvek szerint való kidolgozása, a humanista oktatásnak saját kora művelődési szükségleteihez mért szervezése — schleideni *Sturm János* érdeme.

„Szigorú, elítélő kritikával, mint Raumer, sújthatjuk ugyan Sturm paedagógiáját irányáért, főleg a latinságnak a gymnasiumban való megörökítéseért, a nemzeti clemnek s a realismereteknek kizárásaért; de ekkor nemcsak azáltal követünk el igazságtalanságot, hogy a XIX. század eszmeköréből és művelődési szükségéinek szempontjából ítéljük meg a XVI. sz. emberét, hanem az által is, hogy őt túlbecsüljük, neki tulajdonítván oly tanok föllállítását is, melyeket már előbb az első humanisták hirdettek s a melyeket egész korával és annak jobbjával közösen vallott.“<sup>1)</sup>

Egyenesen kora műveltségi viszonyaiból és szükségéből folyt a követelmény, hogy iskoláit 10 osztályon keresztül kizárólag a latin és gö-

1) Molnár Aladár: I. m. 78. l.

rög nyelvi disciplinák elsajátítására s ezek segélyével a dialecticában és rhetoricában való képzésre praedestinálta.

A műveltségi viszonyok a XVI. században olyanok voltak, hogy az anyanyelven való tanítást még csak vallásterjesztő okokból lehetett sürgetni. A legtöbb európai nyelv és irodalom e korban a fejlődésnek első stadiumában volt. A tökéletes rendszerű s nagy gondolatkincsű ó-classicus nyelvekkel korántsem versenyezhetek az anyanyelvek. A latin nyelv világnyelvként szerepel. A renaissance csak megerősíti vala előkelő helyzetét. Szó sincs róla, hogy tudományos ismereteket, elméleteket, hitvitákat más, mint latin nyelven közöljenek. A különböző nemzetek tudományos körei, férfiai, költői, sőt political testületei is ezen a nemzetközi nyelven értetik meg egymást. De legkivált a vallás mozgalmái kedveért fogadták el — úgy a protestans, mint a catholicus hitvédők — a theologiai viták nyelvétül. Culturalis eszköz volt tehát a latin nyelv magasabb cél szolgálátában.

Igaz ugyan, hogy Sturmot nem vallási szempontok vezették iskolái szervezésében. Egyedüli célja neki is, mint Agricolanak, a gramatica után mind alakjokra, mind tartalmokra nézve jeles műveket olvastatni, melyeknek értelmezése a lelket nemcsak formailag képezi, de tartalmában is gazdagítja. Csakhogy utódai alatt, így különösen Magyarországon, annyira a hitvédelemnek szolgájává lettek a középiskolák, hogy — inkább theologiai szakiskolákhoz, mint tájékoztató műveltséget nyújtó gymnasiumokhoz valának hasonlíthatók.

Hogy Sturm iskolája még alapítója életében nem vált ilyen szakiskolává — nézetem szerint — a görög nyelv és irodalom tüzetesebb tanulmányozása okozta. Mert az első négy évi kizárólagos latin nyelvi oktatás után az ötödik évtől már kezdetét veszi a görög nyelv és irodalom ismertetése a legnevezetesebb görög remekírók műveivel: Homoros, Demosthenes, Aristoteles, Aeschines stb. A három utóbbi rhetoricai és philosophiai szempontból, az igaz. De lehet-e izlés, gondolkozás és értelemfejllesztés elhanyagolásáról vádolni azt az iskolát, mely az emberi szónak, a művészi beszédnek legnagyobb mesterein tanítja — a gondolkozás és ékesenszólás első elemeit? Csak az a sajnálni való, hogy a humanus művelés görög szellemben való folytatása Sturm után megszakad.

\*\*\*

A római cath. egyház részéről, Loyola szent Ignác szerzetének megalapítása volt a válasz a reformatióra. A Jézus szent nevével nevezett szerzet alapítása a XVI. század legnagyobb egyházi, egyszersmind századokra kiható legfőbb tanügyi eseménye is lett.

A folyvást terjedő és diadalmaskodó reformatio mindenütt, a hol

kedvező térre lett, első sorban a népnevelés és oktatás vezetését ragadja magához s azután a középiskolai tanítás rendszerezését kísérli meg.

Ezzel szellemi hatalmába keríti az alsó néprétegeknek érzelmi és értelmi világát; érdekei körébe vonja a magasabb műveltségre törekvő elemeket, hogy az értelmi képzés legfelső fokán készen kaphassa mindazon *intellectualis* és *moralis* erőket, melyeknek segítségével az új hitvallás tanait magában a társadalomban és éppen társadalmi úton terjesztthesse.

A szabad vizsgálódás és szabad lelkiismeret szokatlan ingerrel bíró jelszavaival hatottak a protestansok, szemben a catholicismusnak dogmaticai szigorúságú és föltétlen hitvallást követelő zárkózottságával.

Ezt a zárkózottságot megszüntetni, a theologiai subtilitásokat és dogmákat bizonyítgatni, ezeknek ismeretét közkinccsé és a reformatusok szabad vizsgálódásával szemben a *társadalom köztudatává* emelni, — ebben tetőződik a jezsuiták szerzetének XVI—XVIII. századbéli szereplése.

Czéljuk elérésében a középiskolai oktatás szervezését tekintik elsőrendű fjáladatuknak. Itt is csak egy főeszme lebeg előttük: megerősíteni és diadlra juttatni a catholicismust a protestantismussal szemben. Ehhez képest alárendelt jelentőségű minden disciplina, nemcsak a realiák, hanem a classicus irodalmi studiumok is.

Aquaviva Claudius, Rómában székelő rendi generalis, egy hattagú bizottság élén, melyben a különböző országok tanügyi képviselői vettek részt, megalkotja a jezsuita iskolázás és nevelés törvénykönyvét és „Ratio atque institutio Studiorum Soc. Jesu Romae 1591.“ cz. alatt adja ki.

Ez a sokat és alaptalanul gáncsolt rendszer lényegében mind mai napig fönnáll. De jelentősége — a korszellem megváltozott viszonyai miatt — ma csak annyiban van, hogy egy jelentékeny tanító-testület még ma is alkalmazza a nevelés eszközkéül, bár a tanítás módjában a kor követelményeinek mindenütt engedni volt kénytelen.

Ha meggondoljuk, hogy ezt a *Ratio*t kétszáz éven keresztül tartották a művelt nyugat majdnem valamennyi államában és hazánkban is egyedül irányadónak a közép- és felső-iskolák szervezésénél: fogalmunk lehet arról a nagy jelentőségről, mely a catholicismus culturájának ezt a rendszerét minden támadás és igazságtalan *critica* daczára az újabb kor művelődés történelmében korszakalkotóvá tette. Bármely tanrendszer jóságának az a criteriuma, alkalmazkodik-e a korszellem követelményeire, a kor culturesszményeire. Ebben a tekintetben a jezsuiták tanrendszere kiállja a legszigorúbb *criticát* is. Mert egy tekintet ama kornak hitvitáira és hittérítő irányzataira, a minden társadalmi kört átható és vezérlő vallásos eszmékre, arról győz meg bennünket, hogy éppen azon eszmék terjesztésében kellett találniok az iskoláknak is létfeltételeket, a mely eszmék megvalósításáért az élet nagy küzdő terén szereplő egyének

és felekezetek vagyont s ha kellett vért is áldozni (a 30 éves háború meg nem szüntek).

A classicusok közül különösen a latint művelték. Épen, mint Sturm iskolái. Ezért írja Sturm egy alkalommal: „Megnéztem az általok tárgyalt szerzőket, iskolai gyakorlataikat, tanításuk módszerét és elveit. Mindez oly közel áll a mi szabályainkhoz, hogy a mi forrásainkból látszik merítettnek.“<sup>1)</sup> Ez utóbbi föltevés valóban csak látszat volt. Okozta pedig ezt a cél azonossága s a kor tanférfiainak egybehangzó vélekedése a humanismus értéke felől.

A Ratiót szerkesztő bizottságban olasz, spanyol, francia, portugál, német és osztrák nemzetiségű jezsuiták vettek részt. S ezen különböző országok tanügyi képviselői, mint a reformatusok, a humnairák alapul vételét sürgetik a középiskolai oktatásban. A humanismusként ez a fölkarolása két tekintetben lett üdvös hatású iskoláikban. „Először föntartotta az irodalmi műveltség érdemét oly korban, mely igen könnyen hajlott a gyakorlati haszon fontolgatására. Franciaországban a görög nyelv tanulmányát is magasb színvonalon tartotta, mint az Universitas és ellen tudott állani a támadásnak, melyet tudatlan szülők a hellenismus vára ellen intéztek. Másodsorban komoly föladatuknak tekintették, hogy megértsék mindenik növendékök sajátos természetét, jellemét és nevelési módjukat gondosan alkalmazták azon elméhez, melyre hatni akartak.“<sup>2)</sup>

Rendszerök hiánya, didacticai szempontból, az volt, hogy a classicusokat főleg nem értelem fejlesztés, nem művelő hatásért, szóval nem tartalmi értékért tanították, hanem inkább csak stílusképző gyakorlatokul, gondosan ügyelvén arra, nehogy a pogány írók eszméi mélyebb hatást tegyenek a keresztény eszmék iránti hódolatra nevelendő gyermeki lélekre. Cél a vallásos életre erkölcsössé, esetleg a növendéket keresztény hitvédővé nevelni. A fejlődésben megállapodott profán vagy reáltudományok csak óvatosan közöltek, nehogy az említett főcél veszélyeztessék.

Így lett egyoldalúvá a jezsuiták tanrendszere is, mint Sturmé, a realis tudományok elhanyagolása által. De a mi különösen a kor felfogásában gyökerező hibája a rendszernek, az a törekvés, mely a gymnasiumot a magasabb fokú philosophiai és theologiai képzés előiskolájává, az egyetem szakiskolájává tette.

\*\*\*

Hazánkban csak a XVII. században, a reformatio és ellenreformatio ideges küzdelmei között, lendül föl említésre méltóan a magyar tanügy. Mind a két küzdő vallásfelekezet iskoláit a szellemi erők fegyvertárává

<sup>1)</sup> Sturm classicae epistolae (169.)

<sup>2)</sup> Browning O.: I. m. 57. l.

igyekszik fölszerelni, anyagilag is nagy alapítványokkal biztosítani. Teszik ezt azért, hogy a hitvallás elveinek védelmére észben és szívben egyformán kitünő hitbajnokokat, classicus műveltségű rhetorokat, hitvitázókat neveljenek.

Ez okból hívja be *Pázmány Péter*, esztergomi érsek, a magyar cath. egyház és tanügy igazi apostola, az ország főbb intézeteinek vezetésére a jezsuitákat. Az egyházi pályára lépő magyar ifjak számára alapított Pazmaneum, a pozsonyi és szatmári főiskoláknak, különösen a *nagyszombati érseki egyetemnek* (1635.) alapításával épen olyan magasztos gondolkozású tudománypártolónak mutatta magát, mint a milyen lángbuzgalmú hittérítő volt. A jezsuiták vezetése alatt álló magyar iskolákban, a Ratio Studiorum szerint, vezérszerepe volt a latin nyelvnek, mint a humanus műveltség és rhetorikai ismeretek eszközének. Ezzel szemben a görög nyelv csak nagyon alárendelt jelentőségű studium maradt. A latin nyelv szinte az anyanyelvet helyettesíti e korban. Természetes tehát, hogy tanítására kitünő gond fordítottatott. De a görög nyelvben kevés grammaticai és még kevesebb syntactikai ismeretek közlésével is megelégesznek. Mindezzel csak azt kívánták elérni, hogy a görög írókat középserűen értsék s valamit fordítani is tudjanak.

Nagyobb szerepet játszanak a reformatio utáni két első században a protestans iskolák. Résztint fejedelni segély (Bethlen Gábor, Lorántffy Zsuzsanna), résztint külföldről behívott hírneves tudósok rendezése mellett a virágzásnak legfőbb fokát érik el. Gyulafehérvárott *Apáczai Csere János* (1640. körül), hazánk egyik legkitünőbb encyclopaedicus tudósa sürgeti a humanstudiumok fölkarolását. A Lorántffy Zsuzsannától alapított sárospataki főiskola rendezésére Amos *Comenius* korának hírneves paedagógusa hivatik meg. Hatalmas szervező tehetsége hosszú időre megszabja az oktatás irányát és a sárospataki collegiumot hazánk mintaintézetévé avatja. Az eperjesi evangelicusok meg *Pomariust* hívják meg Wittenbergből az új-kori Sturm-féle középiskolának berendezésére. Látnivaló, mily élénk e korban hazánk és a külföld közötti tudományos kapcsolat s mennyire igazán érezték nagyjaink, hogy hazánknak a külföldi tudományos mozgalmakkal kulturközösségben kell maradni, ha a nyugati civilisatioval lépést tartani és a művelt népek közösségébe fölvétetni óhajt.

Kevés ugyan az önálló alkotás kulturánkban, a mi nem volna utánzat vagy idegennek átültetése, de azért intézeteink nevelő és tanító hatása eltagadhatatlan eredményekben nyilatkozott már a XVII. században is. A legjelesebb írók, költők és hitvitázó tudósok kerülnek ki ezen század humanista iskoláiból, melyek még nemzeti irodalmunkra is fölvirágoztató hatással voltak. Bár hazánkban még garázdálkodott a török és a vallásviták gyakran fegyveres forradalmakká fajultak, e nyugtalan, romboló viszonyok között sem akadt meg művelődésünk processusa, hanem a sokféle



ellenhatás között is érintetlen maradt a nemzeti genius, sőt nagyobb alkotásokra képesíté választottjait. *Pázmány*, *Káldi* és *Balásfi* prózáinkat, *Zrínyi Miklós gróf* és *Gyöngyösi János* költészetünket oly nagy irodalmi jelentőségre emelték, hogy valódi műirodalmunk kezdeteit ezen XVII. századtól számíthatjuk.

A XVIII. század iskolái közül már a jezsuitákéi virágznak leginkább. Hírneves tudósok vezetésén ezeket az iskolákat, hatásuk is eredményesebb volt, mint bármely más felekezeti intézeteké. Soraik között találjuk az új irányú magyar nyelvészet két legfőbb képviselőjét: *Sajnovics Jánost* és *Hell Miksa*, csillagászt; *Pray Györgyöt*, *Kalona Istvánt* és *Kazyt* történetirodalmunk neves bűvárait s a valamennyi között kiváló *Faludi Ferenczet*, kinek nevéhez fűződik haldokló irodalmunk élesztgetésének atlaszi munkája.

A jezsuitákkal egyidejűleg vagy valamivel későbbben kezdenek hazánk tanügyének felvirágoztatásán működni a kegyes-tanítórendiek is. Először, a rendalapító Kal. sz. József szellemében, a catholicus népoktatást szervezik mintaszerűen; majd a jezsuiták szerzetének eltörlése után (1773.) a középiskolai oktatás hagyományos tárgyköreit és rendszerét kapván örökül, iparkodnak önálló s a korszellem követelményeihez alkalmazott - módszert követni. Működésök Olasz-, Lengyel-, Spanyol- és Magyarországra, részben Franciaországra és Ausztriára terjedt ki. Hazánkban III. Károly király az 1715. évi 102-ik t.-ezikkel honosította meg a piaristákat. Iskoláikban a classicusok tanításával jókor arra törekedtek, hogy a gyakorlati haszonnal (latinul beszélni tudás) összekössék a szellemi és aesthetikai élvezetet, mely a classicai oktatásnak ma már tulajdonképeni és főcélja lett.

A realis irányú oktatásnak is nyomára akadunk már mult századbeli iskoláikban. A tannódszerben az eclecticus irány követői lévén, az új-kori bölcséleti irányokból elfogadják mindazt, a mi a keresztény szellemet nem veszélyeztette és iskoláikat az egyoldalúság vádjától megmenteni alkalmasnak bizonyult.

## II.

Mindazideig, míg kizárólag a vallások nagy kérdései foglalkodták az elméket, s a szíveket a hittételekért rajongásig fokozódó lelkesedés dobogtatta, a jezsuita nevelés-oktatásnak meg nem szűnő hatása volt a társadalmakra s az európai cultura alakítására. De a mint a korszellem más, mint vallási eszmék, iránt is fogékonynak mutatkozik s a mint a független vizsgálódás elvéből folyóan a philosophia új gondolatokat ad és közérdeklű problémáknak megfejtésével, új irányt jelöl ki a paedagogiának, a közoktatás megszervezésében a hagyományos felfogástól eltérő változások történnek.

A renaissance, a reformatió és a jezsuiták közvetlen hatása a tanügyre mindinkább elmosódik. Ezt az újabbkori philosophia nivelláló törekvéseinek tulajdoníthatjuk. A hagyományos vélemények közvetítése megszűnik. A gondolkodás szabadságát (libertas philosophandi) és az emberi észnek mindenben alapul vételét (rationalismus) sürgetik.

A középiskolákban csak később érzik meg új philosophiai szellem hatása. Még a XVIII. század nagy részében is az oktatás nem egyéb, mint theologiai és dialecticai viták, latin írás és versgyakorlás. Az élet szükségletei tekintetbe vételének, a practicus és mechanicus életpályákon hasznosítható tudományok tantervbe való fölvételének — még mindig alig akadunk nyomára. Az ilyen irányú iskolák úgyszólván csak kísérletszámba jönnek. (*Franke hallei, Basedow dessau-i iskolái és Salzmann schneppenthali intézete a philanthropisták elvei szerint berendezve.*)

Pedig az egyoldalú humanista oktatás ellen már a XVI. századtól kezdve a legkiválóbb elmék szállottak sorompóba.

Franciaországban *Rabelais* Ferencz és *Montaigne*. Angliában *Bacon* lord-kanczellár és *Locke* János. Németországban a morva születésű *Comenius*, a svájci *Pestalozzi* és valamivel később a philosophusok egész sora.

*Rabelais*, a XVI. századnak ez az atheista satyricusa, „Gargantua és Pantagone” cz. irányregényében gúnyolja ki először kora iskoláinak egyoldalúságát és éles célzásokat tesz a reálstudiumok elhanyagolásának traditiójára.

*Montaigne* M. a XVI. század iskolái fölött mond sujtó ítéletet, melyekben az értelmének túlbecsülése miatt elhanyagolják az erkölcsit, az emlékezetet túltömik, a szívet és belátást üresen hagyják. *Sem a lélek, sem a test az csupán, amit nevelnünk kell, hanem az ember.* Nem az iskolát, hanem az életet tekinti czélnak. A nélkül, hogy elhanyagoltatni kívánná az irodalmat és tudományt, az emberi természetet a szabad fejlődés akadályozása nélkül óhajtja szabályozni s a művelődés elemeinek fölvételére képesíteni. Anyanyelv mellett a classicus nyelvek is tanítandók, de nem grammaticai szabályok utján, hanem társalogva. *A humanus és természetszerű nevelés* első szószólója.

Nevezetes hatása volt a közép- és felsőiskolák tud. módszereinek megváltoztatására az *angol realismusnak*.

*Anglia* iskoláit a XVI. és XVII. században szintén a vallásos humanismus jellemzi, de egyszersmind az egyetemcs művelődés eszközeitől idegenkedő puritán szellem. A renaissance eszméinek érvényesítésére itt legkevésbé látszott alkalmasnak a talaj. Mégis, bár a humanizmussal szemben *Anglia* volt a legtartózkodóbb, itt lön legszebb eredménye s az angol irodalomra is legfejlesztőbb hatása az ó-classicus irodalmaknak.

Az oktatás rendszere hagyományos elveken nyugvó. Még ma is, elkezdve a vallás tárgyán, a latin és görög nyelven át — a mathematicáig,

az angol iskolák berendezésében a traditionalis rendszer uralmának nyomait látjuk.

Minden a jövő hivatásra való tekintet nélkül adatik elő a középiskolában. Az élet specialis céljaira — a szakiskolák készítene elő. Az angol a gymnasiumot az antik szellem letéteményesének, az ó-classicus nyelveket és a mathesist az *általános műveltségre* képesítés eszközeinek tekinti. Az ilyen értelemben yett általános műveltségnek szint adni a vallás-oktatás van hivatva, mely a megigazult életre segít és tiszta erkölcsre nevel.<sup>1)</sup>

Az oktatás ezen irányának a reakciójaként lép föl az angol *realismus*. Legfőbb képviselője verulami Bacon, Erzsébet és Jakab uralkodásaik idejében Anglia egyik legkiválóbb államférfia és bölcsésze. Az ő *inductiv* (kísérleti) módszere nemcsak a természettudományok rendszeres fejlődésének útját egyengeti vala, hanem közvetett hatással volt a paedagogiai módszerekre is. Szerinte mindennek megismerését szemlélhető tárgyakon vagy gyakorlati példákön kell kezdeni, s ezekről menni át az alakok, elvont fogalmak és egytetemes szabályokra. Módszerében az *emlékezet művelésének* tárgya — a *történelem*, a *phantasiáé* a *költészet*, kiválóan *észfejlesztő* studiumok közé sorolja a *philosophiát* és a *theologiát*.

A nyelveknek, mint az intellectualis képzés eszközeinek, Bacon rendszerezésében, az „Instauratio Magna“-ban, csak másodrendű szerep jut.

Az angol realismusnak másik képviselője Locke János volt. „Gondolatok a nevelésről“ (Thoughts on Education 1693.) című munkájában fejti ki paedagogiai nézeteit. A XVII. századnak e nagy gondolkodója az okszerű testi nevelést, az erők helyes fejlesztésének módját írja le, mint orvos és a korabeli iskolai oktatásnak kinövéseit ostorozza, mint philosophus. Szerinte lényegesebb dolog „helyesen *ítélni tudni* emberek és viszonyok fölött, mint görög vagy latin szólásmódok özönét recitálni, vagy okvetést alakítani különböző módok és formák szerint, vagy megtölteni a fejet természettudományi elméletek tömegével. A nevelő földadata *erkölcsös és jellemes embert* nevelni, s ez fontosabb, mint az értelem művelése. A növendék a gondolkozás függetlenségére buzdítandó inkább, mint ismeretek fölhalmozására.“ Maga is a humanismus neveltje, kitünő görög nyelvész és irodalomismerő lévén, nem az ellen száll síkra, hogy a humanióráknak szerep jut az oktatásban, hanem, hogy a classica képzés ezéllá tétetvén, a lelki élet értelmi és érzelmi köreinek elhanyagolásával, emlékezetet gyakorló *mechanismussá* legyen. A disciplinák megválasztásában az utilitarismus felé hajlik. Korának egyoldalú képzést nyújtó iskolai teszük érthetővé ezen irányát. „Minthogy nem remélhető, ugymond, hogy a növendéknek elég ideje és képessége lesz minden dolgot megtanulni, legtöbb gond fordítandó arra, a mi leginkább *szükséges* és főkép

1) *Felméri* Lajos egyet. előadása után: A renaissance hatása a közoktatásiügyre.

arra kell tekinteni, a mi legnagyobb és leggyakoribb hasznára válhatik a világban.“ Ebben a fölfogásban nyilvánult először a *paedagogiai realismus*, mely néhány évtizeddel utóbb a realiskolák szervezésében talált gyakorlati megoldást.

A természetszerűséget a XVII. századnak egy másik böleselő paedagogusa még határozottabban sürgette. Ez *Comenius Amos János*, a hazánkban is működött hírneves iskolareformátor. Elvei az iskolai módszereket lényegesen átalakították s nem kis mértékben egyengették a talajt a realis irányú oktatás számára.

„*Didactica Magna*“ cz. nagyon figyelemreméltó, de kevés hatást eszközölt művében a nevelés és oktatás egész rendszerét tárgyalja s annak köreit valamennyi paedagogusnál alaposabban kritizálja. A humanisták iskolái a szellemet a szó- és nyelvtanulás hinárjába vitték. Szókat tanítottak dolgok helyett, nyelvet, alak- s mondattani categoriákat nyelvszellem helyett, példagyűjteményt lajstromoztak irodalmi tanulmányok helyett. Comenius a Bacon-féle *értelmi fölvilágosítás* módszerének híve s a *természet törvényeinek észszerű útmutatásait* követi.

„Mint a természetnek, úgy kell a nevelőnek is bevárnia az alkalmas időt, előkészíteni az anyagot, mielőtt annak alakot adna (*inductio*). A gyermek ne könyvekből tanuljon mindent, hanem a maga tapasztalásából is. Maga lásson mindent. Ne csak a tekintélynek higgyen, hanem a szemléleti, *észszerű bizonyításnak* is. Előbb kell tanulni a dolgokat a szónál, a szókat előbb a nyelvtannál. Előbb kell tanulunk egy tudomány vagy mesterség részleteit, semmint alapelveit, előbb a példát, mint a szabályt. Csak azt kell tanulni, *aminek haszna van*.“ Ez a hasznossági elv a humanismus culturájának veszélyeitől való félelemben találja megfejtését. Kiválóan prot. theologus lévén, a classicismustól félti az erkölcsi komolyságot. A classicus írókról szólván, nagyon fanyar, és ha nem kívánja is kiküszöböltetni a tanítás tervéből, az csak azért van, mert az értelmi és érzelmi benső világ művelése a classicus irodalmak tanulmányozása nélkül észrevehetően hiányos marad.<sup>1)</sup>

A nevelés-oktatástani nézeteknek ilyen tisztult formákban és pszichologiai úton való közlése szokatlan, érthetlen volt abban a korban. Comeniusnak közvetlenül nem is volt hatása korára. Egy századnak kellett elmúlnia, eszméket létre keltő tapasztalataival és balvélekedéseket tisztító, erőszakos eszmeforradalmaival, hogy megérlelődjenek s a gyakorlatban is érvényesíthetők legyenek a böleselő paedagógiának irányeszméi.

Előbb a *jansenismus* és *pietismus* tisztító tüzén mennek át ezek az eszmék, amott a szeretet, itt a kegyesség elvét tevén a nevelés alapjává, s hangsúlyozván mind a két irányban a *realis oktatás* gyakorlati szükségé-

1) Felméri Lajos: Comenius paedagógiája. (Egyet. előadásai nyomán.)

gességét. Majd meg a *rationalismus* hallatja dogmáját: mindennek alapja az — ész. Még a költészet sem egyéb, a rationalista Gottsched fejtegetése szerint, bizonyos szabályok észszerű alkalmazásánál. A *jónak* a criteriuma, a rationalisták szerint, a *hasznos*.

Megindul az iskolák újabbkori reformatiója. Eleinte kísérletképen (mint Hallé mellett a Francke-féle intézetben 1739-ben) berendezik az első realiskolát. Nemsokára Poroszországban, Berlinben, is állítanak föl ilyen új iskolát, 1746-ban. Ennek alapítója, Hecker, kijelenti, hogy az eddigi egységes középiskola ketté vált, az egyik realis, a másik humanista irányban kísérli megadni az emberi műveltség föltételeit. Kétféle középiskola alakul minden államban, melyek egyenlőre — az újabb életviszonyok szükségleteire való tekintetből — szakiskolákká teszik a középiskolát. A gymnasium megmarad hagyományos iránya mellett és kiválóan nyelvészeti szakiskola lesz, de mindinkább gyöngülő elmentálló erővel az iránt, hogy a realstudiumokat is fölvegye tantárgyai közé s így egészen beolvadjon az új iskola rendszerébe, azon iskolába, mely a hatalmaskodó rationalismus és naturalismus nevében egyedül hiszi magát jogosítottnak — az életben hasznosítható studiumok tanításával — „az általános műveltség“ megadására.

Ezzel mintegy győzedelmeskedik a XVIII. századi rationalismus. S midőn már-már kérdéssé válik: meghagyandók-e továbbra is a középiskolai oktatás keretében a classicai disciplinák, egy másik korszak nyílik meg *Winkelmann* befolyása alatt, mely védelmébe veszi a human-studiumokat s hadat üzen az eddig uralkodó rationalismusnak, ez az új korszak a *modern* vagy *új-humanismus*.

A modern humanismus a múlt század második felében mind halomra dönti a rationalismus categoriáit. Kant a Wolf-féle utilitarismus helyére a tiszta értelem categoriáit teszi és a paedagogiára vonatkozó eszmélődéseinek alapelve, hogy *valamennyi tehetségnek ki kell fejlesztetnie s együtt működésökben becsülhetők meg igaz értékök szerint*. A nevelés célja — szerinte nem más, mint folytonos eltávolítás a természeti állapottól. A tudományos nevelés föelvé pedig: a *gyermeknek nem nevelendők jelen állapotukhoz képest, hanem az emberiség jövőjére nézve*, mely lehetőleg jobb lesz a jelennél.

Ez a korszak egészen másképp fogja föl az iskola célját is, mint az előbbiek. Az új humanismus inkább „régii görögöt“ akar nevelni, kiben az emberi tehetségek harmonicusan fejlesztvék, nem pedig „modern világfit“ (mint Montaigne), akiben a külsőségek elnyomják a benső, erkölcsi tartalmat.

A modern humanismus a class. nyelvek tanításának is új célt tűz, amennyiben csak eszköznek tekinti arra a célra, hogy az ó-class. irodalmak eszmekinesét magunkévá tegyüik. Nem ezért kell olvasnunk a classicusokat, hogy utánozzuk őket, hanem hogy ítéletünket és izlésünket fejlesszük és kiműveljüik.

Ennek a humanizmusnak a középiskolák fejlődése történetére nézve legnagyobb hatású képviselője *Wolff Frigyes Ágost*, a hallei egyetem egykori hírneves tanára. Az ő idejétől (1780—1820-ig) delelő pontján van a humanizmus. S így a gymnasium is visszanyeri korábbi jelentőségét. A classicus studiumok vezérlő szerepe megdönthetetlenebbnek látszik, mint valaha. A gőz erejének s a villauszikra csodás gyorsaságának fölfedező korában nem a realiskola emelkedik, hanem a gymnasium. Tudományos és politicalai körök foglalkoznak a humanizmus megszilárdításának kérdésével. S midőn országokint új tanrendszerek dolgoztatnak ki, csak azért veszik be a realstudiumokat a gymn. tantervébe, hogy ezek a humanista intézetek csak annál jobban meggyökeresedjenek az újabbkori civilisatio talajában is. *II. Frigyes* Poroszországban, *Mária Terézia* Ausztriában rendezik a nevelés-oktatásügyet. Amott *Rochow*, itt *Felbiger* tanácsára készülnek az állami oktatás-tervezetek. A *Felbiger*-féle „Allgemeine Schulordnung“-nak magyar viszonyokhoz alkalmazott latin nyelvű kiadása a „Ratio Educationis“ volt a magyar iskolák tantervének a normatívuma 1848-ig. Ettől kezdve politicalai megalázottságunkat a szellemi téren is éreztük. Hódítónknak, Ausztriának, vezető hatalma alá kerültek iskoláink, amidőn az osztrák örökös tartományok számára készült Organisations-Entwurf rendelkezéseit ránk is alkalmazták. A modern, encyclopaedicus ismereteket közlő gymnasiumokat és realiskolákat nálunk az Entwurf utasításai szerint rendezték be. Így iskoláink nyugat-európai színvonalra emeltettek. Ez tagadhatatlan érdeme az osztrák tantervnek.

A mai középiskoláknak arczatát az a törekvés adta meg, hogy a mind nagyobb tért foglaló realismereteknek és az életben való alkalmazásuknak kérdése megoldassék. A realis tudományoknak tett engedmény adta meg tehát a mai gymnasiumnak encyclopaedicus jellegét. A *Gessner* és *Ernesti* által vezetett lipcei középiskola, a *Heyse*-féle hannoveri s a *Gedike* és *Bernhardytól* (1787-ben) reformált berlini gymnasiumok mind az újabb követelések tekintetbe vételével alakult encyclopaedicus gymnasiumok. Az utilitarius áramlatnak engedett középiskolákban a tantárgyak halmozódása következtében csakhamar fölszínre kerül a túlterhelés ellen panasz. (Lorinzer.) Föelvvé tétetvén a tanultság kérdése, a sokat tanítás ingoványaiába tévedezik a középiskola és kezdik felejteni az új humanizmus nagy mestereinek (Herder, Jean Paul, Lessing, Wolff Fr. Á.) intelmét, kik úgy fogják föl a nevelés-oktatás célját, mint tökéletes humanitásra vezetést a testi és lelki erőknek (Sapiens atque eloquens humanitas.) A nevelés első rendű szóvivőinél mindig háttérben volt a tanultság s csak a jelen kor utilitarius áramlatáé a dicsőség, hogy előtérbe tolt a tudást és hogy hiszen annak üdvözítő erejében.<sup>1)</sup>

1) Felméri Lajos: A neveléstudomány kézikönyve. Kolozsvárt 1890.

A gymnasium elégtelennek mutatkozván a minden irányú műveltség megadására, a tananyag roppant halmozódása miatt sem az életre, sem az egyetemre kellőleg elő nem készíthetett. A bajon csak akkor lön segítve, a midőn e század negyedik tizedében a gymnasiummal egyenjosított realiskolák nagyobb számmal állíttatnak föl. Elvül mondják ki, hogy a modern culturának előhaladása a társadalomra nézve nem kevésbbé fontos, gyakorlati életföladatokra való előkészítést is megköveteli olyan iskolák útján, a melyekben a szakképzés mellett kevesebb tekintet esik az általános műveltség szempontjából megkövetelt egyéb (pl. irodalmi) studiumokra.

Hasonló szellemben igazolja a realiskolák szervezésének szándékát az Entwurf is. (L. „Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich. Wien, 1849.“ 219. l.)

Ettől fogva két irányban, bár itt-ott párhuzamosan, haladnak a modern középiskolák a continens legtöbb államában s új tanügyi politicánk szerint — hazánkban is. A gymnasiumok az ó-classicus nyelvek és irodalmak tanításával kiválóan *humanisticus* úton, a realiskolák pedig, a gyakorlati disciplinák előtérbe állításával, *realisticus* irányban kívánják elérni a közös czélt: az általános műveltségre és az egyetemi szaktanulmányokra való képesítést.

Üdvös hatása mind a két középiskolának — még ily megoszlott irányú működés mellett is — eltagadhatatlan. A társadalmak vezető köreinek alpműveltségét minden országban a középiskolák adják meg. Practicus szakemberekkel, európai niveau-n álló tudósokkal, nagy műveltségű államférfiakkal — mint egykori növendékeikkel — mindkét középiskola vetélkedve dicsekszik. Mégis, sajátságos, a középiskolák mai szervezetével senki sincs megelégedve. A szülők és ifjak túlterhelésről, a tanárok a tudományok iránti közömbösség megtörhetetlenségéről s a fensőbb intézetek az ifjúság időelőtti elsatnyulása és előkészületlensége miatt panaszkodnak. Meg kell vallanunk, hogy a panaszok legnagyobb részben jogosultak. A mely állam — a történelem tanúsága szerint — a polymathiát annyira üzte, hogy miatta a testi nevelés követelményei semmibe vétettek; s mely tulfinomult ideg s izomrendszerével minden komolyabb erőfeszítéstől irtózott: csakhamar az enyészet tátongó örvényébe sodortatott. Görögország akkor hull hódítója lábához, midőn sophistái a tanultságot mesterségből üzik vala s az erkölcsök hanyatlásával nem a testi erők egyenletes fejlesztése, hanem az akrobataság s az eröművészetnek egyéb kinövései bámultatnak. Róma akkor görnyed rabigába, midőn a szellemi erők a testiek rovására műveltetnek s már az örök város védelmét is zsoldosokra bízzák.

Megdöbbsentően komoly oka van a büleselő paedagogiának középiskolánkat a polymathiától féltetni. A még java fejlődésben lévő gyermeki szervezetet olyan hosszú idejű munkára kényszeríti a mindent alaposan

tanítani akarás, a mely a teljes fejlettségű férfi idegrendszerét is megtámadhatná. Naponkint öt-hat órai üléssel, az elme- és akaratereő folytonos fegyelmezésével nem éri be, hanem házi dolgozatok, rajzolatok készítése czímén, ha egyéb előkészületet nem követelne is, gondoskodik arról, hogy a kis gyermek még fenmaradó szabad ideje a zerusra reducaltassék. Azután a szabad erőfejlesztés persiphhlálására elrendeli a polymathicus rendszer a két órai tornázást. Az órainga szabályozott lengésére emlékeztető mozdulatok, ütenyre lendülő tagjártatások, katonás — gyermeki vidámságot messze riasztó — pedanteria s mindennek koronájául acrobaticus productiók: ezekben merül ki a német észjárás szerint berendezett, modern tornarendszer.

Azután még csodálkozunk, hogy középiskolai ifjúságunk idő előtt komolykodó, fáradt, unott és blasírt lesz, hogy a tudásért nem buzog, örökszép eszmék nem lelkesítik s olyan ritka soraik között az ép testű, piros arcú, vidám gyermek.

Úgy tetszik nekem, mintha a polymathia ellen hangzanék föl mind határozottabban a kárhoztatás, a midőn a középiskolai oktatás keretéből egyes disciplinák elvetését olyan örömujjongva üdvözli a nagyközönség. Az eszme, melynek nevében a változtatásokat eszközlik, a középiskola egységesítésének eszméje. Csakhogy az egységesítés egyszerűsége vezzessen és természetszerű legyen, ez, — a mi itt a legfőbb kívánalom.

A középiskola épen abban a korban szűnt meg egységes és kezdeti polymathicus lenni, a midőn a rationalismus fattyú-hajtásaként az utilitarismus kezdi hatalmába keríteni. Ha nem támad a neohumanismus, mely a testi és lelki erőknek teljes, összhangzó művelését, az egyetemes emberinek érvényesítését írta zászlajára, ma már első sorban nem humanus *embert* nevelnének a középiskolák, hanem csupán ügyes szakembereket, hivatásukra idomított, szellemi rabszolgákat.

A sokat gáncsolt, sokat gúnyolt gymnasium az ő száanalommal emlegetett „hagyományos“ humanismusával még ma is utalva, hogy ápolja az emberiségnek — a mérlegelhető napi haszon körén túlterjedő — magasabbra termettségének tudatát, nagy multaknak nagy alakjait szólatatván meg, okulására a sokféle ismeretekkel teli fejű, érzelmi műveltség dolgában azonban üres szívű utódoknak. A hazai irodalom- és történettannal megteheti ezt részben a realiskola is, sőt meg vagyok győződve, hogy nem enged lelkesítés- és nemzeties érzületre nevelés dolgában a gymnasiumnak; csakhogy ez utóbbi azon fölül még az ó-classicus irodalmak remekműveiben is föltünteteti az örök szépek évezredekkel lelkesítő ideáljait.

Ha valaha volt, úgy napjainkban van helyén figyelmeztetni „a mindentudás Bábeltornya építésére vállalkozó“ utilitarismus híveit a költő intelmére: „Az ember tiszte, hogy legyen békében, harezban *ember*.“ (Arany.)



Mert, ha szégyenelni való volt egy *Bacon*, egy *Montaigne*, *Locke* vagy *Comenius* szemében korabeli iskoláik elmaradottsága, a természetszerűségnek teljes ignorálása: mennyivel szégyenletesebb az már napjainkban, hogy fölvilágosult korunk képzőintézeteibe minden áron a sokat tudás perpetuum mobile-jét akarjuk bevinni, az érzelmi műveltségnek, a természetszerűségnek pedig semmi helyet sem szálni a középiskolai disciplinák között.

Az ember lényegét az *értelmi*, *érzelmi* és *vágyó* tehetség körei alkotják. Az értelem művelése az igaznak, az érzelemé a szépnek és nemesnek, a vágyó tehetségé a jó eszméjének fölismerésére képesítésben áll. Az ember ezen tehetségeinek harmonicus művelése a földadata még a középiskolai oktatásnak is, ha értelmileg és érzelmiileg kiművelt embert s nem egyoldalú tudóst akar nevelni. Az *igaz* eszméjének a tárgyai a realis s az u. n. hasznos tudományok: természetrajz, *physica*, *chemia* és *mathematica*, a mindczeket rendszerező *philosophia* és az emberi társadalom alapvető tudománya: a *sociologia*. A *szép* eszméjének érzelmi műveltséget nyújtó tárgyai: a *szépirodalmak* és a *művészetek*; az emlékezettel karöltve járó *történelem*, mely az ember érzelmi világának bölcsészete. A *jó* eszméjének tárgya a *vallás*, az Istenség gondolatába vetett élő *hit* és az *erkölcs*.

Ezek a tárgykörök alkotják minden rendszeres oktatásnak alapvető elemeit, amilyen rendszeresnek kell lennie a középiskolai oktatásnak is. Ezek az általános műveltségre képesítés disciplinái. De *általános*, első sorban *egész embert* illető lehetne-e az a műveltség, mely csupán az intellectualis erőket vagy csak az érzelmi, vagy egyedül a vágyó tehetséget szabályozná? Habozás nélkül kell minden gondolkodónak tagadólag válaszolnia.

És mégis nagytudományú férfiak, intéző körök s a nagy közönségnek az a része, mely csak a hasznos jogczimét vitatja, teljes meggyőződéssel követelik, hogy csak az életben hasznosítható ismeretek és tudományágak közlendők a középiskolai ifjúsággal, hogy csak az ilyen ismereteknek van joguk az egységes középiskola disciplinái között helyet foglalni. Távolság van tőlem, hogy csupán csak az élet érdekköréitől messzebb eső irodalmi (s különösen *classica*), *aesthetica* vagy csupán *moralis* studiumok számára követeljem a középiskola működését. Ezeket csak azért hangsúlyozom különösen, mert elhanyagolásuk s lenézésük divattá kezd válni a realis studiumok szükségességének folytonos hangoztatása miatt. Az ellen a fölfogás ellen tiltakozom, mely nem az emberi természethez, nem a lélek és test *concret* fogalmához, nem az ész és szív harmonicus fejlesztéséhez, egy szóval nem az *egész ember* eszméjéhez méri a közoktatás köreit.

Ami az új-kor humanistái *pietas literata* alatt értettek, amit a jezsuiták a *hitnek*, *ézelmeknek* és *gondolkodásnak* egységére neveléssel elérni akartak s amit a XVI. és XVII. század bölcselő paedagogusai hangoztatnak, mintha mindaz korunkban lenne legérthetlenebb.

Mert nehéznek tartjuk megállapítani azokat a határokat, melyeken túl a harmonia rovására nem léphetünk; mert nehezen tisztázható, vitás kérdéssé lett, mely disciplinák és mily mértékig alkalmasak az ember összes tehetségeinek harmonicus fejlesztésére: inkább elfogadjuk a kényelmesebb módot, az élet szükségének kielégítése szempontjából a hasznosság elvét, elhatározzuk olyan disciplinák kivetését a középiskola rendszeréből, melyeknek jogosultságát századok tapasztalata szentesítette s melyeknek képző hatását még az ellenfél táborában is hangoztatják.

\*\*\*

Így áll a dolog különösen nálunk, Magyarországon, önálló tanügyi politicánk alig harmadik évtizedében. Már évekkel ezelőtt bizonytalan volt pl. a görög nyelv sorsa középiskoláinkban. Amint 1860-ban a magyar állam önrendelkezési jogával ismét élni kezdett, a Thun-rendszerrel átöröklött görög nyelv megtartása vagy elejtése érdekében egymást éri a sok változtató rendelet.

Eleintén a középiskolák harmadik osztályától volt kötelező, mint a Thun-féle Entwurf kívánja. Majd csak a 7. és 8. osztályokban. A 70-es évek elejétől pedig az egész felső gymnasiumban. Így találta a középiskola tárgyai között — a görögöt az 1883. XXX. törvényezikk, mely azután ezt az állapotot szentesítette. Az átmeneti intézkedések természetében fekszik az ideiglenesség; újabban azonban a törvény is ilyen átmeneti intézkedésnek bizonyult, mert érvényesítése 7-ik évében újra módosítást szenvedett és pedig a görög nyelvnek részben facultativvá tételével. Ez az egymást gyorsan követő változtatás, az egységes középiskola megalakítását tervező kísérletezés önkénytelenül eszünkbe juttatja a külföld hasonló célú mozgalmait s az egységes középiskolára vonatkozó tervezeteket. Abban a reményben, hogy a contemplálandó egységes középiskola számára némi tanulságot meríthetünk a külföld hasonló irányú tanterv-javaslatáiból, a nagy közönség okulására közlöm a következő adatokat.

Az anti-classicus áramlat eddig *Olaszországban* a leghatározottabb jellegű. A modern, olasz társadalom, melynek irodalma és művészete az ó-class. irodalmak tanulmányozásán izmosodott és fejlődött, ezeknek már többé nem tulajdonít gyakorlati, hanem csak történeti értéket.

1800-ig Olaszországban az egységes class. középiskola uralkodott. Később a francia forradalom hatása alatt, mely az összes iskolai intézményeket fölforgatta, a class. műveltség helyére a realis tudományosságot helyezik. De ez csak a realiskolák létesítésére vezetett, a class. középiskolák megmaradtak.

Napjainkban már ott is a kettős irányú középiskolák egyesítése a jelszó. Vitatják a létező rendszer tarthatatlanságát, fölhozzák ellene, hogy

mostani formájában nem felel meg az olasz nép jellemének, sem az élet szükségleteinek, sem a political viszonyoknak.

A sokféle javító tervek szerzői között Giuseppe *Sergi*, a római egyetemen az anthropologia tanára, tűnik ki leghatározottabb javaslataival.

A multtal teljes szakítást proponál s az iskolákat alapjukban kívánja reformálni, azon alapokon, melyeket a tudomány és paedagogiai tanulmányok eredményei kijelölnek. Az ifjúság nevelését oly irányba kell vezetni, hogy ne csak saját physical, erkölcsi és értelmi javát szerezhesse meg, hanem azokat a jövő nemzedék számára is fentarthassa. Nevelni kell az ifjakat mindabban, a mi a közügyeknek előnyére válhatik. Tehát polgári kötelességeik tudatáig kell őket emelni. *Sergi* e czélra a class. tanulmányokat nem találván alkalmasaknak, a nevelési tanulmányok alapjává a *tudományos oktatást* akarja tenni.

Rendszerébe — a tudós pályára lépni akarók számára — mindazáltal fölveszi a class. disciplinákat is. A gyakorlati vagy hivatali pályára készülők oktatása hat évre, a tud. pálya jelöltjeinek képzése, kik a holt nyelvek tanulására is köteleztetnének, nyolcz évre terjedne.

Ennek a rendszernek hívei az olasz tudományos és közélet legjelesebb alakjai, ennek a rendszernek általánosításával foglalkozik most a kormány is, Boselli cultusministerrel az élén.

A mi tanügyi viszonyaink annyiban congruensek az olaszokéival, hogy nálunk is mindinkább határozott alakot ölt a gyakorlati életre nevelés szükségének követelése s az egys. középiskola szervezésének kérdése. Eltagadhatatlan tény, hogy a jelenlegi középiskolák czélja: az *általános műveltség megadása és az egyetem szaktanulmányaira való képesítés* inkább jelszavak, semmint beváltott ígéretek. *Általános műveltség* csak *egyféle* lehet, melyet az élet bármilyen hivatási körében megkövetelhetni a tudományos embertől. Azt kétféle úton keresni céltalan dolog. Ezért tarthatatlan a jelenlegi középiskolák kétféle iránya. Arra, hogy az ember összes tehetségei kiművelődjenek, sem a tisztán realis ismeretek közlése, sem a jobbára idealis, humanisticus képzés nem elégséges alap. Az kitünő szakembereket, emez idealistákat nevel. Maga az élet pedig — tudományosan és humanusan képzett concret fogalom szerinti — *embert* követel. Az életnek ez a valódi, meghamisíthatlan követelése pedig mindaddig jámbor óhajítás marad, míg a középiskolák szakiskolák, míg az egyetemre készítő sokattanító intézetek lenni meg nem szünek. Az általános műveltséget adó egységes iskola ideálja — a tudomány minden ágában tájékozódó és érzelmileg is művelt *ember* legyen. A szaktudósok iskolája maradjon csak az egyetem, mely nem elégedhetik meg egyszerű tájékoztatással, hanem egyoldalú, intellectualis erőfejlesztésre utalja növendékét.

Azt a gondolatot, hogy a *tanulmányok specialisatioja* mennél későbbben kezdődjék, Franciaországban, a párisi tanügyi congressuson, *Croiset* mondotta

ki alapelvül. Mégis a class. nyelvek tanításának kérdését vitató egyik szakbizottság a középiskola több formájának létesítését, illetőleg fentartását is czélba vette. E bizottság érvelései alapján kimondta a congressus, hogy okvetetlenül fentartandó a humanisticus oktatás azon alakja, melynek alapját a latin és görög nyelv és irod. tanulmányozása képezi. Nemesak a görög nyelv és irodalom kizárása a középiskolai tárgyak köréből, hanem annak pusztán facultativ tanítása is, a class. műveltség leggazdagabb forrásának, a humanisticus oktatás legtisztább alakjának fölláldozása volna. Másfelől azonban a modern szellemi élet szükségleteinek sokfélesége megengedi, sőt megkívánja a humanisticus oktatásnak másféle alakját is. E végből létesítendők, illetőleg fenntartandók olyan hum. iskolák, melyeknek egyik fajában csak a latin, a másikában latin-görög taníthatnák s egy harmadikában a class. tanulmányok egyáltalában nem szerepelnének.

Látni való, hogy e javaslatban az egyszerűség és egyöntetűség eszméi háttérbe szorulnak a czélszerűség követelményei előtt. Nem az egységesítés, hanem a megosztás eszméjére vezet. Tisztán kivehető a szakszerűség inaugurálása. Ez a francia középiskoláknak az egyetemhez való szorosabb kapcsolatából következik. Franciaországban a középiskolai oktatásügy újabb korszaka az 1806. május 10-iki napoleoni törvénnyel kezdődik, melynek czélja volt az Universitást tenni középponttá az állami alsó-, közép- és felsőoktatás rendszerezésénél. Az 1851. évig tisztán humanisticus lycäumokba *Fourtou* minister hozta be a realtudományokat bifurcatioval. Ujabbán *Jules Ferry* szervezte a gymnasiumokat s az anyanyelvnek juttatta a vezérszerepet.

A class. disciplináknak a középiskola keretében való meghagyása tehát — Franciaországban sem clavult traditio.

Nem az *Németországban* sem, a class. irodalmi oktatás classicus hazájában. Az egységesítésre irányuló terveknek itt az a lényegök, hogy lenne egy egys. középiskola hat osztálylyal, melynek első három osztálya két ágra különülne (bifurcatio): egy class-philologiai és egy mathematica-természettudományira.

Még több államban is jelét találjuk a középiskola egységesítésére való törekvésnek, (Németalföld, Dánia, Norvégia); de olyan államot egyet sem találunk, melyben az elérendő czél kedvéért a class. nyelvek és irodalmak végleges eltörléséről lenne szó. A practicus Angliában legkevésbé.

Mindezzel csak azt kívántam bizonyítani, hogy a középiskola humanisticus irányának elejtése még schol sem bevezetett tény, (az egy-két balkáni államot ide nem értve); sőt az alapműveltség elemeit megadni hivatott középiskolákat mindenütt ezen irány szemmeltartásával szervezik.

Ezzel a fölvetett tárgyamra vonatkozó adatok közlését befejezván, még csak néhány megjegyzésem van a görög nyelvnek a középiskola tárgyai között való facultativvá tételére.

Nem érzem magamat illetékesnek a szentesített törvény fölülbírálására, de meg okom sem lehet panaszolkodni a miatt, mintha a görög nyelvvel együtt a görög szellem is kiköltöztetnék gymnasiumainkból. Olyan tanulságos viták előzték meg az intézkedést s a magyar képviselőházban — alig pár hónap előtt — olyan félreismerhetetlenül emelkedett módon nyilatkozott a humanus képzés fontossága iránt tanusított érzék, hogy a tervezett egységes középiskola eszméjét nem kell féltennem az utilitarismus ingoványaiba való merüléstől. Minden párton elismerték, hogy *görög szellemre, idealismusra szüksége van minden művelt embernek*, noha specialis görög tanulmányokra nem minden embernek. (L. Schwarz Gyula beszédét 1890. jan. 25. ülésben) Követelik a középiskoláktól, hogy nagyobb szellemi elevációra, komolyabb munkára, lelkiismeretes erőfeszítésre, a *szép és nemes* eszméi iránti lelkesedésre szoktassák az ifjúságot. (Asbóth János besz.) Kívánatosnak jelzik a *képző és szépművészetek* történetének nagyobb figyelembe vételét a közép-tanodákban (Dr. Fenyvessy Ferencz besz. a jan. 22-iki ülésben.)

Tehát épen azon tárgykörökre hívják föl a figyelmet, melyek az emberi szellem *érzelmi* világát szépíteni, a szívet nemesíteni s a lelket idealis emelkedettségben tartani legalkalmasabbak. De ugyanakkor kivetik a középiskola classicae disciplinájának azt a részét, mely szókincsével, fejlett formalismusával és irodalmának eszmegazdagságával hasonlíthatatlanul fölülte áll annak, melyet a kötelező tárgyak között meghagytak, a latin nyelvnek. Facultatívvá lett a görög, hogy a visszavonulás ezen aranyhidján végkép eltűnjék, mielőtt culturhivatását teljesíthette volna. Ha irodalmunk minden ágában egy-egy világirodalmi jelentőségű művet bámulhatnánk, ha szépművészetünk alkotásainak esodájára járna a világ, vagy ha a latin nyelv és irodalom ismerete teljesen pótolhatná a görögét: semmi szüksége se lenne culturánknak a görög classicismus ismeretére; semmi nehezen pótolható ürt nem hagyna maga után a görögnek a középiskolai disciplinák közül való törlése. Fordítások útján fogjuk ezután élvezni a görög classicusokat. Ám a görög szellem eredetiségét, vonzó erejét és elragadó közvetlenségét — műfordítások útján élvezni annyi, mint a napnak esillagról visszavert fényében gyönyörködni. Bámuljuk, de nem érezzük jótevő melegét. Ilyen hideg esillagfény lesz ezután culturánk egén a görög szellem világa is.

Kezdetben bámulatunk tárgyát képezi, majd a közvetlenség hiánya a közömbösség érzelmét támasztja bennünk s végre is elfordul érdeklődésünk az élet zajában kevés hasznú idealismustól és a folyvást hangoztatott utilitarismus pártjára szegődik.

De nemesak az idealisticus életfölfogás érdeke az, a miért a görög nyelvnek és szellemnek ismerete kívánatos, hanem a gyakorlati élet realisticus követelése is támogatja a culturalis érdeket. Mert a görög nyelv

épen nem a holt nyelvek categoriájába tartozik. Nyolcz milliónyi élő embernek nemzeti anyanyelve az a classicus ó-korból ránk hagyományozott görög nyelv. Az ó-atticai nyelvjárás ismerője a modern görög irodalom nyelvét oly könnyűséggel megértheti, mintha csak akármelyik új-kori nyelvnek dialecticus eltéréseiről volna szó. Sőt a német irodalmi és dialecticus nyelvek között sokkal érthetlenebb különbségek vannak. A látható kapcsolatot ó- és új-görög nyelv között az ó-görög nyelvnek erasmusi kiejtés szerint való használata tette kevésbé szembeötlővé. Új-görög kiejtés szerint — a roppant időtávolság daczára — alig van lényeges eltérés az ó- és új-kori irodalmi görög nyelv között.

„Nekünk magyaroknak“ mondja Télyf Iván dr. „Ujabb hellén munkák és hellén nyelvtanítás“ cz. s csak a közelmúlt napokban közzétett akadémiai jelentésében „magasabb hivatásunk van. Államférfiak és nemzetgazdák folyton sürgetik, hogy a keleten kell árúinknak piacokat keresni. De ehhez megkívántatik a nélkülözhetetlen eszköz is. Ez pedig a görög nyelv tudása, mely nemcsak Hellasban, hanem Törökországban, Ruméliában, Szerbiában s Bulgáriában is a kereskedelem és intelligencia nyelve. Nemesak a kereskedelmi akademiában, hanem a gymnasiumban is rendesen tanítandó, mert egy részről a gymnasiumot végzett ifjak közül számosabban adhatják magokat a kereskedelemre, másrészről pedig szükséges, hogy minél többen érintkezzenek saját érdekünkben a kelet intelligentiájával, melyet leginkább a görög elem képvisel.“

Vajha ezt a célt is mennél hosszabb ideig szolgálhatná a görög nyelvnek gymnasiumainkban való facultativ tanítása!

Az idealismus culturájának — az ó-classicai irodalmaknak — a középiskolai disciplinák közül való kivetéseért csak *nemzeti irodalmunknak, történelmünknek* és az *általános művelődéstörténelemnek* mennél behatóbb ismertetése kárpótolhat.

Mig ezeknek a tárgyköröknek tanítás-tervezetét nagyobb erő kifejtéssel, több időáldozattal és az ifjúságnak érzelmi művelésére irányuló kiválóbb figyelemmel nem inauguráljuk, mindaddig nagy okunk lesz az ó-classicai disciplinák mellőzését fájón emlegetni.

Varjú János.

## TANÁRI KAR.

### A) A kötelezett tantárgyak tanárai.

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket elő- adott	Osztályok, melyekben elő- adott	Heti órái- nak száma	Észrevételek
1	Bacskor István	Földrajz Számтан	I. C. II. A. II. B. I. C. II. B.	19	Hitelemző. Tanított a tan- év elejétől február haváig.
2	Baksay József	Magyar nyelv Latin nyelv Szépirás	III. B. III. B. IV. B. I. A. I. B. I. C.	18	A III. B. osztály főnöke. Tanított a tan- év elejétől február haváig.
3	Budavári József	Német nyelv Latin nyelv Görög nyelv	V. VI. VI. VIII.	18	A VI. osztály főnöke.
4	Cserép Sándor	Magyar nyelv és irodalom Latin nyelv	III. A. VII. VIII. III. A.	15	Értekezleti jegy- ző, a tanári és ifj. nagyobb könyv- tárak gondnoka, az ifj. önképzőkör vezetője.
5	Farkas László	Számтан Természettan Böles. előtan	I. A. III. A. VII. VIII. VIII.	17	A VIII. osztály főnöke, a természettani szertár őre.
6	Firtinger Jakab	Német nyelv és irodalom Történelem Földrajz	III. A. VI. VII. VIII. III. A. VII.	18	A III. A. osztály főnöke.
7	Glass Ferencz	Magyar nyelv Latin nyelv Szépirás	III. B. III. B. IV. B. I. A. I. B. I. C.	18	A III. B. osztály főnöke. Tanított február havától a tanév végéig.

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket elő- adott	Osztályok, melyekben elő- adott	Heti órái- nak száma	Észrevételek
8	Hajnal Imre	Latin nyelv Görög nyelv	V. VII. V.	17	A VII. osztály főnöke, az ifjú- sági segélyző- egyesület föl- ügyelője.
9	Kovács János	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv	{ II. A. III. B. IV. A. IV. B. II. A.	18	A II. A. osztály főnöke, hitelemző.
10	Lauch János	Mennyiségtan Termt. földrajz	{ III. B. V. VI. VII. VIII. III. A. III. B.	19	—
11	Madarász Pál	Magyar nyelv Latin nyelv	I. C. I. C. IV. A.	19	Az I. C. osztály főnöke.
12	Magyar Gábor	Történelem	VI. VIII.	6	Igazgató.
13	Nováky Bertalan, világi	Rajzoló mértan és szabadkézi rajz	I—IV.	23	A rajzsztár főügyelője.
14	Pap János	Mennyiségtan	{ I. B. II. A. IV. A.	10	—
15	Pap József	Történelem Földrajz Szépirás	{ III. B. IV. A. IV. B. V. I. A. II. A. II. B.	19	A földrajzi szer- tár gondnoka.
16	Sáfrán József	Vallástan Magyar nyelv	{ II. B. III. A. V. VI. VII. VIII. V. VI.	18	Az V. osztály főnöke, hítségőnok, az ifj. kisebbségi könyvtár gondnoka.



Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket elő- adott	Osztályok, melyekben elő- adott	Heti órái- nak száma	Észrevételek
17	Szinger Kornél	Magyar nyelv Német nyelv	IV. A. IV. B. III. B. IV. A. IV. B.	18	A IV. A. osztály főnöke.
18	Szöllőssy Jenő	Földrajz Számítan	I. C. II. A. II. B. I. C. II. B.	19	Tanított február havától a tanév végeig.
19	Timina Ödön, világi	Tornázás	I—VIII.	26	A tornaszerek főügyelője.
20	Való Mihály	Vallásstan Magyar nyelv Latin nyelv	I. A. I. B. I. C. II. B.	18	A II. B. osztály főnöke.
21	Varjú János	Magyar nyelv Latin nyelv Görög nyelv	I. B. VII.	18	Az I. B. osztály főnöke, az énekkar föl- ügyelője.
22	Váradai Károly	Magyar nyelv Latin nyelv	I. A. I. A. VIII.	18	Az I. A. osztály főnöke.
23	Zvér Endre	Földrajz Természetrajz Algebra	I. B. IV. A. IV. B. V. VI. IV. B.	18	A IV. B. osztály főnöke, a természetrajzi és vegytani szer- tár óre.

**Jegyzet.** Február hó elején Baecskor István és Baksay József tanárok betegség miatt a tanítástól fölmentetvén, ezen időtől a tanév végeig teendőiket Glass Ferencz és Szöllőssy Jenő tanár-jelöltek végezték.

A nem róm. kath. vallású ifjak vallásánokban saját lelkészeiktől nyertek oktatást.

*B) A nem kötelezett tantárgyak tantrai.*

**Farkas László,** kegy. r. tanár, tanította a francia nyelvet hetenkinti 4 órában.

**Bódogh János,** m. kir. távirótiszt, a gyorsírást hetenkinti 4 órában.

**Szögedi Endre,** a városi zene-iskola igazg., a műenket hetenkinti 2 órában.

**Nováky Bertalan,** főgymn. rajztanár, a szabadkézi rajzot hetenkinti 4 órában.



## ELŐADOTT TANANYAG.

### Első A. B. és C. osztály.

*Osztályfőnökök: A. osztályban: Váradi Károly, B. osztályban: Varjú János, C. osztályban: Madarász Pál.*

**Vallástan,** hetenkinti 2 órában. A hitről. Az apostoli hitvallás. Az Isten tíz- s az anyaszentegyház öt parancsa. A szentségekről s az imádságról. Tankönyv: Nagy Katekizmus. Eger, 1876. Tanár: Való Mihály.

**Magyar nyelv,** hetenkinti 6 órában. Helyesírási gyakorlatok, az egyszerű tömondat és részei, az igetan, a mondat bővítése, névragozás, névutók, a melléknév fokozása, számnevek, névmások, határozók, kötőszók. Próza- és költői olvasmányok (leírások, mesék, népmesék, elbeszélések, magyar történeti mondák, görög hitregék), értelmes és helyesen hangszúlyozott olvasás, tartalmi és nyelvtani fejtegetések, versek beemlézése és elszavalása. Kéthetenkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Ihász-Barbarics, Magyar nyelvtan. Budapest, 1886. Tomor-Váradi, Magyar olvasókönyv. I. r. Budapest, 1885. Tanárok: I. A. osztályban: Váradi Károly, I. B. osztályban: Varjú János, I. C. osztályban: Madarász Pál.

**Latin nyelv,** hetenkinti 7 órában. Írás és olvasás, egyszerű mondatok, a nevek fogalma, a nevek declinációi, a melléknév egyeztetése a maga főnévvel, a melléknevek fokozása, a névmások, a számnevek, elüljárók, a rendes igeajlítás főbb alakjai. A tanultaknak megfelelő fordítások és elemzések. Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Schultz Dávid, Latin nyelvtan. Budapest, 1888. és Dávid, Latin olvasó- és gyakorlatkönyv. Budapest, 1887. Tanárok: I. A. osztályban: Váradi Károly, I. B. osztályban: Varjú János, I. C. osztályban: Madarász Pál.

**Földrajz,** hetenkinti 4 órában. Magyarország és Európa államainak természeti viszonyai: ezek főbb topographiai adatai, a városok és vidékek néprajza a lakosok főbb foglalkozásának ismertetésével, nemkülönben a föltünőbb föld- és közetnemeknek, jellemző növényeknek s állatoknak szemléltető leírása. Tankönyv: Dr. Brózik Károly és Paszlavszky József, Földrajz.

I. r. Budapest, 1888. Tanárok: I. A. osztályban: Pap József, I. B. osztályban: Zvér Endre, I. C. osztályban: Szöllőssy Jenő.

**Számтан**, hetenkinti 3 órában. A tízes számrendszer. A négy számolási művelet egész számokkal és tizedes törtekkel; a tört mint hányados és viszony; közönséges törtekkel való számolás. A méter-mérték ismertetése; időszámítás. Tankönyv: Mocnik-Schmidt, Számтан. Budapest, 1885. Tanárok: I. A. osztályban: Farkas László, I. B. osztályban: Pap János, I. C. osztályban: Szöllőssy Jenő.

**Rajzoló mértan**, hetenkinti 3 órában. A síkmértani elemek. Pontok, vonalak és szögek fekvési és mérési viszonyai. A síkidomok — három-, négy- és a sokszögeknek — fontosabb tulajdonságai, területük meghatározása. A kör és ahhoz tartozó nevezetesebb egyenesek ismertetése. Mértani díszítmények rajzolása a mértanban tanult idomok fölhasználásával, rendszeresen haladó táblarajzok után, rajzeszközökkel, majd pedig szabadkézzel. Tankönyv: Landau és Dr. Wohlrab, Rajzoló geometria, I. füzet. Budapest, 1881. Tanár: Nováky Bertalan.

**Szépírás**, hetenkinti 1 órában. Tanár: Glass Ferencz.

**Tornázás**, hetenkinti 2 órában. A rendgyakorlatok, egyszerű szabadgyakorlatok; szerelvényeken: a tám-, függés- s lengés-gyakorlatok, magas- és távugrás. Tanár: Timina Ödön.

## Második A. és B. osztály.

*Osztályfőnökök: A. osztályban: Kovács János, B. osztályban: Való Mihály.*

**Vallástan**, hetenkinti 2 órában. A kath. egyház szertartásainak magyarázata. Tankönyv: Ivánkovits János, A ker. egyház szertartásainak és ünnepeinek rövid értelmezése. Szeged, 1887. Tanárok: II. A. osztályban: Kovács János, II. B. osztályban: Sáfrán József.

**Magyar nyelv**, hetenkinti 5 órában. Összetett szerkezetű mondatok taglalása, mellérendelt és alárendelt mondatok viszonya. Szókötés, a határozók tana tüzetesen. Szóképzés. Synonymák egybeállítására s magyarázata az olvasmány alapján. Elbeszélő prózai és költői olvasmányok (népmondák, magyar történeti mondák, néprajzok, klasszikus mythusok); az olvasmányok tartalmi magyarázata s azok tartalmának szabadon való elbeszélése; könyv nélkül tanult versek szavalása. Kéthetenkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Ihász-Barbarics, Magyar nyelvtan. Budapest, 1886. — Tomor-Váradí, Magyar olvasókönyv, II. r. Budapest, 1889. Tanárok: II. A. osztályban: Kovács János, II. B. osztályban: Való Mihály.

**Latin nyelv**, hetenkinti 7 órában. Az alaktan befejezése, főleg: genus-szabályok, teljes coniugatio, a szóképzés elemei. A fő- és mellékmondatok

megkülönböztetése kötőszók szerint. Összefüggő olvasmányul: A rómaiak történetéből: Tullus Hostilius, Ancus Marcius, Tarquinius Priscus, Servius Tullius és Tarquinius Superbus; továbbá 20 mese, néhány leírás és elbeszélés kellő magyarázatokkal; több mesének könyv nélkül való betanulása. A szókincs megfelelő bővítése egyes mondatok és összefüggő olvasmányok alapján kapcsolatban a szóképzési csoportok összeállításával. Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Schultz-Dávid, Latin nyelvtan. Budapest, 1887. és Dávid, Latin olvasó- és gyakorló könyv. Budapest, 1887. Tanárok: II. A. osztályban: Kovács János, II. B. osztályban: Való Mihály.

**Földrajz**, hetenkinti 4 órában. Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália. Ezek természeti viszonyai, topographiai adataik, a városok és vidékek néprajza, a lakosság főbb foglalkozásának ismertetése, a feltünőbb föld- és közetnemeknek, jellemző növényeknek s állatoknak lehetőleg szemléltető leírása. Tankönyv: Dr. Brózik Károly és Paszlavszky József, Földrajz, II. r. Budapest, 1888. Tanár: Szöllőssy Jenő.

**Számтан**, hetenkinti 4 órában. A négy alpművelet közönséges és tizedes törtékkel; rövidített számműveletek, az u. n. számtani műveletek korlátolt pontossággal. Az arányosság fogalmának fejtegetése, olasz számolásmód, egyszerű hármasszabályhoz tartozó feladatok megfejtése a kettős tétel s aránylatok szerint. Mértani viszonyok és arányok elemei; százalékszámítás. Tankönyv: Mocnik-Schmidt, Számтан. Budapest, 1886. Tanárok: II. A. osztályban: Pap János, II. B. osztályban: Szöllőssy Jenő.

**Rajzoló mértan**, hetenkinti 3 órában. Testmértani elemek. Az egyenes és síkok abszolút és relatív helyzete. Lapszögek és szögletek. A fontosabb testek, — a kocka, hasáb, gúla, szabályos testek, henger, kúp és gömb — tulajdonságai, hálózata, fölületének és köbtartalmának kiszámítása; azok hasonlósága, összeillősége és symmetriája. A fönt elősorolt testek mintáinak előállítása. Síkékitmények rajzolása a symmetria fölhasználásával, tollal kihúzva. Tankönyv: Landau és Dr. Wohrab, Rajzoló geometria, II. füzet. Budapest, 1881. Tanár: Nováky Bertalan.

**Szépírás**, hetenkinti 1 órában. Tanár: Pap József.

**Tornázás**, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok, egyszerű és összetett könnyebb szabadgyakorlatok; szerelvényeken: a tárn-, függés- és lengés-gyakorlatok; magas és távugrás. Tanár: Timina Ödön.

### Harmadik A. és B. osztály.

*Osztályfőnökök: A. osztályban: Firtinger Jakab, B. osztályban: Glass Ferencz.*

**Vallástan**, hetenkinti 2 órában. Az ó-szövetség története. Tankönyv: Róder Alajos, Biblia, I. r. Budapest, 1874. Tanárok: III. A. osztályban: Sáfrán József, III. B. osztályban: Kovács János.

**Magyar nyelv**, hetenkinti 3 órában. A nyelvtan rendszeres áttekintése. A hangsúlyos vers ismertetése. Összefüggő történeti olvasmány; elbeszélő költemények. Szaválás. Kéthetenkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Ihász-Barbarics, Magyar nyelvtan. Budapest, 1889. Tomor-Váradi, Magyar olvasókönyv, III. rész. Budapest, 1890. Tanárok: III. A. osztályban: Cserép Sándor, III. B. osztályban: Glass Ferencz.

**Német nyelv**, hetenkinti 4 órában. Név- és igeragozás; szóképzés elemei. A mondatrészeknek, a fő- és mellékmondatoknak gyakorlati megkülönböztetése. Szótanulás az olvasmánynyal kapcsolatban. Szóbeli fordítás magyarból németre. Próza- és költői olvasmányok. Kisebb költői darabok betanulása. Kéthetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Dr. Szemák, Német nyelvtan. Budapest, 1882. U. a. Német olvasókönyv. Budapest. 1883. Tanárok: III. A. osztályban: Firtinger Jakab, III. B. osztályban: Szinger Kornél.

**Latin nyelv**, hetenkinti 6 órában. Szókötéstan. Az infinitivusi és participialis mondat szerkezet gyakorlati ismertetése. Szóképzéstan. Az egyszerű mondat rendszeres tárgyalása. Szótanulás, kapcsolatban az olvasmánynyal. Olvasmányok: Gnomaszzerű versek hexameterekben, összefüggőbb költői szemelvények. Phaedrusból: 6 mese fordításra, értelmezésre és emlézésre. Liviusból: A római köztársaság történetéből: 1—20, 25—28. Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Schultz-Dávid, Latin nyelvtan. Budapest, 1889. Dávid, Latin olvasó- és gyakorlókönyv. Budapest, 1890. Dávid, Latin olvasókönyv Livius, Ovidius és Phaedrus műveiből. Budapest, 1888. Tanárok: III. A. osztályban: Cserép Sándor, III. B. osztályban: Glass Ferencz.

**Történelem és politikai földrajz**, hetenkinti 4 órában. Az első és második időszakban Magyarország története egészen. A harmadik időszakban: A magyar királyság és Ausztria területe és alkotó részei; a magyar állam népessége nyelv, vallás és foglalkozás tekintetében. A magyar állam anyagi és szellemi műveltsége, alkotmánya, törvénykezése és közigazgatása. Ausztria koronaországainak áttekintése. Közös ügyek. A monarchia nemzetközi képvisellete. Tankönyvek: Horváth Mihály, A magyarok története. Budapest, 1877. Hauke-Cherven, Az osztrák-magyar monarchia földirata. Budapest, 1887. Tanárok: III. A. osztályban: Firtinger Jakab, III. B. osztályban: Pap József.

**Physikai és matematikai földrajz**, hetenkinti 2 órában. Physikai jelenségek: halmaz állapotok, erők, nehézkedés, az egyensúly és mozgás fontosabb jelenei s főbb törvényei; a vízről, a levegőről. A hőtan, fénytán, továbbá a villamosság és delejesség tanainak alapvonalai. A földterület physikai jelenségei a szárazon, a vízen, a levegőben. A föld, mint csillag mathem. fölosztása és méretei, mozgásai; földövek, évszakok, klíma.

Tankönyv: Dr. Schmidt Ágoston, Fizikai földrajz. Budapest, 1887.  
Tanár: Lauch János.

**Számítás**, hetenkinti 3 órában. Az összetett hármasszabály; kamatszámítás; lerovatszámítás; határidőszámítás; láncszabály; az arányos osztás. Elegyítési feladatok. Tankönyv: Mocnik-Schmidt, Számítás, Budapest, 1885. Tanárok: III. A. osztályban: Farkas László, III. B. osztályban: Lauch János.

**Rajzoló mértan**, hetenkinti 2 órában. A szerkesztő síkmértan. Az egyenes vonalú idomok — négyzet, dülény, ferdény, stb. — szerkesztése. A hasonlóság; összeillőség és symmetria fogalmának kibővítése. A mértan alkalmazása a rajzoláshoz és mérésnél. A területek átváltoztatása, tekintettel azok könnyebb kiszámíthatására. Síkéskítmények rajzolása, lapmin-tákról tollal kihúzva, nevesebb szerzők nyomán. Tankönyv: Landau és dr. Wohrab, Rajzoló geometria. II. r. Budapest, 1881. Tanár: Nováky Bertalan.

**Tornázás**, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok: egyszerű és összetett szabadgyakorlatok; szerelvényeken: a tám-, függés- s lengés-gyakorlatok; magas és távugrás. Tanár: Timina Ödön.

### Negyedik A. és B. osztály.

*Osztályfőnökök: A. osztályban: Szinger Kornél, B. osztályban: Zsér Endre.*

**Vallásstan**, hetenkinti 2 órában. Jézus Krisztus élettörténete, az apostolok cselekedetei és Palesztina földrajza. Tankönyv: Róder A., Nagy Biblia, II. r. Budapest, 1874. Tanár: Kovács János.

**Magyar nyelv**, hetenkinti 4 órában. A stylus általános törvényei. A prózai és költői stylus különbségei tüzetesen; a hangsúlyos és mértékes verselés. Költői és prózai olvasmányok. Kéthetenként egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Névy László, Stilisztika, I. r. Budapest, 1883. — Arany János, Toldi. Magyarázata Lehr A. Budapest, 1885. Tanár: Szinger Kornél.

**Német nyelv**, hetenkinti 3 órában. Az alaktan rendszeres tárgyalása. A mondattan elemei. Szótanulás etymologikus csoportokban. Költői és prózai olvasmányok; költői darabok és párbeszédetek betanulása. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szemák, Elméleti s gyakorlati német nyelvtan, II. r. Budapest, 1888. — U. a. Német olvasókönyv, II. r. Budapest, 1887. Tanár: Szinger Kornél.

**Latin nyelv**, hetenkinti 6 órában. Az idő- és módtannak rendszeres tárgyalása; oratio obliqua; a latin periodus gyakorlati ismertetése. Prózai

olvasmányok: Rómának a galloktól történt elfoglalása és Camillus. Az első samnit háború. A latinok ellen viselt háború. A második samnit háború. A prosodia és metrika előrebocsátása után költői olvasmányok: Ovidii Met. I. 89—150. VIII. 618—621., 624—720. XIV. 581—608. Fast. IV. 809—862. — Pont. III. 7. — Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Schultz-Dávid, Latin nyelvtan. Budapest, 1887. Dávid, Latin olvasó- és gyakorló könyv. Budapest, 1887. Dávid, Latin olvasókönyv Livius, Ovidius és Phaedrus műveiből. Budapest, 1885. Tanárok: IV. A. osztályban: Madarász Pál, IV. B. osztályban: Glass Ferencz.

**Történelem**, hetenkinti 3 órában. A hajdankori népek rövid ismertetése; a görögök, a rómaiak története és társadalmi élete a császárság koráig. Tankönyv: Vaszary, Egyetemes világtörténet, I. r. Budapest, 1889. Tanár: Pap József.

**Természetráaj**, hetenkinti 3 órában. Ásványtan: az ásványok külső és belső tulajdonságai; a chemiai összetételre alapított öt főosztály ismertetése s ezekből az ásvány-rendszer megalapítása főbb vonásokban. Közöttan: az egyszerű kőzetek megismertetése ásványtani alapon s az összetettebb kőzetek általánosan elterjedt, nevezetesebb fajai. A geologia alapvonalainak ismertetése. Tankönyv: Dr. Róth Samu, Ásvány-, kőzet- és földtan. Budapest, 1882. Tanár: Zvér Endre.

**Mennyiségtan**, hetenkinti 3 órában. Bevezetés az algebrába. Összeadás és kivonás egész számokkal. Sokszorozás egész számokkal, kiterjeszkedve a kéttagúak négyzetének és köbének képzésére. Osztás egész számokkal, kiterjeszkedve a geometriai haladványok képletére. Ugyanazon műveletsorozat törtszámokkal. Elsőfokú egyenletek egy ismeretlennel. Arányok és aránylatok. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Betűszám-tan. Budapest, 1888. Tanárok: IV. A. osztályban: Pap János, IV. B. osztályban: Zvér Endre.

**Rajzoló mértan**, hetenkinti 2 órában. A szerkesztő síkmértan. Görbe vonalú idomok. A körtan kibővítése és az ebbe vágó föladványok; két kör viszonyos fekvése. A legfontosabb görbe vonalak, különösen a kúpszeletek által képződők és azok szerkesztése. Rövid áttekintése a négy osztályban tanultaknak. Nehezebb stíliú díszítmények, az ember fejrészeletei, azok összealkalmazása s később antik fejalakok rajzolása árnyékolással. Tankönyv: Landau és Dr. Wohlrab, Rajzoló mértan, II. r. Budapest 1881. Tanár: Nováky Bertalan.

**Tornázás**, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok; összetett szabadgyakorlatok; szerelvényeken: a tám-, függés-, föllendülés-, lengés-, forgás-gyakorlatok; magas és távugrás. Tanár: Timina Ödön.

## Ötödik osztály.

*Osztályfőnök: Sáfrán József.*

**Vallástan,** hetenkinti 2 órában. A hitről. Tankönyv: Makra-Rózsa, A kath. vallás tankönyve, I. r. Szeged, 1888. Tanár: Sáfrán József.

**Magyar nyelv,** hetenkinti 3 órában. Az írásművek szerkesztésének általános törvényei; az előadás általános formái: leírás, elbeszélés, magyarázat, elmélkedés, értekezés. Költői és prózai olvasmányok, ezekkel kapcsolatban havonként egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Névy László, Stilisztika, II. r. Budapest, 1885. — Greguss Beöthy, Magyar balladák. Budapest, 1887. Tanár: Sáfrán József.

**Német nyelv,** hetenkinti 3 órában. A nyelvtani ismeretek ébrentartása mellett nagyobb prózai s költői darabok és 40 Cid-románecz fordítása és elemzése. A német mondattan teljesen. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Szemák, Német mondattan, Budapest, 1887. — U. a. Német olvasókönyv, III. r. Budapest, 1888. — Herder, Cid-románeczok. Tanár: Budavári József.

**Latin nyelv,** hetenkinti 6 órában. Nyelvtani ismétlések, iránytani és szóbeli gyakorlatok. Prózai olvasmány: T. Livius XXI. k. egészen és válogatott részletek a XXII. könyvből. — Költői olvasmány: Cn. Naevius sírverse. — Q. Ennius sírverse. — G. Val. Catul. I. III. XXXI. — P. Verg. Mar. eclog. IX. — Q. Hor. Carm. I, 3, 4. — Carm. II, 14. — Carm. III, 7. — Epod. 2, 7. — Alb. Tib. I, 10. — II, 1, (1—30.). — P. Ov. Trist. IV, 10. — Trist. III, 7. — Ex Ponto IV, 4. — A prosodiai és metrikai ismeretek bővítése. — Havonként két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Bartal-Malmosi, T. Livii ab urbe condita lib. XXI. XXII. Budapest, 1883. — Pirchala Imre, Anthologia latina. Budapest, 1886. Tanár: Hajnal Imre.

**Görög nyelv,** hetenkinti 5 órában. Attikai alaktan elemei: fő- és melléknevek ragozása, igehatározók, névmások és számnevek; az *ω*-végzetű rendes igehajlítás megfelelő fordítási gyakorlatokkal. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. — Tankönyv: Dr. Maywald József, Görög nyelvtan és gyakorlókönyv. Budapest, 1887. Tanár: Hajnal Imre.

**Történelem,** hetenkinti 3 órában. A római császárság. A kereszténység alapítása és emelkedése. A barbárok betelepődése a nyugati birodalomba. A mohamedanizmus. A nyugati császárság megújítása. Új népek bevándorlása és megtelepedése. A hűbériség. A császárság és pápaság küzdelme. Keresztes háborúk. A középkori intézmények bomlása. Tankönyv: Vaszary, Egyetemes világtörténet, II. r. Budapest, 1889. Tanár: Pap József.



**Természetráaj,** hetenkinti 2 órában. Növénytan. A növények boncz-tani szerkezete általános vonásokban. A virágos növények testének külső tagoltsága lehetőleg élő példányokban bemutatva. A növények életfolyama főbb vonásokban. A megismertetett növények csoportosítása a természetes rendszernek megfelelőleg. A nevezetesebb rendszerek s Linné seregeinek megismertetése. A közönségesebb fák s nevezetesebb ipari- és gazdasági növények. A növények földrajzi elterjedése, különös tekintettel honunk virányára. Tankönyv: Dr. Róth Samu, A növénytan alapvonalai. Budapest, 1889. Tanár: Zvér Endre.

**Mennyiségtan,** hetenkinti 4 órában. *a)* Algebra. Ismétlések. Elsőfokú egyenletek egy és több ismeretlennel. A kéttagúak magasabb pozitív egész hatványai; Pascal-féle háromszög. Számítási haladvány. Számolás gyökjelekkel. Négyzet-gyök és az ismeretlenek kiszámítása másodfokú egyenletekben. Kőb-gyök. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Betűszámítás. Budapest, 1888. — *b)* Mértan. A planimetria főtételei. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Mértan. Budapest, 1888. Tanár: Lauch János.

**Tornázás,** hetenkinti 2 órában. A rendgyakorlatok, az alsóbb osztályok anyaga bővítve; összetett szabadgyakorlatok; szerelvényeken: a táp-, nyiktám, függés-, hajlított karonfüggés-, lengés-, forgás-gyakorlatok, magas és távugrás. Tanár: Timina Ödön.

## Hatodik osztály.

*Osztályfőnök: Budavári József.*

**Vallástan,** hetenkinti 2 órában. A parancsolatokról. Tankönyv: Makra-Rózsa, A kath. vallás tankönyve. II. r. Szeged, 1888. Tanár: Sáfrán József.

**Magyar nyelv,** hetenkinti 3 órában. Rhetorika, a prózai műfajok elméleti ismertetése s megfelelő prózai művek olvastatása. Költői olvastmány: Shakspeare Coriolanusa, ennek tartalmi magyarázata a drámai szerkezet föltüntetésével. Havonkint egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Névy László, Rhetorika. Budapest, 1885. — U. a. Olvastmányok. — Névy, Shakspeare Coriolanus. Tanár: Sáfrán József.

**Német nyelv,** hetenkinti 3 órában. A verstan, válogatott balladák, lyrai költemények és próza fordítása s elemzése. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Szemák, Német olvasókönyv, III. r. Budapest, 1888. Tanár: Firtinger Jakab.

**Latin nyelv,** hetenkinti 6 órában. Nyelvtani ismétlések, irálytani és szóbeli gyakorlatok mellett olvastatott: Sall. Jug.; Verg. Bucol. I. és V. ecl. — Georg. lib. II. 458—540.; lib. IV. 149—196, 203—227, 281—566. — Cic. or. de imp. Cn. Pompeii. — Havonkinti két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Bartal-Malmosi, Sall. Jug. Budapest, 1880. Verg.

**Maronis Bucolica et Georgica ex rec. O. Ribbeck.** Lipsiae, 1887. Köpesdy, Cic. de imp. Cn. Pompeii. Budapest, 1886. Tanár: Budavári József.

**Görög nyelv,** hetenkinti 5 órában. Az egész ijetan s az idő- és mód-tan legfőbb pontjai. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Curtius-Ábel, Görög nyelvtan. Budapest, 1886. Schenkl-Ábel, Görög elemi olvasókönyv. Budapest, 1886. Tanár: Budavári József.

**Történelem,** hetenkint 3 órában. Az új-kor története a bécsi congressusig. A fölfedezések, a tudomány és a művészet ujjáéledése. A vallásos reform. A vallásos és nemzeti háborúk. A fejedelmi absolutismus kora. A francia forradalom és Napoleon kora. Tankönyv: Vaszary, Egyetemes világtörténet, III. r. Budapest, 1883. Tanár: Magyar Gábor.

**Természetrajz,** hetenkinti 3 órában. Állattan. Az állat életműködései általában. Az állatok szervezetei és szervrendszerei. A hét typos s az ezek keretében levő osztályok rendszeres tárgyalása. A nevezetesebb állatfajok leírása. Az állatok földrajzi elterjedése. Tankönyv: Dr. Róth Samu, Az állattan alapvonalai. Budapest, 1882. Tanár: Zvér Endre.

**Mennyiségtan,** hetenkinti 3 órában. Ismétlések. A hatványozás általánosítása. (Negatív kitevők és alkalmazásuk a tizes számrendszerben, tört kitevők.) Brigg-féle logaritmusok. Műveleti szabályok, logaritmusok kiszámítása és számítás logaritmusokkal. Síkháromszögtan. A hegyes szög függvényei, kapcsolatban a derékszögű háromszög kiszámításával. A szög függvények értelmezése tetszőleges szögekre. Szögek összegének és különbségének függvényei. Ferdeszögű háromszögek és sokszögek megfejtése. A pont koordinátái. Két pont távolsága. Algebrai kifejezések graphikai ábrázolása. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Betűszám-tan. Budapest, 1888. — U. a. Mértan. Budapest, 1888. Tanár: Lauch János.

**Tornázás,** hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben; összetett szabadgyakorlatok; botgyakorlatok; szerelvényeken: a tám- és nyíktámlengések, hajlított karú függésben lengések, föl- és átlen-dülések, forgások, magas és távugrás-gyakorlatok. Tanár: Timina Ödön.

## Hetedik osztály.

*Osztályfőnök: Hajnal Imre.*

**Vallástan,** hetenkinti 2 órában. A malaszt eszközeiről. Tankönyv: Makra—Rózsa, A kath. vallás tankönyve, III. r. Temesvár, 1887. Tanár: Sáfrán József.

**Magyar nyelv,** hetenkinti 3 órában. A verstani szabályok áttekintése és alkalomszerű ismétlése. A költői műfajok elnevelete, tekintettel történeti fejlődésükre. Költői magánolvasmány mellett megfelelő aesthetikai és poctikai értekezések iskolai olvasása. Remekművek taglaló ismertetése.

Havonkint egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Névy László, Poetika. Budapest, 1884. — U. a. Olvasmányok. Tanár: Cserep Sándor.

**Német nyelv**, hetenkinti 3 órában. Prózai és költői darabok fordítása és elemzése; Goethe Herman und Dorothea-jának, Schiller Wilhelm Tell-jének fordítása és széptani elemzése. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Szemák István, Német olvasókönyv, IV. r. Budapest, 1879. Tanár: Firtinger Jakab.

**Latin nyelv**, hetenkinti 6 órában. Nyelvtani ismétlések, irálytani s szóbeli gyakorlatok. Prózai olvasmányok: M. T. Ciceronis or. pro Sex. Rosc. Am. — M. T. Ciceronis epist. ad Fam. II. 4. 6. V. 7. XIV. 2. 5. 7. XVI. 1. 9. 11. 12.-Ad Att. I. 19. IV. 2. VII. 9. VIII. 3. 15. 16. — Költői olvasmány: Verg. Aen. V. és VI. Havonkint két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Köpesdy, M. T. Cicero pro Sexto Bosc. Americino. Budapest, 1886. Pirchala, P. Vergili M. Aen. libri XII. Budapest, 1881. — Jánosi Boldizsár, M. T. Cicero válogatott levelei. Budapest, 1884. Tanár: Hajnal Imre.

**Görög nyelv**, hetenkinti 5 órában. Homeros, Odysseia. I, V, IX, XI. — Herodotosból: A marathoni, a thermopilaei, salamisi és platacai ütközet. — A mondattanból: az eset- és időtan. Kéthetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. — Tankönyv: Dr. Csengeri János, Homeros Odysseiája. Budapest, 1886. Dávid, Herodoti epitome. Budapest, 1887. Curtius-Ábel, Görög nyelvtan. II. r. Budapest, 1885. Tanár: Varjú János.

**Politikai földrajz**, hetenkinti 2 órában. Európa, Ázsia, Afrika, Amerika államainak történeti vázlata, természeti leírása, ipara, kereskedelme, lakosai vallás és nemzetiség tekintetében, alkotmánya, honvédelme és gyarmatügyi viszonyai. Tankönyv: Scholtz Albert, Politikai földrajz. Budapest, 1885. Tanár: Firtinger Jakab.

**Természettan**, hetenkinti 4 órában. A természettan tárgya és föl-osztása. Kinematika, általános dinamika, a szilárd, folyékony és légnemű testek mechanikája, hangtan, fénytán. Tankönyv: Fehér Ipoly, Kisérleti természettan. Budapest, 1888. Tanár: Farkas László.

**Mennyiségtan**, hetenkinti 3 órában. a) Algebra. A másodfokú egyenletek elmélete. Másodfokúakra redukálható felsőbb fokú egyenletek. Szám-tani és mértani haladványok. Kamat-kamatszámítás. b) Geometria. Stereometria. A tértan főbb tételei; szögletes és gömbölyű testek. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Betűszám-tan. Budapest, 1888. — U. a. Mértan. Budapest, 1888. Tanár: Lauch János.

**Tornázás**, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menet-közben; összetett szabadgyakorlatok; botgyakorlatok; szerelvényeken: a tám- és nyiktámlengések, hajlított karú függésben lengések, föl- és átlen-dülések, forgások, magas és távugrás. Tanár: Timina Ödön.

## Nyolczadik osztály.

*Osztályfőnök: Farkus László.*

**Vallástan,** hetenkinti 2 órában. A róm. kath. egyház története. Tankönyv: Ivánkovits János, A kath. egyház története. Szeged, 1884. Tanár: Sáfrán József.

**Magyar nyelv,** hetenkinti 3 órában. Irodalomtörténet a legrégebb időtől a jelenig. Nyelvészeti és szépészeti fejtegetések. Havonkint egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Beöthy Zsolt, A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése, I. II. k. Budapest, 1887. Tanár: Cserép Sándor.

**Német nyelv,** hetenkinti 2 órában. Előadattak és fejtegettetek egyes prózai művek nevezetesebb szerzőktől, továbbá: Goethe, Iphigenie auf Tauris, Schiller és Goethe élete és művei. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Szemák, Német olvasókönyv, IV. r. Budapest, 1879. Goethe Iphigenie auf Tauris. Tanár: Firtinger Jakab.

**Latin nyelv,** hetenkinti 5 órában. Nyelvtani ismétlések, irálytani és szóbeli gyakorlatok. Prózai olvasmány: P. C. Tacit. Ann. I. 1—15, 31—54. III. 1—19. IV. 1—12. VI. 2—14, 45—51. — Q. Hor. Carm. I. 1, 2, 3, 12, 14, 15, 22, 34, 37. II. 2, 3, 10, 13, 16. III. 1, 3, 5, 24, 30. IV. 2, 6, 12, 14. — Epod. 1, 2, 9. Carm. Saec. — Satir. I. 1, 4, 9, 10. II. 6. — Epist. I. 2, 10, 20. Ars poetika. — Havonkint két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Petrovich, P. Corn. Tacit. Ann. I—VI. Budapest, 1881. Bartal-Malmosi, Q. Horatii Flacci, Opera omnia I. II. Budapest, 1881. Tanár: Váradi Károly.

**Görög nyelv,** hetenkinti 4 órában. Hom. Ilias. I. XXI. Platonis Apol. Soer. Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. — Tankönyv: Dr. Csengeri János, Homeros Iliása. Budapest, 1886. Dr. Szamosi János, Szemlénény Platon műveiből. Budapest, 1883. Curtius-Ábel, Görög nyelvtan, II. r. Budapest, 1882. Tanár: Budavári József.

**Történelem,** hetenkinti 3 órában. Magyarország története, tekintettel a társadalmi és állami viszonyok fejlődésére. Tankönyv: Ribáry-Mangold, Magyarország oknyomozó történelme. Budapest, 1886. Tanár: Magyar Gábor.

**Természettan,** hetenkinti 4 órában. Hőtan, az anyag szerkezete, de-lejesség, villamosság, a kosmographia elemei. Tankönyv: Fehér Ipoly, Kísérleti természettan. Budapest, 1888. Tanár: Farkas László.

**Mennyiségtan,** hetenkinti 2 órában. Kapesolástan, kéttagúak hatvá-nyozása. Ismétlések. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Betűszám-tan. Buda-pest, 1888. Tanár: Lauch János.

**Bölcsészeti előtan,** hetenkinti 3 órában. Psychologia: a lelki élet-mivolta s megismerésének módszere, a lelki állapotok osztályozása, a kép-

zetek (ismerés), érzelmek (kedély) és vágyak (akarat) psychológiája, a lelki és testi élet viszonya. — Logika: a gondolkodás mibenléte és formái, a logika fölösztása, az elemtan. Tankönyvek: Dr. Klamarik János, Psychologia. Budapest, 1885. — U. a. Logika. Budapest, 1882. Tanár: Farkas László.

**Tornázás**, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben: húzódások és vonulások, összetett szabadgyakorlatok, botgyakorlatok szabadgyakorlatokkal összekötve. Szerelvényeken: a tám-, nyiktám-lengés, menés- és szökésgyakorlatok; lengés, föl- és átlendülés, forgásgyakorlatok, magas és távugrás. Tanár: Timina Ödön.



## Írásbeli föladványok.

### I. A magyar nyelvből és irodalomból.

#### V. osztályban.

Űri házak Erdélyben. — Vázlat. — A görögök temetkezése. — Ismertetés. — A szülők iránti szeretet. — Folyó beszédben előadva. — Szondi két apródja. — Tartalmi leírás. — A fősvény. — Jellemkép Csonkai után. — A fabula és parabola. — Összehasonlító ismertetés. — V. László. — Szerkezeti fejtegetés. — Éji látogatás. — Széptani fejtegetés. — Mohács, aug. 29. — Elmélkedés. — Idegen nyelveket tudni szép, a hazait pedig a lehetőségig művelni köteleesség. — Kria.

#### VI. osztályban.

Menenius lecsillapítja a plebejusokat. — Jelenetrajz. — Sicinius és Brutus néptribunok drámai szerepe Coriolanus elítéltetéseiig. — Drámai fejtegetés. — Coriolanus eltávozása Rómából. — Leírás. — Coriolanus tragikai jelleme. — Jellemrajz. — II. Rákóczy Ferencz fölkelésének okai. — Történeti tárgyalás. — A történelmi regény történeti jellege. — Magyarázat. — Deák Ferencz fölirati javaslata és beszéde anyagának forrásai. — Szónoklattani fejtegetés. — Az erkölcsi jellem szépsége. — Szónoki beszéd. — Czélszerűség a természetben. — Értekezés. — A nemzetiség fejlődésének föltételei. — Értekezés.

#### VII. osztályban.

Mennyiben térhet el a költő a valóságtól s mennyiben kell hozzá ragaszkodnia? — Poetikai értekezés Arany „Vojtina ars poetikája“ nyomán. — A tudományos haladás küzdelmei és diadalai. — Elmélkedés. — A növényélet föltételei. — Természetrajzi értekezés. — A „Zrinyiász“ nagyszerűsége és csodás elemei. — Aesthetikai értekezés. — A víz fontossága a természet háztartásában. — Természettudományi értekezés. — A 30 éves háború távolabbi és közelebbi okai. — Tört. értekezés. — A lyrai költészetnek és fajainak föbb jellemző sajátosságai. — Költészettani értekezés. — Berzsenyi Dániel „A magyarokhoz“ ezimű ódájának széptani fejtegetése. — Párhuzam az eposz és dráma fölhősének álláspontja, vala-

mint a drámai cselekvény és az epikai esemény között. — Költészettani értekezés. — Katona „Bánk bán“-jának szereplő személyei. Költészettani értekezés.

### VIII. osztályban.

A kereszténység átalakító hatása a pogány magyarokra. — Műv. tört. értekezés. — A tudomány csak erkölccsel párosulva adja az ember valódi értékét. — Fejtegetés. — Mily befolyása van a nap melegének a földi természetre. — Természettani értekezés. — Magyarázó jegyzetek Vörösmarty „A hontalan“ című költeményéhez. — Műmagyarázat. — A feudalismus fejlődése Magyarországon a mohácsi vészig. — Történelmi értekezés. — A tapadás törvényeinek és különféle jelenségeinek népszerű magyarázata. — Természettani értekezés. — Minő körülmények között lépett föl Kisfaludy Károly és mily érdemei vannak irodalmunk fejlesztésében. — Irod. tört. értekezés. — Omár és Ida találkozása. (Epizod Vörösmarty „Eger“ című költeményéből) — Szép próza. — Arany János „Elveszett alkotmány“-a mint humoros költemény.

## II. A német nyelvből és irodalomból.

### V. osztályban.

Die Mutter. — Der Herbst. — Lob der Wissenschaften. — Nutzen der Geschichte. — Guter Gebrauch der Jugendzeit. — Die Gewitter. — Der Sonntag. — Ora et labora! — Vor welchen Fehlern sich der studierende Jüngling besonders zu hüten hat. — Nach gethaner Arbeit ist gut ruhen.

### VI. osztályban.

Der Baumeister. — Hilf dir, so hilft dir Gott. — Zeit ist Geld. — Die Folgen der Entdeckung Amerikas. — Die Bescheidenheit ist eine Zierde des Jünglings. — Ein guter Freund ist ein gosseser Trost im Unglücke. — Der Frühling und seine Wirkung auf den Menschen. — Die Macht der Gewohnheit. — Italien der Garten Europas. — Der Nutzen der Ordnung.

### VII. osztályban.

Glücklich, der mit seinem Stande zufrieden ist. — Keiner kann vor seinem Tode glücklich genannt werden. — Bezwinge dich selbst. — Über die Vorzüge der Fussreisen. — Erinnerung an überstandene Mühen ist angenehm. — Willst du herrschen, so lerne gehorchen. — Welchen Nutzen gewährt die Hoffnung dem Menschen? Der Geizige und der Verschwender. — Ein Frühlingmorgen. — Es ist dafür gesorgt, dass die Bäume nicht in den Himmel wachsen.

## VIII. osztályban.

Empfindungen auf der Ruine einer Burg. — Heracles am Scheidewege. — Der Segen der Arbeit. — Die Kunst zu vergessen. — Was bedarf der Mensch, um glücklich zu sein? — Durch viele Streiche fällt selbst die schwerste Eiche. — Man gewöhne sich nicht an überflüssige Bedürfnisse. — Auch die Armut hat ihr Gutes. — Das Kamel als Schiff der Wüste.

## Érettségi dolgozatok.

1. Magyar dolgozat. Főldatott: *a)* Hogyan folyt le a nyelvújítási harc? — Irodalomtörténeti értekezés. — *b)* Magyarország a tatárjárás után. — Történeti kép. — *c)* Párhuzam a dráma és hősköltemény közt. — Költészettani értekezés. — A *a)* tételt választotta: 24, a *b)* tételt: 17, a *c)* tételt: —. — Dolgozott: 41; jelesen: 15; jól: 8; elégségesen: 16; elégtelenül: 2.

2. Német dolgozat. Főldatott fordításul magyarból németre: Az ember a hidegben és hőségben. — Dolgozott: 41; jelesen: 13; jól: 15; elégségesen: 8; elégtelenül: 5.

3. Latin dolgozat. Főldatott fordításul magyarból latinra: Nagy Lajos nápolyi hadjáratai. — Dolgozott: 41; jelesen: 7; jól: 15; elégségesen: 16; elégtelenül: 3.

4. Görög dolgozat. Főldatott fordításul görögből magyarra: Xen. Cyrop. VI. 1, 12—15. — Dolgozott: 41; jelesen: 1; jól: 16; elégségesen: 19; elégtelenül: 5.

5. Mennyiségtani dolgozat. Főldatott:

*a)* Levezetendő egy közös taggal bíró kéttagú tényezők szorzománynak szabálya s ennek segítségével meghatározandó a következő tényezők szorzománya:  $(2a\sqrt{-a} + \sqrt{a})$ .  $(2a\sqrt{-a} + 4)$ .  $(2a\sqrt{-a} - \frac{3}{2})$ .  $(2a\sqrt{-a} - \frac{1}{2})$ .

*b)* Hány ha. azon ferdény alakú rét területe, melynek hosszabb párhuzamos oldala 932'8175 m., a rajta fekvő nagyobb szög 68°52'37", a kisebb szög 50°27'33", s a kisebb szöget bezáró nem párhuzamos oldal 69'375 m.? — Dolgozott: 41; jelesen: 8; jól: 9; elégségesen: 22; elégtelenül: 2,





## A tanulók előmenetele.

A) A kötelezett tantárgyakban.

### Első A. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépirod.		Tornázás
Bauer István . . . . .	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Baveschitz Gyula . . . . .	3	3	3	3	3	3	2	1	2
Bába Jenő . . . . .	3	4	4	4	4	3	3	3	3
Benedek Elemér . . . . .	2	2	3	3	3	2	2	1	2
5 Beer János, ism. . . . .	3	4	4	4	4	4	2	2	2
Böröcz Pál . . . . .	3	4	4	4	3	4	2	2	2
Brill István, izr. . . . .	2	2	3	3	4	3	4	3	2
Csányi Károly, izr. . . . .	1	1	2	2	3	2	1	2	1
Cserey Gedeon . . . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	2
10 Csonka Nándor . . . . .	1	1	2	2	2	3	2	1	1
Czibula Antal . . . . .	3	3	3	2	3	3	3	3	2
Eisenstein Rezső, izr. . . . .	1	1	2	3	2	2	3	—	1
Fehér Zoltán, izr., ism. . . . .	3	3	3	3	4	3	3	4	2
Fráter Béla . . . . .	3	4	4	4	3	2	3	3	2
15 Fromm József, ágost. . . . .	1	3	2	3	2	2	2	2	2
Georgevics Jenő, gör. kath., ism. . . . .	2	3	3	3	4	3	2	3	2
Gróf Attila . . . . .	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Gróf Győző, ism. . . . .	3	3	3	3	3	2	2	2	2
György Beczalél, izr. . . . .	3	4	3	4	4	4	4	2	2
20 György Benjamin, izr. . . . .	3	3	3	4	3	3	4	3	2
Horecsny Zsigmond . . . . .	3	4	4	4	4	4	3	3	2
Ivánkovich Lajos . . . . .	2	2	3	3	3	3	2	2	2
Kauten János . . . . .	4	4	4	4	4	4	3	2	2
Käsztnér Ödön . . . . .	2	3	3	3	3	3	3	—	2
25 Klein Ferencz . . . . .	4	4	4	4	4	3	3	3	2
Kocsis István . . . . .	4	4	4	4	4	4	3	3	2
Kordás József . . . . .	4	3	4	4	4	3	2	3	2
Kormányos József . . . . .	3	3	4	4	3	4	2	3	2
Kovács Dezső . . . . .	3	3	3	3	3	3	2	1	2
30 Körösi Zoltán . . . . .	3	4	4	4	4	3	2	—	3
Latzkovich László . . . . .	3	3	3	4	3	3	2	3	2
Mercse Mihály, gör. kel., ism. . . . .	2	3	3	3	4	3	3	3	2
Michel József . . . . .	2	3	3	3	3	3	2	2	1
Mixies Emil . . . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	1
35 Mumper János . . . . .	2	3	3	3	2	2	2	3	1

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás		Tornázás
Muzsaj Aladár, helv. . . . .	3	3	4	4	4	3	3	1	3
Müller Ferencz . . . . .	2	3	3	3	2	2	3	2	1
Neff János . . . . .	2	2	2	2	2	2	2	3	1
Párásin József . . . . .	2	2	2	3	3	2	2	3	2
40 Rasch Hugó . . . . .	3	3	4	4	4	3	3	2	2
Richter József . . . . .	4	4	4	4	3	4	2	2	2
Riszner Károly . . . . .	3	4	4	4	4	4	3	3	3
Schweiger Sándor, izr. . . . .	2	3	3	3	3	3	3	2	2
Sövényházi Mihály, ism. . . . .	2	3	3	3	4	2	3	2	3
45 Stern Mór, izr. . . . .	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Szirovicza András . . . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	2
Szobotka Dezső, izr. . . . .	1	2	3	3	2	2	3	2	2
Sztokánovics Márkó, gör. kel. . . . .	2	4	4	4	4	4	3	3	3
Tamasi Géza . . . . .	1	1	1	2	1	1	2	1	1
50 Thomay Ernő, ágost. . . . .	1	1	1	3	2	2	2	2	1
Timina Zoltán . . . . .	1	1	2	2	2	1	1	1	1
Trischler Oszkár . . . . .	3	3	3	4	3	3	3	3	2
Unterreiner Jakab, ism. . . . .	1	3	3	3	3	2	2	2	1
Vajdovics György . . . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	2
55 Vajdovics Kálmán . . . . .	1	2	3	3	3	3	2	3	1
Veszeli Gyula . . . . .	3	4	4	4	4	4	3	3	2
Zilahy László, helv. . . . .	3	3	3	4	4	3	3	2	2
Zombori István . . . . .	2	2	3	3	3	2	1	2	1

*Kimaradtak:*

Hábel Lajos, ism. 60 Krachtusz Gyula.

Összesen : 60.

## Első B. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöntündíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Bakos Pál, helv. . . . .	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Balla János . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Bekker Mihály . . . . .	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Bézi Elemér, hely. . . . .	2	3	3	2	2	3	1	2	2
5 Bózsó Antal . . . . .	2	2	3	3	1	2	1	2	2
Csonka János . . . . .	1	2	4	3	2	2	3	—	3
Dudás György . . . . .	3	4	4	4	3	3	3	2	3
Ebinger János . . . . .	3	4	4	4	4	4	3	2	1
Fajka Kálmán . . . . .	1	2	3	2	3	2	2	—	2
10 Fajka Sándor . . . . .	2	3	4	2	3	2	2	3	2
Farkas Ferencz, ism. . . . .	3	3	3	3	3	3	2	3	2
Fráter László, ism. . . . .	1	2	2	2	3	2	3	2	1
Fuchs János . . . . .	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Gönczi Elemér, izr. . . . .	2	3	3	4	3	2	2	3	2
15 Gurán Rókus . . . . .	3	3	3	3	3	3	2	3	1
Haas Izsó, izr. . . . .	2	4	4	4	3	4	3	3	3
Harcz János . . . . .	3	4	4	2	4	3	3	2	2
Havranek János . . . . .	3	3	3	2	2	3	3	3	1
Heszlényi Béla . . . . .	1	3	3	3	2	2	2	3	1
20 Holczer István, ism. . . . .	2	2	3	2	3	2	2	3	2
Horváth János . . . . .	1	3	2	2	2	2	2	3	2
Janik Béla, ism. . . . .	3	3	3	3	3	3	2	3	2
Kiss Aladár . . . . .	1	1	1	2	1	2	2	2	1
Kohn János, izr. . . . .	1	3	3	3	2	3	3	3	2
25 Kohn Károly, izr., ism. . . . .	3	4	4	3	3	3	2	1	2
Kreybig Lajos . . . . .	2	2	3	1	2	2	2	1	1
Kriván Dénes, ism. . . . .	2	2	2	2	3	3	3	3	2
Luxemberger György . . . . .	2	2	2	2	2	2	1	2	2
Magyar András . . . . .	3	4	4	4	4	3	2	3	2
30 Marchan Géza . . . . .	2	1	2	2	1	2	2	2	1
Mayer János . . . . .	3	4	4	3	4	3	4	—	2
Minges András . . . . .	2	2	3	3	3	2	2	2	1
Müller Jenő, izr. . . . .	1	2	2	1	2	2	2	1	2
Nagy István . . . . .	1	1	2	1	1	2	1	3	1
35 Orthmayer József . . . . .	2	3	3	2	3	2	2	2	1
Politzer Géza, ism. . . . .	1	3	3	3	3	4	3	3	2
Pudler Lipót, izr. . . . .	3	4	4	4	4	4	3	2	2
Robicsek Henrik, izr. . . . .	1	2	3	1	3	2	2	1	2
Rosenberg Markus, izr. . . . .	3	4	4	4	3	3	3	1	2
40 Rosenzweig Miklós . . . . .	2	2	2	3	1	3	3	1	1

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírá		Tornázás
Róth Ármin, izr. . . . .	3	4	4	4	4	4	3	1	3
Schaub János . . . . .	3	4	4	4	4	4	3	3	2
Scheffer Ferencz . . . . .	1	2	2	1	2	1	1	2	1
Schorsch Antal . . . . .	3	4	4	4	3	4	3	3	2
45 Schreiber Jenő . . . . .	3	4	4	4	4	3	3	3	2
Schütz Eberhardt . . . . .	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Stiebl János . . . . .	3	3	3	2	3	2	2	2	1
Székesi Lajos . . . . .	1	1	2	2	2	1	2	1	1
Szilbereisz István . . . . .	2	3	3	3	3	2	3	2	2
50 Tiefenthaler József . . . . .	2	3	3	2	3	2	2	2	2
Till Gusztáv . . . . .	3	3	4	4	3	3	3	4	2
Toldy Sándor, helv. . . . .	3	4	4	3	3	3	2	4	2
Virágh Ákos . . . . .	2	3	3	3	3	3	2	2	2
Winkler Sándor, izr. . . . .	3	3	3	3	3	3	3	3	2
55 Unterreiner János . . . . .	3	3	3	3	2	2	2	—	1
Zimmermann Henrik, ism. . . . .	2	3	3	3	3	3	3	4	2
<i>Kimaradtak :</i>		<i>Meghalt :</i>							
Gurán Miklós, ism.		Kriszt Andor.							
Rziha Károly, ism.									
Szabó József.									
		Összesen : 60.							

## Első C. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számtan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Apafi Ernő, izr., ism.	2	3	3	3	3	2	2	2	2
Berencz Jakab	3	3	4	3	3	3	2	2	2
Brettschneider Ferencz	1	2	2	2	2	2	2	2	1
Breznay Lajos	2	3	3	3	3	4	3	3	2
5 Deák Gyula, izr.	1	3	3	2	2	1	1	2	1
Deffert Miklós	2	3	3	2	2	2	1	2	1
Déri Ernő, izr.	2	2	3	3	3	3	2	2	1
Deutsch Jakab, izr.	1	1	2	1	1	2	2	3	1
Fabritzki Árpád, izr.	1	3	3	3	3	3	3	1	1
10 Fendler Frigyes	3	3	3	4	4	4	3	2	2
Fendler János	2	2	2	2	2	1	2	1	1
Galiczer Márkus, izr.	2	3	3	3	3	2	3	3	1
Gera Antal	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Görlich József	4	4	4	4	4	4	2	1	1
15 Grósz János	3	3	4	3	3	3	2	2	2
Grünberger Salamon, izr., ism.	3	3	4	3	3	3	2	1	3
Gyólai Mátyás	3	4	4	3	4	3	3	3	2
Hatházi Géza, hely.	2	2	3	1	3	3	2	3	1
Heinz Péter	2	2	2	2	2	2	2	3	1
20 Hilkó István	3	4	4	4	3	3	3	1	2
Hubert Lajos	2	2	2	1	2	2	2	2	1
Hunyár Algernon	3	2	1	3	3	2	3	2	1
Kafka Ferencz	4	4	4	4	4	3	2	3	1
Karg György	2	3	3	3	3	2	1	1	2
25 Kátay Ferdinánd	1	3	3	2	2	2	3	3	1
Kohn Géza, izr.	2	3	3	2	2	2	3	3	2
Kordás Mihály	2	3	3	2	3	2	3	3	1
Krachtusz Ferencz	3	3	4	4	4	4	2	2	1
Langfelder Armin, izr., ism.	3	3	3	2	2	1	2	2	1
30 Lehmann András	3	3	3	3	3	3	2	3	1
Lindner József	1	2	2	2	2	1	2	2	1
Lung György	1	3	3	2	2	3	2	3	1
Machorek József, ism.	2	3	3	2	3	3	3	3	3
Mándy Viktor	2	3	3	1	2	3	2	—	2
35 Mayer János	2	2	2	1	2	1	1	1	1
Müller Dezső, izr.	1	2	3	2	3	2	2	3	2
Pálmay Sándor, ism.	3	3	3	3	3	2	2	3	2
Pejín Males, gör. kel., ism.	2	3	3	2	2	2	1	2	1
Pejov Rókus	3	4	4	4	4	3	3	2	1
40 Petrik Antal	1	2	2	1	2	2	2	2	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Reiner Henrik, izr. . . . .	1	2	2	1	2	2	2	3	1
Schipper Mátyás . . . . .	2	3	4	4	4	3	2	3	1
Somogyi József . . . . .	2	2	3	1	2	3	2	2	1
Sommer Rezső, izr. . . . .	1	2	2	1	1	2	2	2	2
45 Tóth Gyula . . . . .	3	3	3	2	3	2	2	2	3
Török Sándor, ism. . . . .	3	3	3	3	3	2	1	1	2
Tränka József, izr. . . . .	2	2	3	2	2	2	2	3	1
Ujházy Andor, ágost. . . . .	3	2	2	3	3	2	2	3	2
Unterreiner József . . . . .	3	4	4	4	4	4	2	3	2
50 Wachtel Elemér . . . . .	3	3	4	3	3	3	2	3	2
Wagner Ede . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	3	1
Wagner Mihály . . . . .	4	4	4	4	4	4	3	2	1
Weber Mátyás . . . . .	3	4	4	3	3	4	3	2	1
Zimányi Gyula . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	2	1
55 Zubán Rezső . . . . .	2	1	2	1	1	2	2	2	1
Zsótér Zoltán . . . . .	3	3	3	3	3	3	3	3	1

*Kimaradtak :*

Ádám Dezső. Pecsujác Milán, gör. kel.  
Kalusch Frigyes 60 Persze Ferencz.  
Schultheisz Mátyás, izr.

Összesen : 61.



A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Tajthy Kálmán . . . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	2
Tanay Frigyes . . . . .	2	3	3	2	3	3	3	2	2
Tétsi Endre, hely. . . . .	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Tretta György, gör. kel . . . . .	2	3	3	2	3	3	3	2	1
45 Varga Gyula, hely. . . . .	1	3	3	2	3	2	3	1	2
Vedres Andor . . . . .	1	1	2	2	2	2	3	2	1
Vidákovics Dániel . . . . .	1	1	2	2	2	2	2	3	1
Weisz Izsó, izr. . . . .	2	3	4	4	4	4	2	4	2
Weisz Sámuel, izr. . . . .	3	3	4	4	4	4	4	2	2
50 Zsoldos János, hely. . . . .	3	3	4	4	4	4	3	3	2

*Kimaradt:* Kornett Péter.

*Vizsgálatlan marad:* Stern Ede, izr.

*Magántanuló:*  
Ofner Ödön, izr.  
Rósa Géza, izr.

Összesen: 54.



## Második B. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépirás		Tornázás
Adamik János . . . . .	1	2	3	2	2	2	2	1	1
Angyal György, gör. kel. . . . .	2	2	2	2	2	2	2	2	3
Basch István . . . . .	1	2	3	3	3	3	3	2	3
Bayer János . . . . .	1	2	2	1	2	2	2	2	1
5 Báló Antal, ism. . . . .	2	1	1	1	1	1	3	2	1
Binzberger Gyula . . . . .	2	3	3	3	3	3	3	2	1
Cocron Vilmos . . . . .	2	2	2	2	2	2	3	2	1
Curry Richard . . . . .	1	2	2	1	2	2	3	3	2
Fisch Miksa, izr. . . . .	2	1	2	2	1	3	3	2	2
10 Garai Lajos . . . . .	2	3	3	4	3	3	3	3	2
Grünberger Géza, izr. . . . .	3	2	3	3	2	3	3	2	2
Hammer Károly . . . . .	2	3	4	4	4	3	3	1	2
Hollinger József . . . . .	2	2	2	2	2	3	3	2	1
Horváth Ferencz . . . . .	1	3	3	3	3	3	3	3	2
15 Katona Árpád . . . . .	1	2	2	1	2	2	2	3	1
Kausch Mihály, ism. . . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	1
Kéri Lajos . . . . .	1	2	3	4	3	3	3	3	2
Kis Lázár, izr. . . . .	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Knócz István . . . . .	1	3	3	2	2	4	3	1	2
20 Krizsán János, gör. kel. . . . .	2	2	3	2	2	2	2	1	2
Kukay Károly . . . . .	1	2	3	2	3	3	3	2	1
Lének László . . . . .	1	2	2	2	3	3	3	2	2
Mariseszku János, gör. kel. . . . .	2	3	3	2	2	2	1	3	1
Mayer Fülöp . . . . .	1	3	3	2	3	3	2	1	2
25 Marschang József . . . . .	2	3	3	3	3	3	3	1	2
Mészáros Lajos . . . . .	2	3	3	3	3	3	2	3	1
Muszkopf Jakab . . . . .	1	1	1	2	1	2	3	2	2
Nagy Sándor . . . . .	3	2	4	3	3	3	3	4	2
Netscher János . . . . .	2	3	3	3	3	3	2	3	2
30 Ottovay Zoltán . . . . .	1	2	2	1	1	1	2	2	1
Pálmy Albert . . . . .	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Prohászka József, ism. . . . .	2	3	3	3	4	3	2	2	2
Rajner Aladár, ism. . . . .	3	3	3	4	3	3	3	3	2
Reichenthal Marczell, izr. . . . .	1	1	1	1	1	2	3	3	2
35 Schipper Lőrincz . . . . .	3	2	2	3	2	2	1	2	2
Schneider Ede . . . . .	3	2	4	4	4	4	3	3	2
Skultéty Sándor, ágost. . . . .	3	2	3	2	3	3	4	3	2
Stanisits Milán, gör. kel. . . . .	2	3	3	2	3	3	3	2	2
Steigerwald Adám, ism. . . . .	1	3	3	1	2	2	3	4	1
40 Szokolay Gusztáv, ism. . . . .	1	2	3	1	3	2	3	1	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Szőry József . . . . .	2	1	2	1	2	3	3	2	2
Talpay János . . . . .	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Teffert Károly . . . . .	2	3	3	3	3	3	3	1	3
Topcsiov János . . . . .	1	2	2	2	3	2	2	2	1
45 Tóth Zoltán . . . . .	3	3	4	3	3	3	4	3	2
Tukacs József . . . . .	3	2	3	3	3	3	3	3	2
Vahl János . . . . .	3	3	4	3	3	4	2	2	3
Veinstein Samu, izr. . . . .	3	3	3	4	3	3	3	3	2
Vollek Géza, ism. . . . .	1	1	1	2	2	1	1	2	3
50 Zobay Ferencz . . . . .	1	2	1	1	1	3	3	2	2

*Kimaradtak :*

Grünhut Géza, izr.  
Schrutek József.

Összesen : 52.

## Harmadik A. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számítan	Rajzoló mértan		Tornázás
Balogh Gyula . . . . .	1	3	3	3	2	3	3	3	1	1
Barcsay Károly, helv. . . . .	2	3	3	3	2	3	3	3	3	2
Barna Leander . . . . .	1	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Bathó Béla, ism. . . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2
5 Beke Béla . . . . .	1	3	2	3	2	3	2	2	2	2
Böröcz Mihály . . . . .	1	2	3	2	3	3	3	3	3	2
Brankován István, gör. kel.	1	2	1	2	1	2	3	2	2	1
Eichenbaum János, izr. . . . .	3	4	4	4	4	4	4	4	3	2
Eröskövy Gyula . . . . .	2	4	3	4	3	4	3	4	3	2
10 Fehér István . . . . .	1	2	3	2	3	3	3	3	1	2
Fein Arnold, izr. . . . .	2	3	2	3	3	3	3	4	4	2
Gehl János . . . . .	1	2	2	3	2	3	3	3	3	1
Genát Mór, izr. . . . .	1	2	3	3	3	3	4	3	—	2
Giba István, gör. kel. . . . .	3	3	3	4	3	3	3	3	2	2
15 Gönczi Dezső, izr. . . . .	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2
Heinz Jakab . . . . .	1	2	1	2	1	1	2	2	1	1
Heszlényi József, ism. . . . .	3	3	3	4	3	3	3	3	3	2
Janikievits Balázs, gör. kel.	1	2	3	2	2	2	2	2	3	1
Jevrits Szilárd, gör. kel. . . . .	1	3	3	3	2	3	3	3	2	2
20 Jójárt Illés, öszt. . . . .	1	2	2	2	1	3	3	3	2	2
Jungen László . . . . .	1	2	3	2	3	3	3	2	3	2
Kain Andor . . . . .	2	3	4	4	4	4	3	3	2	2
Kauden Miklós . . . . .	2	2	1	3	3	3	3	2	2	2
Kohn Lajos, izr. . . . .	2	2	3	2	2	3	3	3	3	2
25 Kontraszty Dezső . . . . .	1	3	3	3	2	3	3	4	3	2
Kosch Húgó, ágost. . . . .	2	4	2	4	3	3	4	4	2	2
Kovács László . . . . .	2	4	3	3	3	3	3	3	2	2
Lábdy Kálmán . . . . .	2	3	3	3	2	3	3	2	1	1
Mayer Dezső . . . . .	3	3	4	4	3	4	3	3	2	3
30 Mezin János, gör. kel. . . . .	2	3	3	3	3	3	3	1	3	2
Mildner Gyula . . . . .	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Milkó Vilmos, izr. . . . .	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2
Németh József . . . . .	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2
Paki Miklós . . . . .	1	1	1	1	2	3	2	2	3	1
35 Paleta Gyöző . . . . .	2	3	2	4	2	3	3	2	3	1
Pap János . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Penzl Antal . . . . .	1	3	3	3	2	3	3	2	2	1
Politzer Lipót, izr. . . . .	1	2	1	2	2	2	2	2	1	1
Rochnyák József . . . . .	1	2	3	3	1	2	3	2	3	1
40 Schulde Frigyes . . . . .	1	3	3	3	2	3	3	3	3	2

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									Magaviselet
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Szám tan	Rajzoló mértan	Tornázás	
Sterba Emil . . . . .	1	2	1	3	1	2	3	3	3	1
Szabó Ödön . . . . .	1	2	1	2	1	2	2	2	2	1
Szedelmayer János . . . . .	2	3	2	4	3	3	3	3	3	2
Szöke Lőrincz . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
45 Szücs István . . . . .	2	3	4	3	2	3	3	3	3	2
Telléry József . . . . .	1	3	2	3	2	3	3	3	2	1
Tipula Zoltán . . . . .	1	3	2	3	1	2	3	2	1	1
Tóth Kálmán . . . . .	1	2	2	2	1	3	2	2	2	1
Vadász Dezső . . . . .	2	3	3	4	3	3	3	3	2	2
50 Zimányi Lajos . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1

*Kimaradt:* Alsó Ödön.
 *Vizsgálatlan maradt:* Herz Kornél, izr.

*Magántanuló:*  
 Krámer Elemér.

Összesen: 53.

## Harmadik B. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztündíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									Magaviselet
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természeti földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Tornázás	
Bauer János . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Berdenich Ernő . . . . .	1	2	1	1	2	2	2	1	—	1
Csányi József . . . . .	3	3	3	4	4	4	3	4	2	2
Csikós Ádám . . . . .	3	2	2	3	3	3	3	2	3	2
5 Czérna Jenő . . . . .	1	3	2	3	3	3	3	3	3	3
Ehrenreich Dezső, izr. . . . .	1	2	2	3	3	3	3	3	3	1
Eisenstein Károly, izr. . . . .	2	1	1	1	3	1	1	2	3	1
Erdélyi Elemér . . . . .	1	1	2	1	1	2	2	1	2	1
Grósz Mór, izr. . . . .	2	3	2	3	3	3	3	2	1	2
10 Hammer János . . . . .	2	3	3	4	3	3	3	3	1	2
Holtzer Aladár, izr. . . . .	3	3	2	3	3	3	3	3	2	2
Husztik Lajos . . . . .	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Jambrik Gyula . . . . .	2	4	4	4	4	3	3	3	3	2
Juhász Géza . . . . .	1	3	3	3	3	2	2	2	2	1
15 Juhász István, gör. kath. . . . .	1	1	1	1	2	1	2	1	2	1
Kiss Béla . . . . .	2	2	2	3	3	3	2	3	2	1
Kosányi János . . . . .	1	1	1	1	1	2	2	2	—	1
Krauser Péter . . . . .	2	3	2	3	3	3	3	2	2	1
Kuschee Ernő . . . . .	3	4	3	4	4	3	4	3	4	1
20 Lakatos Dezső . . . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Letz Lajos . . . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	1	2
Löbl Andor, izr. . . . .	4	3	4	3	3	3	3	3	3	2
Löbl Izidor, izr. . . . .	4	4	4	4	4	4	4	4	—	2
Löwinger Jenő, izr. . . . .	4	4	4	4	4	3	3	4	3	2
25 Martinovits András, gör. kel. . . . .	1	2	1	2	2	2	2	2	—	1
Masa Gyula . . . . .	2	3	3	3	3	3	2	2	3	2
Müller Vilmos, izr. . . . .	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2
Neumer József . . . . .	2	3	3	3	2	3	3	4	2	2
Popp Ottó . . . . .	3	3	4	4	4	4	4	3	3	3
30 Riegelmayr Péter, ism. . . . .	1	3	2	4	4	3	3	1	2	1
Schorsch Pál . . . . .	2	4	3	4	3	3	3	3	2	2
Schreyer Domokos . . . . .	2	3	2	3	3	3	3	3	3	2
Skultéty Gyula, ágost. . . . .	2	4	4	4	3	3	4	3	4	2
Stern István, izr. . . . .	1	2	2	2	3	2	2	2	2	2
35 Szabó Kálmán, helyv., ism. . . . .	3	3	3	3	4	3	3	3	1	2
Szokolczay Gyula, helyv. . . . .	1	2	2	2	3	3	3	3	3	1
Szegő Henrik, izr. . . . .	3	2	2	3	2	3	3	3	2	1
Szentgyörgyi Mihály, helyv. . . . .	1	4	4	4	4	4	3	3	3	2
Székely Gyula, ism. . . . .	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1
40 Szuhonits György . . . . .	1	1	2	2	1	2	2	2	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztdíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számítan	Rajzoló mértan		Tornázás
Tápay Ferencz . . . . .	2	3	2	3	3	3	3	3	3	2
Telbisz Arthur . . . . .	2	2	1	2	1	1	1	1	3	1
Tiefenthaler Edgár, öszt. . .	1	3	2	3	2	3	3	2	1	1
Till Viktor . . . . .	2	4	4	4	4	4	4	4	4	2
45 Ugrik Lajos . . . . .	1	3	2	3	2	3	3	3	2	1
Ungár Adolf, izr. . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Végner Arthur, helv. . . . .	1	3	2	3	2	3	3	3	3	1
Vidiczky Akszent, gör. kel. .	3	4	4	4	3	3	3	3	2	1
Warth József . . . . .	2	3	1	3	3	3	2	1	3	1
50 Zimányi Dezső . . . . .	1	3	2	3	2	3	3	2	3	1

*Kimaradtak :*

Czímer Dezső.  
Stéger Aladár, izr.  
Torma János.  
Weismüller Mihály.

Összesen : 54.



A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismételö-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettudomány	Algebra	Rajzoló mértan	Tornázás	Magaviselet
40 Várnai Dezső, izr. . . . .	2	2	2	3	3	3	2	1	2	2
Wanie Rudolf . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Weisz Béla, izr. . . . .	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1
Weisz Jakab, izr. . . . .	1	1	1	2	1	1	2	2	1	2

*Kimaradtak :*  
Kelcsó János,  
45 Schneider Ede.

Összesen : 45.



## Negyedik B. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
Asprits Velimir, gör. kel.	1	1	1	2	1	1	3	1	1	1
Ausländer Dezső, izr.	2	3	3	3	1	3	3	3	3	1
Benedikt Gyula, izr.	1	2	2	3	2	2	2	1	3	2
Biacsi Vilmos	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
5 Blüh Kálmán, izr.	4	3	3	4	4	3	3	4	3	2
Böhm Vilmos	1	2	2	3	3	2	3	1	3	1
Dimánd Imre, izr.	3	2	3	3	4	3	4	3	3	2
Fisch Ignác, izr.	2	2	2	3	3	2	2	3	2	1
Fischer Jenő, izr.	1	2	2	3	2	2	3	2	1	1
10 Goitein József, izr.	3	3	3	4	4	3	4	3	—	2
Gottlieb Jakab, izr.	3	3	4	4	4	3	3	3	—	2
Hallósy Ödön, ism.	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Janik Rezső	1	3	4	4	3	2	4	3	3	2
Kelemen József, izr.	1	2	2	3	2	2	2	2	1	1
15 Kiss Zoltán	1	1	1	2	2	1	2	1	2	1
Klein Vilmos, izr.	1	1	3	3	2	2	3	3	3	2
Kohn Károly, izr.	1	2	2	3	2	2	2	2	3	1
Konecsny Sándor	1	1	2	2	1	1	2	1	1	1
Lefkovicz Illés, izr.	1	3	2	3	3	2	3	2	3	1
20 Lembich Izsák, izr.	1	1	1	1	2	1	1	2	2	2
Mányov Venczel	1	2	2	2	2	1	3	2	3	1
Marok Ernő	1	2	2	3	3	3	2	1	2	2
Nagy László, hely.	2	3	4	4	3	4	4	3	1	3
Niklós János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
25 Ofner Tivadar, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1
Ott Gusztáv	1	2	2	3	2	2	3	2	3	2
Ottovay István	1	2	3	2	3	2	3	2	2	2
Pfeilschifter Mihály	2	4	4	4	4	3	4	3	2	2
Popovits Sándor, gör. kel.	2	3	3	3	3	2	3	2	2	1
30 Rietly Aurél	1	2	1	3	3	2	3	2	3	2
Rónay Elemér	1	2	3	3	3	2	3	2	2	1
Steiner Armin, izr.	3	2	3	3	2	2	3	3	3	1
Steinitz Emil, izr.	2	2	2	3	2	2	3	4	—	2
Stern Gyula, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
35 Streicher Simon, izr.	1	2	1	2	2	2	2	2	3	1
Sümegei Zoltán, izr.	3	2	2	3	3	3	3	3	3	2
Szauer Béla	1	3	4	4	2	2	3	3	2	1
Szentgyörgyi Ferencz, hely.	1	2	3	4	3	2	3	2	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan	Tornázás	Magaviselet
Szuchonits Ernő . . . . .	1	3	3	3	3	3	3	3	2	2
40 Temesváry Imre . . . . .	2	3	4	3	3	3	3	3	2	1
Váradly Antal . . . . .	3	3	4	4	3	2	3	2	1	1
Vidacs Béla . . . . .	2	2	2	3	3	3	4	3	2	2

*Kimaradtak:*  
Heimann József, izr.  
Kibling Ferencz.

Összesen : 44.

## Ötödik osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan		Tornázás
Arnold Gyula . . . . .	1	1	2	2	2	1	1	2	2	1
Aubermann Miklós . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	3	3	1
Bathó Sándor . . . . .	1	2	3	4	3	3	2	3	3	2
Báló János . . . . .	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1
5 Bezdán János . . . . .	1	1	1	2	1	1	1	3	2	1
Bodnár Imre . . . . .	1	1	2	2	1	1	1	2	1	2
Csányi János . . . . .	1	3	3	3	2	3	3	3	3	2
Fajka János . . . . .	3	3	4	4	4	3	3	4	3	2
Fazekas László . . . . .	1	2	2	2	1	2	1	3	—	1
10 Fodor Jenő, ágost. . . . .	1	2	3	4	3	3	1	3	2	2
Frank József, izr. . . . .	2	1	1	1	1	1	1	3	1	1
Fröhlich Jenő . . . . .	1	1	2	2	2	1	2	1	1	1
Gerentsér Zoltán . . . . .	1	1	3	3	3	3	3	4	1	1
Götz Béla . . . . .	1	2	3	2	2	2	2	3	3	1
15 Götz Károly . . . . .	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Gruber Károly, izr., ism. . . . .	2	2	2	3	2	2	2	2	3	1
Györy Gyula . . . . .	1	3	3	3	3	2	2	2	2	1
Hahn Márton, izr., ism. . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Honorics Ferencz . . . . .	2	2	3	2	2	3	3	3	1	2
20 Horváth Gyula, ism. . . . .	1	2	2	3	2	2	1	3	1	1
Huszárik Béla, ágost. . . . .	1	2	2	2	1	2	1	3	3	2
Katona János . . . . .	1	1	2	2	2	2	1	3	3	1
Kálmán Benjamin . . . . .	1	2	3	3	3	3	2	4	2	2
Kovács Pál, öszt. . . . .	2	2	3	2	3	2	2	3	3	1
25 Lippay György . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Löwy Mór, izr. . . . .	2	3	3	4	3	2	3	3	—	2
Marsovszky László . . . . .	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2
Méhes János . . . . .	1	1	1	1	1	2	2	3	2	1
Mészáros János . . . . .	1	2	3	2	2	2	2	2	2	2
30 Mihalovits Béla . . . . .	1	1	2	2	2	1	2	3	2	1
Molnár Sándor . . . . .	1	1	2	2	2	2	1	3	2	1
Novák Ferencz, ism. . . . .	1	2	3	3	3	3	3	3	2	2
Nyilasy Ágoston . . . . .	1	2	3	3	2	3	2	3	3	1
Pálmay Endre . . . . .	1	3	3	3	4	3	3	3	2	2
35 Pfann József . . . . .	1	1	2	2	1	3	2	3	2	1
Pollák Emil, izr. . . . .	2	2	3	3	2	3	3	3	3	2
Pósz Henrik . . . . .	1	1	1	2	1	2	1	3	—	1
Prelogg József . . . . .	2	2	2	3	3	3	3	3	3	2
Rack Lajos . . . . .	1	2	3	3	3	3	2	3	2	1
40 Rajner Oszkár, ism. . . . .	1	3	3	3	4	3	3	3	1	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiség tan	Tornázás	Magaviselet
Reisenhoffer Jenő . . . . .	1	2	3	2	2	1	3	3	3	2
Reitter Imre . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Reitter Rudolf . . . . .	1	2	1	2	3	2	2	3	2	1
Rosenbaum Pál, izr. . . . .	3	3	3	4	3	4	3	3	3	2
45 Sándor István . . . . .	1	1	2	2	1	2	2	2	2	1
Sátor József . . . . .	1	2	3	3	2	1	1	3	—	1
Schreiber Vilmos . . . . .	1	2	2	4	3	3	3	3	2	1
Schulhof Árpád, izr. . . . .	2	1	2	2	1	2	1	3	2	1
Schwarz Lipót, izr. . . . .	1	2	2	3	2	3	3	3	3	2
50 Sümegi Lázár, izr. . . . .	2	2	2	3	2	2	2	3	3	2
Sachs Henrik, izr. . . . .	2	3	1	3	2	3	3	3	3	2
Szabó Gyula, ism. . . . .	1	2	2	3	3	1	1	3	1	2
Szabó László . . . . .	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1
Szabó Mihály . . . . .	1	2	3	3	3	2	2	3	2	2
55 Szécsén Ferencz, izr. . . . .	1	1	2	2	2	1	1	3	1	1
Stojsits Vladimir, gör. kel., öszt.	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1
Swoboda Károly . . . . .	1	3	2	3	3	2	2	3	3	1
Tichy Gyula . . . . .	1	2	2	3	2	2	2	3	3	1
Vogel Ákos . . . . .	1	1	2	2	2	1	1	3	2	1
60 Varga Ferencz . . . . .	1	2	2	3	3	2	1	3	2	2
Vass Károly, izr. . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1

*Kimaradtak :*

Issekutz Jenő, ism.  
Schulhof Emil, izr.  
Zsák József.

Összesen : 64.

## Hatodik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztündíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r s y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan		Tornázás
Benedikt Jenő, izr. . . . .	1	1	2	1	1	1	1	1	2	2
Blaustein Náthán, izr. . . . .	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2
Bodnár Zsigmond . . . . .	1	1	1	2	2	2	2	3	1	2
Dósai Mihály, izr. . . . .	2	3	3	3	3	3	1	4	3	2
5 Farkas Miklós . . . . .	1	1	2	1	2	1	1	2	2	1
Fináczy Béla . . . . .	1	1	1	2	1	1	1	2	—	1
Follráth Gyula . . . . .	1	1	3	2	2	2	1	3	3	1
Fromm Miklós, ágost. . . . .	2	2	3	3	3	1	3	3	3	2
Gerzsány Ferencz . . . . .	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1
10 Gyűrey Béla, helv. . . . .	1	2	3	3	3	3	3	4	3	2
Haris Andor, gör. kel. . . . .	1	1	2	3	3	2	2	3	1	2
Herbich Lajos . . . . .	1	2	3	3	3	3	2	3	3	1
Huszár Dezső, öszt. . . . .	1	1	1	1	1	1	1	2	—	1
Huszka Jenő . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2
15 Janotyik József . . . . .	1	2	2	2	2	1	1	3	—	1
Jevrics Szvetozár, gör. kel. . . . .	1	3	3	3	3	2	2	4	2	2
Kohn Dezső, izr. . . . .	1	1	1	2	2	1	1	2	1	1
Krausz Miklós . . . . .	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1
Krim József . . . . .	1	3	3	3	3	2	1	3	2	1
20 Kuzman Oszkár, izr. . . . .	1	2	2	3	3	2	2	3	—	2
László Gyula . . . . .	1	2	3	3	3	1	2	3	2	1
Mann Gyula . . . . .	1	2	2	3	3	2	1	3	1	2
Mártis Imre . . . . .	1	1	2	1	1	2	1	2	2	1
Mihalovits Ernő . . . . .	1	2	3	3	3	1	1	3	1	1
25 Nyilasy Sándor . . . . .	1	1	2	3	2	2	2	3	1	2
Ottovay József . . . . .	1	1	2	3	3	2	2	3	—	2
Pálfy József . . . . .	1	3	3	3	3	2	1	3	3	1
Papp Károly, gör. kel. . . . .	1	2	3	2	2	3	3	3	3	1
Poldesz Richárd, izr. . . . .	1	1	2	1	1	1	1	2	3	1
30 Putz Károly . . . . .	1	2	1	2	1	1	2	2	2	1
Rack Lipót . . . . .	1	2	2	2	1	1	2	1	1	1
Reviezky Rudolf, öszt. . . . .	2	3	3	3	3	2	2	3	—	2
Rózsa Szilveszter . . . . .	1	2	3	2	3	2	3	3	2	2
Schwabik Aurél . . . . .	3	3	2	3	3	3	3	4	3	1
35 Szauer Ferencz . . . . .	1	1	3	3	3	1	3	3	1	2
Szécsén Vilmos, izr. . . . .	2	1	2	2	2	1	1	3	1	1
Szmetán Ignác, izr. . . . .	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Temesváry Géza . . . . .	1	2	4	3	3	2	2	3	2	2
Tótsi István, helv. . . . .	1	1	2	2	3	1	1	3	1	2
40 Tichy György . . . . .	1	1	2	2	1	1	1	2	—	1

A tanuló neve és vallása, öszöntüdiyas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettudj	Mennyiségtan		Tornázás
Tóth János . . . . .	1	3	3	3	3	2	3	3	2	1
Tóth Nándor . . . . .	2	3	3	3	3	3	3	4	3	2
Varga József . . . . .	1	3	4	3	3	3	3	4	—	2
Weber Miklós . . . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	1	2
45 Weiszberger Mór, izr. . . . .	2	4	4	3	3	3	3	3	4	3
Wellisz Arthur, izr. . . . .	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1
Zádory Béla . . . . .	1	1	1	3	3	1	2	4	3	1
<i>Kimaradtak :</i>		<i>Vizsgálatlan maradt :</i>								
Csikós József.		Kovács Gyula.								
Schnabel Károly.										
<i>Meghaltak :</i>										
Vetró Márton.										
Wolf Izsó, izr.										
Összesen : 52.										

## Hetedik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Földrajz	Természettan	Mennyiségtan		Tornázás
Arany Ákos, izr. . . . .	2	1	3	2	2	2	3	3	2	2
Berger Szigfried, izr. . . . .	1	2	1	2	2	2	3	3	3	2
Böhm Sándor . . . . .	1	2	1	3	3	2	3	3	2	1
Darvasy Károly . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
5 Deutsch Adolf, izr. . . . .	1	2	2	1	1	2	3	2	1	2
Deutsch Ferencz, izr. . . . .	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2
Dóbsiz Jenő . . . . .	1	3	3	3	2	1	3	3	1	2
Eiszele János . . . . .	1	1	1	1	1	2	3	2	2	1
Fehér Róbert, izr. . . . .	1	1	2	1	1	2	3	3	2	1
10 Fodor András, ism. . . . .	1	3	3	3	3	2	3	4	2	2
Gerentsér László . . . . .	1	2	2	2	2	2	3	3	1	1
Kohn Jenő, izr. . . . .	2	3	3	2	2	2	2	3	1	2
Kopasz Mátyás . . . . .	1	2	2	2	2	2	2	3	—	1
Krámer József, izr. . . . .	1	2	2	1	2	2	3	3	2	1
15 Krisztháber Gyula, izr. . . . .	1	2	3	3	2	2	3	3	1	2
Laping Miklós . . . . .	1	2	2	2	2	2	3	3	2	2
Láng Kornél, ism. . . . .	1	3	2	3	2	2	3	3	3	1
Lillin József . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Liptai Károly, izr. . . . .	2	3	2	3	3	2	3	4	—	1
20 Lövinger Mórincz, izr. . . . .	2	2	2	3	3	1	3	3	3	2
Löwengard János, izr. . . . .	2	2	1	2	2	1	3	3	3	2
Magyar Imre . . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Márky Ferencz . . . . .	1	2	2	1	1	1	3	3	1	1
Mohr Ferencz, izr. . . . .	1	2	1	1	1	1	2	2	2	1
25 Mold József . . . . .	1	2	3	2	1	1	3	3	2	1
Morava Géza . . . . .	1	3	2	3	2	2	3	3	3	1
Osztic Andor . . . . .	1	3	2	3	2	2	3	4	2	2
Pap Róbert, izr. . . . .	1	1	1	1	1	1	3	3	3	1
Prandell József . . . . .	1	2	1	2	1	2	3	3	2	2
30 Reinitz Ármin, izr. . . . .	1	1	1	1	1	1	2	2	—	1
Sávay Lajos, ism. . . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Scheirich Tivadar . . . . .	1	2	1	3	2	1	2	3	1	1
Singer Sándor, izr. . . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Stern Gusztáv, izr. . . . .	1	2	2	1	1	2	2	3	2	1
35 Sugár Viktor . . . . .	1	2	1	1	1	1	2	3	1	1
Stojstis Iván, gör. kel., öszl.	1	3	3	3	2	3	3	3	2	2
Tiefenthaler Rudolf . . . . .	1	1	2	1	1	1	3	1	1	1
Valkay Ferencz, ism. . . . .	1	2	2	3	3	2	3	3	3	2
Varga János . . . . .	1	2	3	2	2	2	2	3	3	2

A tanuló neve és vallása, öztöndíjas vagy ismétlő e?	T a n t á r g y a k									
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Földrajz	Természettan	Meenyiségtan	Tornázás	Magaviselet
40 Vass Béla . . . . .	1	1	3	1	2	2	2	2	2	1
Weisz Izsó, izr. . . . .	1	1	2	1	1	1	2	1	2	1
Zacharia Oktáv, gör. kel., öszt. . .	1	2	2	2	1	2	3	3	3	2
<i>Kimaradtak :</i>			<i>Vizsgálatlan maradt :</i>							
Fixmer Ferencz. König Vilmos, ism.			Aigner Ernő, öszt.							
<i>Magántanuló :</i>										
Rónay Mihály.										
Összesen : 46.										



## Nyolczadik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Magaviselet
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Bölcseleti előtan	Tornázás	
Basch Vilmos, izr. . . . .	1	3	2	3	3	2	3	3	2	2	2
Bayer Alajos . . . . .	2	2	2	3	3	2	3	3	2	3	1
Biedl Samu, izr. . . . .	1	2	1	1	1	1	2	2	1	—	1
Bíró Ignác . . . . .	1	2	3	3	3	2	3	2	3	2	1
5 Bóhm Miklós, ism. . . . .	1	3	3	3	3	3	2	3	3	2	2
Buzáth János, ism. . . . .	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Csúry József . . . . .	1	2	3	3	3	2	3	4	3	3	2
Deitelbaum Lajos, izr. . . . .	1	1	1	2	3	1	2	3	2	2	2
Engelmann Aron, izr. . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
10 Fászl György . . . . .	1	3	2	2	3	2	3	3	2	2	2
Ferenczi Béla, öszt. . . . .	1	1	3	2	2	1	2	3	1	1	1
Flesch Mór, izr. . . . .	1	2	2	1	1	1	2	1	1	1	2
Follráth Lajos . . . . .	1	2	3	2	2	2	3	3	3	3	2
Gera Károly . . . . .	1	1	2	2	3	1	2	2	1	1	1
15 Groszberger Armin, izr. . . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	3	—	2
Grünfeld Dezső, izr. . . . .	2	2	2	3	3	2	3	4	3	3	1
Hammer Jenő . . . . .	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2
Holtzer Gyula, izr. . . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Király Kálmán, helv. . . . .	1	1	3	3	2	1	2	2	2	2	1
20 Kiss János . . . . .	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Konecsny József . . . . .	1	2	2	2	3	2	3	3	3	1	1
Kovács Elemér . . . . .	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Kónya József . . . . .	1	1	2	2	3	1	2	3	2	2	1
Láng Gyula . . . . .	1	2	3	3	3	2	3	3	3	3	2
25 Lustig Emil, izr. . . . .	2	3	1	2	3	2	3	3	3	3	2
Maroscher Traugott, ág. ism. . . . .	1	3	3	3	3	3	2	3	2	1	2
Massa János . . . . .	1	2	3	2	2	2	3	3	2	1	2
Moravetz Gyula . . . . .	1	1	1	2	2	2	1	2	1	2	1
Nack Károly . . . . .	1	1	1	2	2	1	2	3	2	—	1
30 Nikolits Béla, öszt. . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Oblath Jenő, izr. . . . .	2	3	2	3	3	2	3	3	2	—	1
Pártos Ernő, izr. . . . .	1	1	2	2	2	1	2	3	2	3	1
Polgár Jenő, izr. . . . .	2	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2
Polner Kálmán, öszt. . . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
35 Poropatits József . . . . .	1	1	1	1	2	1	2	3	1	1	1
Prosznitz Mihály, izr. . . . .	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Richter József . . . . .	2	3	4	3	3	3	3	4	3	2	2
Schweighoffer Odön . . . . .	1	2	3	2	3	3	2	3	2	1	2
Siehermann Ferencz, izr. . . . .	1	3	3	2	3	3	2	3	2	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő e?	T a n t á r g y a k										Magaviselet
	Vallástan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségstan	Bölcséleti előtan	Tornázás	
40 Singer Dezső, izr. . . . .	2	3	2	2	3	3	3	4	3	—	2
Szolnoki Lajos . . . . .	1	1	2	1	1	1	2	2	1	3	1
Vass Károly . . . . .	2	3	3	3	3	1	3	3	3	1	1
Vázsonyi Henrik, ág., ism.	1	3	2	3	3	3	2	3	3	3	1
<i>Kimaradtak:</i>											
Nagy Endre, ism.											
Szél István.											
Vogel István, ism.											
Összesen : 46.											

## B. A nem kötelezett tantárgyakban.

## I. Francia nyelv.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
<b>III. osztály.</b>		Szabó László . . . . .	1
Berdenich Ernő . . . . .	1	Swoboda Károly . . . . .	3
Jevrics Szilárd . . . . .	3	<b>VI. osztály.</b>	
Juhász István . . . . .	1	Fináczy Béla . . . . .	1
Neumer József . . . . .	3	Fromm Miklós . . . . .	2
5 Pap János . . . . .	1	25 Huszár Dezső . . . . .	1
Szakoleczay Gyula . . . . .	2	<b>VII. osztály.</b>	
Szöke Lőrincz . . . . .	1	Láng Kornél . . . . .	3
Ungár Adolf . . . . .	2	Liptai Károly . . . . .	2
Zimányi Lajos . . . . .	1	Pap Róbert . . . . .	1
<b>IV. osztály.</b>		Sugár Viktor . . . . .	3
10 Fischer Ágoston . . . . .	1	<b>VIII. osztály.</b>	
Gál Ferencz . . . . .	3	30 Basch Vilmos . . . . .	1
Görgy László . . . . .	2	Deitelbaum Lajos . . . . .	1
Mészáros Pál . . . . .	2	Engelmann Áron . . . . .	1
Ott Gusztáv . . . . .	2	Kónya József . . . . .	1
15 Rónay Elemér . . . . .	2	Láng Gyula . . . . .	2
<b>V. osztály.</b>		35 Lustig Emil . . . . .	1
Bathó Sándor . . . . .	3	Nikolits Béla . . . . .	2
Fröhlich Jenő . . . . .	2	Obláth Jenő . . . . .	1
Lippay György . . . . .	2	Polner Kálmán . . . . .	1
Löwy Mór . . . . .	3	Schweighoffer Odön . . . . .	2
20 Schulhof Árpád . . . . .	2	Összesen : 39.	
A francia nyelv tanítására hetenkint összesen 4 óra fordítatott.			
A tanulók, haladottságuk foka szerint, 4 csoportba voltak osztva.			
Tankönyvek: Sasváry László, Francia Nyelvtan, I. r. Budapest, 1888. — Otto—Rayé, Francia Nyelvtan, I. r. Budapest, 1882. —			
Ploetz, Lectures choisies. Berlin, 1884.			

## II. Gyorsírás.

(A csillaggal jelöltek haladó gyorsírók.)

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
<b>III. A. osztály.</b>		<b>III. B. osztály.</b>	
Böröcz Mihály . . . . .	1	5 Jambrik Gyula . . . . .	2
Heintz Jakab . . . . .	2	Juhász István . . . . .	2
Paleta Győző . . . . .	2	<b>IV. A. osztály.</b>	
Schulde Frigyes . . . . .	2	Agócsi István . . . . .	1

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
*Hegedűs Antal . . . .	2	*Follráth Gyula . . . .	2
Pálmay János . . . .	1	Huszár Dezső . . . .	2
10 Parragi Ferencz . . . .	2	Kuzman Oszkár . . . .	2
Timina Béla . . . .	1	35 Mártis Imre . . . .	1
Várnai Dezső . . . .	1	*Poldesz Richard . . . .	2
<b>IV. B. osztály.</b>		Rózsa Szilveszter . . . .	1
Gottlieb Jakab . . . .	1	*Szmetán Ignác . . . .	2
Kelemen József . . . .	2	*Szécsén Vilmos . . . .	2
15 Klein Vilmos . . . .	2	40 *Tóth János . . . .	1
Lefkovits Illés . . . .	2	*Tóth Nándor . . . .	2
<b>V. osztály.</b>		Weiszberger Mór . . . .	2
*Bezdán János . . . .	2	*Zádory Béla . . . .	1
*Fazekas László . . . .	1	<b>VII. osztály.</b>	
Honorics Ferencz . . . .	2	*Arany Ákos . . . .	1
20 Lippay György . . . .	1	45 *Deutsch Adolf . . . .	1
Lówy Mór . . . .	2	Dóbisz Jenő . . . .	1
Pálmay Endre . . . .	1	Gerentsér László . . . .	1
Pollák Emil . . . .	1	*Pap Róbert . . . .	1
Schreiber Vilmos . . . .	2	*Reinitz Ármin . . . .	1
25 *Schullhof Árpád . . . .	1	50 *Singer Sándor . . . .	1
*Schwarz Lipót . . . .	2	<b>VIII. osztály.</b>	
Szabó László . . . .	1	*Basch Vilmos . . . .	1
*Szécsén Ferencz . . . .	2	*Biedl Samu . . . .	1
Varga Ferencz . . . .	1	*Gera Károly . . . .	1
<b>VI. osztály.</b>		*Király Kálmán . . . .	1
30 Benedikt Jenő . . . .	1	55 *Kónya József . . . .	1
*Blaustein Náthán . . . .	1	*Polner Kálmán . . . .	1
		*Szolnoki Lajos . . . .	1

Előadatott a Gabelsberger—Markovits-féle magyar gyorsírázat, heti 4 órában, Bódogh János tankönyve szerint: „Levelezési, Gyakorlati és Parlamenti Gyorsírás. Gyorsírási Olvasókönyv.”

Tandíj havonként 1 forint, mely összegben a gyorsíró-köri illeték, tankönyv és egy szaklap ára is befoglaltatik, és így a ki a tanfolyamba beiratkozik, egyúttal a körnek is tagja lesz, viszont a körnek tagjai a tanfolyam hallgatói is. *A harmadik tanfolyam befejezte után, az ismét beiratkozott tanulók tandíját nem fizetnek, csupán csak a körilletéket és a szaklapok árát.*

A tandíjmentesek (akár haladók, akár kezdők), a körilleték és a tankönyv, illetve egy szaklap ára fejében egész évre 2 frt 50 krt fizetnek, a gyorsírási tandíj fizetése alól pedig fölmentenek.

## III. Műének.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
<b>I. A. osztály.</b>			
Fráter Béla . . . . .	1	Tajthy Kálmán . . . . .	3
Fromm József . . . . .	2	Vidákovics Dániel . . . . .	1
Gróf Attila . . . . .	3	<b>II. B. osztály.</b>	
Gróf Győző . . . . .	2	40 Basch István . . . . .	1
5 Klein Ferencz . . . . .	3	Knócz István . . . . .	1
Kovács Dezső . . . . .	3	Kukay Károly . . . . .	1
Mixics Emil . . . . .	2	Lének László . . . . .	3
Mumper János . . . . .	1	Rajner Aladár . . . . .	1
Neff János . . . . .	1	45 Schipper Lőrincz . . . . .	2
10 Riszner Károly . . . . .	1	Teffert Károly . . . . .	2
Sövényházi Mihály . . . . .	3	Tukacs József . . . . .	3
Tamasi Géza . . . . .	1	<b>III. A. osztály.</b>	
Timina Zoltán . . . . .	1	Bathó Béla . . . . .	1
Vajdovics György . . . . .	1	Beke Béla . . . . .	1
<b>I. B. osztály.</b>			
15 Balla János . . . . .	1	50 Böröcz Mihály . . . . .	1
Bózsó Antal . . . . .	2	Géhl János . . . . .	1
Fajka Kálmán . . . . .	2	Jó járt Illés . . . . .	2
Fajka Sándor . . . . .	2	Kain Andor . . . . .	1
Fráter László . . . . .	2	Németh József . . . . .	1
20 Harez János . . . . .	2	55 Pap János . . . . .	1
Kiss Aladár . . . . .	1	Schulde Frigyes . . . . .	1
Kreybig Lajos . . . . .	1	Zimányi Lajos . . . . .	1
Marschan Géza . . . . .	1	<b>III. B. osztály.</b>	
Minges András . . . . .	2	Berdenich Ernő . . . . .	1
25 Nagy István . . . . .	1	Csányi József . . . . .	2
Orthmayer József . . . . .	1	60 Csikós Ádám . . . . .	2
Scheffer Ferencz . . . . .	1	Erdélyi Elemér . . . . .	1
Schreiber Jenő . . . . .	1	Juhász István . . . . .	1
Schütz Eberhardt . . . . .	1	Kiss Béla . . . . .	1
30 Till Gusztáv . . . . .	2	Szakoleczay Gyula . . . . .	2
Toldy Sándor . . . . .	3	65 Tiefenthaler Edgar . . . . .	1
Virágh Ákos . . . . .	2	Till Viktor . . . . .	1
<b>I. C. osztály.</b>			
Heintz Péter . . . . .	1	Zimányi Dezső . . . . .	3
Zimányi Gyula . . . . .	1	<b>IV. A. osztály.</b>	
<b>II. A. osztály.</b>			
35 Dobránszky Imre . . . . .	2	Bernátski Ernő . . . . .	2
Erdélyi Sándor . . . . .	1	Fischer Agost . . . . .	1
Gimpl Miklós . . . . .	1	70 Korpásy Gyula . . . . .	3
		Kratochwill Miklós . . . . .	1
		Pálmay János . . . . .	1
		Parragi Ferencz . . . . .	1
		Reisch János . . . . .	1

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
75 Scheffer István . . . .	1	Sándor István . . . .	1
Schütz Ádám . . . .	1	Schullhof Árpád . . . .	1
Szeles József . . . .	1	Szabó Gyula . . . .	1
Wanie Rudolf . . . .	1	Varga Ferencz . . . .	1
<b>IV. B. osztály.</b>		<b>VI. osztály.</b>	
Biacsi Vilmos . . . .	1	100 Fináczy Béla . . . .	1
80 Kiss Zoltán . . . .	1	Haris Andor . . . .	1
Niklós János . . . .	1	Mártis Imre . . . .	1
Rietly Aurél . . . .	1	Tóth János . . . .	1
Temesváry Imre . . . .	1	<b>VII. osztály.</b>	
Vidaes Béla . . . .	1	Böhm Sándor . . . .	1
<b>V. osztály.</b>		105 Gerentsér László . . . .	1
85 Bathó Sándor . . . .	2	Laping Miklós . . . .	1
Fajka János . . . .	1	Magyar Imre . . . .	1
Horváth Gyula . . . .	1	Márky Ferencz . . . .	1
Méhes János . . . .	1	Osztie Andor . . . .	1
Mihálovits Béla . . . .	1	110 Scheirich Tivadar . . . .	1
90 Nyilasy Agoston . . . .	1	Sugár Viktor . . . .	1
Pálmay Endre . . . .	1	Valkay Ferencz . . . .	1
Pfann József . . . .	1	Varga János . . . .	1
Pollák Emil . . . .	1	Vass Béla . . . .	1
Prelogg József . . . .	1	Összesen : 114.	
95 Reisenhoffer Jenő . . . .	2		

#### IV. Szabadkézi rajz.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
<b>II. B. osztály.</b>		Jek Ferencz . . . .	1
Tóth Zoltán . . . .	3	Kratochwill Miklós . . . .	2
<b>III. A. osztály.</b>		10 Nyilasy Károly . . . .	2
Pap János . . . .	2	Pap Imre . . . .	1
Zimányi Lajos . . . .	1	Ratkovics Mihály . . . .	1
<b>III. B. osztály.</b>		Timina Béla . . . .	2
Popp Ottó . . . .	2	<b>IV. B. osztály.</b>	
5 Warth József . . . .	1	Asprits Velimir . . . .	2
Zimányi Dezső . . . .	2	15 Benedikt Gyula . . . .	1
<b>IV. A. osztály.</b>		Böhm Vilmos . . . .	1
Gál Ferencz . . . .	2	Kiss Zoltán . . . .	2
		Marok Ernő . . . .	2

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
<b>V. osztály.</b>		Ottovay József . . . . .	1
Gerentsér Zoltán . . . . .	1	25 Putz Károly . . . . .	1
20 Sándor István . . . . .	1	<b>VII. osztály.</b>	
Schreiber Vilmos . . . . .	2	Böhm Sándor . . . . .	1
<b>VI. osztály.</b>		Prandell József . . . . .	1
Kovács Gyula . . . . .	1	Sávay Lajos . . . . .	2
Nyilasy Sándor . . . . .	1	<b>VIII. osztály.</b>	
		Vass Károly . . . . .	1

A szabadkézi rajz tanítására hetenkint 4 óra fordított és pedig 2—2 óra külön a kezdők s külön a haladók számára.  
A használt lap- és testminták a nevezetesebb szerzők műveiből vegyesen vették.

A kezdők a díszítőnyelvi alaktanból az egyszerűbb szerkezetű díszítőművek, majd pedig stilizált levelek, virágok rajzolásában s a kevésbé összetett színezésben gyakoroltattak, — míg a haladóknak a polychrom síkélmények rajzolása és festése, az állat- és növényvilágból vett motívumok és domború minták, építészeti jellegű rajzok szolgáltak tananyagul.



## A sorozatban használt érdemjegyek fokozata.

Az előmenetel rovatában: 1 jeles, 2 — jó, 3 elégséges,  
4 elégtelen; a magaviselet rovatában: 1 jó, 2 szabályszerű,  
3 kevésbé szabályszerű, 4 rossz.



## Rövidítések jelentménye.

gör. kath. görög katolikus vallású; — gör. kel. görög keleti vallású,  
— ágost. ágostai vallású; — helv. helvét vallású; — izr. izraelita  
vallású; — ism. ismétlő; — öszt. ösztöndíjas. Ahol a név után  
a kötelezett tantárgyakból nyert sorozatban vallás jelezve nincs, ott római,  
katolikus értendő. A tornázás rovatában — fölmentetett.

## Statisztikai

### A. A tanulók általános

I. <b>Osztály</b>	II. A tanulók száma					III. Vallásuk						IV. Nyelvi (Minő nyelve-)					
	beiratoit	meghalt	kimaradt	betegség miatt vizsgálatlan maradt	vizsgálatot tett	róm. kath.	gör. kath.	gör. keleti	ágostai	helvét	izraelita	magyar	magyar-német	magyar-szerb	magyar-német-szerb	magyar-román	magyar-német-román
I. A.	60	—	2	—	58	42	1	2	2	2	9	25	28	2	—	1	1
I. B.	60	1	3	—	56	42	—	—	—	3	11	21	31	—	—	—	1
I. C.	61	—	5	—	56	40	—	1	1	1	13	32	20	2	—	—	—
II. A.	54	—	1	1	52	35	—	2	—	4	11	34	14	1	—	1	—
II. B.	52	—	2	—	50	40	—	4	1	—	5	20	24	1	1	2	1
III. A.	53	—	1	1	51	37	—	5	1	1	7	30	12	2	1	1	1
III. B.	54	—	4	—	50	31	1	2	1	4	11	22	24	—	—	—	1
IV. A.	45	—	2	—	43	30	—	2	1	—	10	26	15	2	—	—	—
IV. B.	44	—	2	—	42	19	—	2	—	2	19	18	19	—	1	—	—
V.	64	—	3	—	61	46	—	1	2	—	12	39	20	—	1	—	1
VI.	52	2	2	1	47	31	—	3	1	2	10	28	13	1	2	1	1
VII.	46	—	2	1	43	24	—	2	—	—	17	20	21	—	1	—	1
VIII.	46	—	3	—	43	25	—	—	2	1	15	19	23	—	—	—	—
I—VIII.	691	3	32	4	652	442	2	26	12	20	150	334	264	11	7	6	8

652

A III. és IV. rovatokban csak azon ifjak vétetnek számba, kik a tanév végén



## kimutatások.

áttekintése az 1889—90. évben.

viszonyaik ket beszélnek ?)							V. Szülei polgári állása					VI. Elő- menetelük		VII. Ille- tőségük		Nővekedés	Apadás
magyar-német-szerb- román	magyar-tót	magyar-német-tót	magyar-bolgár	magyar-horvát	magyar-német-francia	értelmségi	önálló őstermelő (földbirtokos és bérülő)	önálló kereskedő és iparos	magán tisztviselő	személyes szolgálatot tevő és munkás	haladó	ismétlő	helybéli	vidéki			
—	—	—	—	1	—	20	14	15	6	5	52	8	35	25	6	—	
—	—	2	1	—	—	21	17	13	1	8	51	9	34	26	7	—	
—	1	—	1	—	—	8	18	22	11	2	54	7	27	34	10	—	
—	—	—	1	1	—	18	11	15	7	3	53	1	29	25	—	14	
—	—	—	1	—	—	10	11	12	1	18	45	7	17	35	—	15	
3	—	1	—	—	—	19	7	19	5	3	50	3	31	22	—	9	
2	1	—	—	—	—	12	10	18	8	6	51	3	31	23	—	7	
—	—	—	—	—	—	16	3	13	9	4	44	1	28	17	—	—	
2	—	1	1	—	—	13	4	22	4	1	43	1	24	20	—	2	
—	—	—	—	—	—	24	4	26	7	3	57	7	54	10	—	10	
—	1	—	—	—	—	22	4	15	6	5	52	—	39	13	1	—	
—	—	—	—	—	—	18	11	12	2	3	41	5	25	21	—	12	
—	—	—	—	—	1	16	3	24	—	3	40	6	28	18	3	—	
7	3	4	5	2	1	217	117	226	67	64	633	58	402	289	27	69	
652							691		691		691		691		42		

osztályoztatnak; az V., VI., VII. alatt pedig a tanév folyamán beírt összes ifjúság.

## B. A tanulmányok eredményének áttekin-

Tantárgyak	I. A. osztály.				I. B. osztály.				I. C. osztály.				II. A. osztály.				II. B. osztály.				III. A. osztály.											
	jeles	jó	elégé- sleges	elégte- len	jeles	jó	elégé- sleges	elégte- len	jeles	jó	elégé- sleges	elégte- len	jeles	jó	elégé- sleges	elégte- len	jeles	jó	elégé- sleges	elégte- len	jeles	jó	elégé- sleges	elégte- len	jeles	jó	elégé- sleges	elégte- len				
Vallástan	11	19	23	5	16	17	23	—	14	20	19	3	30	11	11	—	20	18	12	—	31	15	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Magyar nyelv	6	9	29	14	7	13	22	14	5	16	27	8	15	15	22	—	7	22	21	—	7	18	22	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Német nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	12	22	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Latin nyelv	2	8	31	17	4	10	25	17	4	12	26	14	9	19	18	6	6	12	27	5	7	12	22	10	—	—	—	—	—	—	—	—
Görög nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Történelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	18	16	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Földrajz	—	7	29	22	8	16	20	12	13	16	18	9	12	22	13	5	11	16	17	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Phys. földrajz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	8	32	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Természetrjz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Természettan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mennyiségtan	1	10	27	20	8	12	28	8	6	18	23	9	8	11	22	11	7	15	25	3	3	11	34	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Rajzoló mértan	2	16	29	11	5	22	22	7	8	20	21	7	7	18	25	2	3	15	29	3	5	18	23	5	—	—	—	—	—	—	—	—
Bölcséleti előtan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szépírás	3	25	27	3	7	25	23	1	8	34	14	—	4	18	26	4	3	13	32	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tornázás	7	22	25	1	8	21	20	3	8	24	23	1	11	20	17	2	8	23	17	2	6	22	21	1	1	1	—	—	—	—	—	—

tése osztályonként az 1889—90. tanév végén.

III. B. osztály.				IV. A. osztály.				IV. B. osztály.				V. osztály.				VI. osztály.				VII. osztály.				VIII. osztály.			
jeles	jó	elégéses	elégtelen	jeles	jó	elégéses	elégtelen	jeles	jó	elégéses	elégtelen	jeles	jó	elégéses	elégtelen	jeles	jó	elégéses	elégtelen	jeles	jó	elégéses	elégtelen	jeles	jó	elégéses	elégtelen
fölmertett				fölmertett				fölmertett				fölmertett				fölmertett				fölmertett							
21	18	8	3	27	15	1	—	27	8	6	1	48	11	2	—	39	7	1	—	35	8	—	—	31	11	1	—
7	11	23	9	14	18	8	3	9	20	12	1	24	27	10	—	23	13	10	1	12	20	11	—	14	12	17	—
9	21	11	9	11	16	12	4	9	15	11	7	13	25	22	1	11	16	17	3	14	17	12	—	10	14	18	1
7	7	23	13	9	13	17	4	5	7	21	9	9	23	23	6	10	13	24	—	17	11	15	—	8	16	19	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	22	18	3	14	8	25	—	18	17	8	—	7	9	27	—
6	10	24	10	8	16	16	3	7	14	16	5	17	24	19	1	23	15	9	—	—	—	—	—	16	13	14	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	24	3	—	—	—	—	—
5	8	32	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	14	18	11	—	10	20	11	1	24	21	16	—	23	13	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	10	29	—	5	17	21	—
4	12	29	5	9	18	15	1	4	10	22	6	4	10	44	3	2	14	24	7	6	5	29	3	4	7	28	4
8	14	23	5	13	15	11	4	10	15	15	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	14	18	—
8	17	18	3	4	17	17	8	1	8	15	16	3	13	21	23	4	12	13	12	2	8	11	19	4	14	15	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

C. A tanulók általános osztályozása az 1889–90. tanév végén.

Osztály	Osztályoztatott	MAGAVISELETBŐL				TANULMÁNYOKBÓL					
		jó	szabályszerű	kevésbé szabályszerű	rossz	minden tantárgyból jeles	minden tantárgyból legalább jó	minden tantárgyból legalább elégséges	egy tantárgyból elégtelen	két tantárgyból elégtelen	több tantárgyból elégtelen
I. A.	58	15	37	6	—	—	4	27	8	1	18
I. B.	56	20	32	4	—	3	7	27	4	2	13
I. C.	56	35	18	3	—	3	11	26	5	—	11
II. A.	52	20	28	2	—	3	14	21	8	2	4
II. B.	50	16	29	5	—	—	11	28	8	1	2
III. A.	51	21	28	1	—	3	7	25	11	—	5
III. B.	50	25	23	2	—	2	8	24	3	3	10
IV. A.	43	23	19	1	—	6	11	20	2	—	4
IV. B.	42	23	19	—	—	3	6	20	4	3	6
V.	61	36	25	—	—	3	8	40	8	1	1
VI.	47	24	22	1	—	—	16	22	7	2	—
VII.	43	24	18	—	—	3	4	33	3	—	—
VIII.	43	23	20	—	—	3	5	31	3	1	—
I—VIII.	652	305	318	25	—	32	112	344	74	16	74

A magántanulók a magaviseletből és a tornázásból érdemjegyet nem nyernek.

D. Érettségi vizsgálatok az 1889–90. tanévben.

Érettségi vizsgálatokat e tanévben négyszer tartott tanintézetünk, u. m.: szept., decz., márcz. és június hónapokban. — Szeptemberben teljes vizsgálatot tett: 6, javítót: 12; decemberben javítót: 2; márcziusban javítót: 1. A tanév végén írásbelit tett 41; mivel a szóbeli vizsgálatok a szokottnál később, ezen Értesítő sajtó alá rendezése után veszik kezdetüket, azért a róluk szóló statisztikai adatokat csak a jövő tanévben tehetjük közzé.

E. A tanulók származási helyének kimutatása  
osztályonként az 1889—90. tanévről.

Származási hely	O S Z T Á L Y														Összesen
	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.		
Szegedvárosi születésű . . .	23	21	12	17	17	22	18	19	13	38	28	17	17	262	
Alsó-Fehérmege . . . . .	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
Aradmege . . . . .	—	1	—	2	1	1	—	—	—	—	1	—	—	6	
Baranyamege . . . . .	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Barsmege . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
Bács-Bodrogmege . . . . .	2	5	2	4	1	2	9	1	6	4	1	5	2	44	
Békésmege . . . . .	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	2	7	
Biharmege . . . . .	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	1	7	
Borsodmege . . . . .	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	4	
Csanádmege . . . . .	3	3	—	3	1	—	4	2	2	—	2	—	1	21	
Csongrádmege . . . . .	6	—	5	3	1	3	1	4	—	1	3	4	2	33	
Fehérmege . . . . .	—	—	1	—	—	1	—	—	2	—	—	—	1	5	
Gömörmege . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2	
Győrmege . . . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	
Hajdúmege . . . . .	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Háromszékmege . . . . .	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	
Hevesmege . . . . .	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
Hontmege . . . . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Hunyadmege . . . . .	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	
Jász-Nagy-Kún-Szolnokm. . . . .	—	—	1	—	—	2	1	—	1	2	1	—	1	9	
Kis-Küküllőmege . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	
Kolozsmege . . . . .	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	3	
Krassó-Szörénymege . . . . .	1	1	1	1	1	2	—	—	1	—	—	—	—	8	
Liptómege . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	2	
Maros-Tordamege . . . . .	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	2	
Nógrádmege . . . . .	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
Nyitraege . . . . .	1	—	1	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	5	
Pest-Pilis-Solt-Kis-Kúnm. . . . .	1	1	4	1	2	2	1	2	2	4	2	4	3	29	
Pozsonymege . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
Sárosmege . . . . .	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	
Somogymege . . . . .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	2	
Szabolcsmege . . . . .	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	3	
Szatmármege . . . . .	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	
Szebenmege . . . . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	
Szepesmege . . . . .	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	3	
Szerémmege . . . . .	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
Temesmege . . . . .	1	5	6	2	6	4	2	3	4	2	2	4	1	42	
Tolnamege . . . . .	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	3	
Torontálmege . . . . .	14	18	22	14	17	11	15	9	10	6	4	4	8	152	
Trencsénmege . . . . .	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	3	
Veszprémmege . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	3	
Zalaege . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
Zólyommege . . . . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	
Horvátország . . . . .	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Csehország . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
Steierország . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	
Szilézia . . . . .	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	
Amerika . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	
Összesen :	60	60	61	54	52	53	54	45	44	64	52	46	46	691	

## Adatok a főgymnasium történetéhez

az 1889–90. tanévben.

### A. A tanintézet beléletére vonatkozó fontosb mezzanatok.

Az 1889—90. tanévre a beíratások, a pót- és javító-vizsgálatok augusztus hó három utolsó és szeptember hó két első napján történtek.

A fõlvételnél a helybeliek s azon vidékiek, kik már elõbb is e tanintézet növendékei voltak, az ujonnan jelentkezettek fölött elõnyben részesültek; nevezetesen a két első napon csak helybeliek íratlak be, a többi napokon pedig helybeliek és vidékiek a jelentkezés sorrendje szerint.

Mínthogy egy-egy osztályba 60 tanulónál több nem volt fõlvehető, a jelentkezettek közül többen visszautasítottak; később a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszterium engedélyével ezek közül még öten fõlvétettek s így összesen 691-en íratlak be. A beírottak száma tehát 42-vel kevesebb, mint a mult tanévben.

A tanári testületben a kegyes-tanítórend ft. kormánya e tanévre a következõ változtatást eszközölte. Szvaratkó Kálmánt megrongált egészsége helyreállítása végett egyidõre nyugalomba helyezvén, a nagy-beeskereki kegyesrendi házba küldötte, Kovács Józsefet pedig a kolozsvári főgymnasiumhoz helyezte át tanáruul.

A távozók helyét tanintézetünknel Kovács János váczai és Madarász Pál tatai gymnasiumi tanárok foglalták el.

Szeptember hó 2-án nyitattott meg a tanév a Szentlélek ünnepélyes segélyül hívásával, a tanítás pedig szept. 3-án vette kezdetét.

Jóllehet e tanévben az ifjúság száma ismét csökkent, mindazonáltal mégsem szállott le annyira, hogy az eddig fõmállott 5 párhuzamos osztályból csak egyet is megkellett volna szüntetnünk s így a tanintézet e tanévben is 13 osztályra volt beosztva.

Az előadásokat egész tanéven át reggel 8, délután május hóig 2, ez időn túl pedig 3 órakor kezdetük.

A róm. kath. ifjúság a téli időszak kivételével naponkint szent misét hallgatott, mely után vasár- és ünnepnapokon keresztyén tanításban ré-

szesült; a szokásos időben elvégezte a szt. gyónást és áldozást, jelen volt a husvétii szt. gyakorlatokon s a kath. egyház által előírt körmeneteken, továbbá I. Ferencz József, dicsőségesen uralkodó apost. királyunk és Erzsébet királyné ő felsége magas névnapján, úgyszintén a koronáztatásuk évfordulóján tartott ünnepélyes szent miséken; gyász szt. misével ünnepelte intézetünk egyik jótevőjének, Bonnaz Sándor csanádi megyés püspöknek áldott emlékét.

A nem róm. kath. vallású tanulók saját lelkészeiktől nyertek vallási oktatást, megjelentek egyházi ünnepeiken s lelkészeik fölügyelete alatt teljesíték mindazt, mi vallásuk köréhez tartozik.

Az iskolai fegyelmi szabályokat a tanév folytán kétszer olvastuk föl és magyaráztuk meg az ifjúságnak. A nevelés-oktatásban szükséges egyöntetű eljárás végett a kitéüzött időben megtartottuk a módszertani és ellenőrző tanári tanácskozmányokat, melyekben, mint általában a tanoda szellemi életére vonatkozólag minden ügyben, a vallás- és közokt. magy. kir. miniszt. által kiadott „Középtanodai rendtartást és utasítást“ követtük irányadól.

Tankönyvekül csak a felsőbb tanhatóság által ajánlott vagy engedélyezett munkákat használtuk.

Február hó 25-től, márczius hó 2-ig végezte tanintézetünkben hivatalos látogatását a szegedi tank. kir. főigazgatója, nsgos és ft. Fehér Ipoly kir. tanácsos úr, ki több ízben meghallgatta minden egyes osztályban úgy a tanárok előadásait, mint a tanulók feleleteit; megvizsgálta a szer- és könyvtárakat s látogatása végeztével, márcz. hó 5-én tanácskozott a tanári testülettel a tanintézet szellemi és anyagi állapota fölött.

Junius hó 2-án tartottuk a vallástani vizsgálatokat, melyeken nsgos és ft. Rózsa Ferencz belvárosi apát-plébános, püspöki biztos úr elnökölt. A többi tantárgyakból a nyilv. rendes tanulókat junius hó 12., 13., 14., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 23., 24., 25. és 26-án, a magántanulókat pedig valamennyi tantárgyból 10-én és 11-én vizsgáltuk meg.

Érettségi vizsgálatokat e tanévben négyszer tartott tanintézetünk, u. m.: szeptember, december, márczius és junius hónapokban, mindenkor a tank. kir. főigazgató úr elnöklete alatt. Mivel a juniusi vizsgálatok a szokottnál később, ezen Értesítő sajtó alá rendezése után veszik kezdetüket, azért a róluk szóló statisztikai adatokat csak a jövő tanévben tehetjük közzé.

Junius 30-án osztottuk ki az iskolai bizonyítványokat s zártuk be a tanévet háladó istentisztelettel.

Intézetünket a tanév folytán többen szerencseltették látogatásukkal; főlemlítjük ezek közül Popovics István urat, a szerb kir. kormány közoktatásügyi államtitkárát, ki tanulmány útja alkalmával, a tankerületi kir. főigazgató úr társaságában jelent meg tanintézetünkben, meghallgatta

nehány osztályban az ifjak feleleteit, majd megszemlélte az épület beosztását s bebútorozását, továbbá a könyv- és szertárakat s elismerését nyilvánítva az intézetről, távozott a város többi tanintézeteinek megszemlélésére.

Később, a tanév vége felé Lóczy Lajos egyetemi tanár urat üdvözlőkük tanintézetünkben. A tudós férfiú kiváló érdeklődéssel tekinté meg különösen a tanulók rajzait s az intézet földrajzi és természetrajzi gyűjteményeit, mely utóbbiak kezelésére és hasznosítására vonatkozólag több becses tanácsot volt szíves adni a kezelő szaktanároknak.

Végül sajnálattal emlékezünk meg még azon szomorú esetről, hogy Bacskor István és Baksay József tanárok az influenza-járványból származott súlyos betegségük miatt február hó elején kénytelenek voltak tanzóküktől bizonytalan időre megválni.

Betegségük kezdetén a kartársak látták el tanóráikat; később azonban, midőn bajuk súlyos jellegűvé vált, állandó helyettesekről kellett gondoskodnunk. A kegyesrend ft. kormánya, nehogy a tanításban zavar álljon be, Glass Ferencz és Szöllösy Jenő kegyesrendi tanár-jelölteket küldötte kisegítőül tanintézetünkhöz, kik azután a nevezetteket egész a tanév végeig helyettesítették.

A járvány tartama alatt, különösen január 13—19-ig a tanulók soraiban is mutatkoztak nagyobb számú betegedési esetek, de ezek nem öltöttek oly arányokat, hogy miattuk az előadásokat be kellett volna szüntetnünk.

Midőn azonban a tanári kar hét tagja volt akadályozva a betegség által teendői végzésében, a tanításban oly hézagosság állott be, hogy az ifjúságot, felsőbb tanhatósági engedélylyel, 3 és fél napra föl kellett mentenünk az intézet látogatásától.

A tanév folyama alatt 3 halálozási eset adta elő magát, de ez nem az influenza-járványból származott.

### **B. Felsőbb hatóságoktól érkezett fontosabb leiratok.**

1889. évi 17725. miniszt. sz. Azon tanulók, a kik a tanévvégi érettségi vizsgálaton egy tárgyból kapnak elégtelen osztályzatot, a rá következő tanév végén tartandó rendes érettségi vizsgálatok alkalmával is még javító-vizsgálatra boesáthatók.

1889. évi 39963. miniszt. sz. Az izraelita tanulók vallásának megjelölésénél kizárólag és egyedül az „izraelita“ elnevezés használendő.

1889. évi 40328. miniszt. sz. A hazai és világtörténelem és az irodalmak tanításánál sikerrel használható szemléltető eszközök beszerzendők.



1889. évi 53830. miniszt. sz. A közigazgatási hatóságnak csakis azon esetben van joga egy középiskolát saját hatáskörében bezáratni, ha a járvány főforgásán kívül az is megállapítottatott, hogy magában az intézetben ragályozások fordultak elő.

1890. évi 120. főigazgatói sz. A járványos influenza-betegség miatt a szegedi főgymnasiumban az előadások jan. 23-tól jan. 27-ig beszüntetettek.

1889. évi 24541. miniszt. sz. Minthogy a IV. osztály képezi az átmenetet a felsőbb osztályokba, azért ezen osztály növendékei ezentul szigorúbban osztályozandók, nehogy a felsőbb osztályokba selejtes elemek kerüljenek föl.

1890. évi 11741. miniszt. sz. A nagymélt. vallás- és közoktatási miniszterium tudomásul veszi, hogy a kegyes-tanítórend ft. főnöksége a szegedi főgymnasiumnál megbetegedett Baeskor István és Baksay József tanárok óráinak helyettesítésével a betegség tartamára Glass Ferencz és Szöllősy Jenő kegyesrendi tanárjelölteket bízta meg.

1890. évi 16955. miniszt. sz. A felsőbb osztályokba járó, kedvező vagyoni viszonyok közt levő, tehetségesebb, francziául tudó tanulóknak ajánlandó a keleti akademia látogatása.

1890. évi 37585. miniszt. sz. Az iskolai előadások látogatására felsőbb engedély nélkül a nem rendes tanulók közül senki sem bocsátható be.

1890. évi 8839. tanáesi sz. A szegedi főgymnasium 1889—90. tanévi szükségleteire 1853 fnt engedélyeztetik.

1890. évi 25744. miniszt. sz. Az 1890—91. tanévre a szegedi főgymnasium egy osztályába sem vehető föl több 60 tanulónál.

### C. Ifjúsági segélyző-egylet.

Az ifjúsági segélyző-egylet a folyó tanév tartamára Hajnal Imre tanár vezetése alatt a tanév kezdetén következőleg alakult meg :

Elnök : Nikolits Béla, VIII. oszt. tan., főjegyző : Schweighoffer Ödön, VIII. oszt. tan., titkár : Lillin József, VII. oszt. tan., pénztárnok : Láng Kornél, VII. oszt. tan., ellenőr : Gerentsér László, VII. oszt. tan., főkönyvtárnok : Haris Andor, VI. oszt. tan., aljegyzők : Pálffy József és Schnábel Károly, VI. oszt. tan., alkönyvtárnok : Vass Károly, V. oszt. tanuló.

A segélyző-egylet tagjai voltak : VIII. osztály. Basch Vilmos, Bayer Alajos, Fászl György, Hammer Jenő, Láng Gyula, Lusztig Emil, Nikolits Béla, Obláth Jenő, Prosznitz Mihály, Schweighoffer Ödön, VII. osztály. Berger Szigefried, Gerentsér László, Kohn Jenő, Láng Kornél, Lillin József, Liptai Károly, Magyar Imre, Mohr Ferencz, Sávay Lajos, Schei-

rich Tivadar, Sugár Viktor. VI. osztály. Haris Andor, Kohn Dezső, Pálffy József, Revitzky Rudolf, Schnábel Károly, Szauer Ferencz. V. osztály. Bathó Sándor, Gerentsér Zoltán, Reisenhoffer Jenő, Reitter Imre, Sátor József, Tichy Gyula, Vass Károly. IV. A. osztály. Gál Ferencz, Várnai Dezső. IV. B. osztály. Rónay Elemér.

Az egylet tőkége ezen iskolai évben 128 forinttal gyarapodott; jelenlegi vagyona a tanév végén 7378 frt és 12 kr., mely összeg a Szeged-Csongrádi takarékpénztárban van elhelyezve.

Gyarapodott az egylet vagyona részint tagsági díjakból, részint kegyes adakozásokból.

A jótékony adakozások ezen iskolai évben a következők: Szeged-Csongrádi takarékpénztártól 60 frt; Szegedi Kereskedelmi és Iparbanktól 10 frt; Szegedi Takaré- és Hitelszövetkezettől 10 forint.

Dr. Maywald József úr, a budapesti IV. ker. kegyesrendi főgymnasium ny. r. tanára 6 db. tankönyvet ajándékozott az egyletnek.

Az egylet ezen iskolai évben segélyezett 36 tanulót 233 forinttal és 48 tanulót 324 db. iskolai tan- és segédkönyvvel, író- és rajzeszközökkel, melyeknek összes értéke 345 forint és 60 kr.

Kedves kötelességünknek tartjuk itt is kifejezni köszönetünket azon nemeskeblű emberbarátoknak, kik a hazai műveltség előmozdításához ez uton is hozzájárulni szivesek voltak. Fogadják érte az ifjúság háláját.

#### D. Önképző-kör.

Az önképző-kör alakuló gyűlését 1889. szept. 22-én tartotta meg, Magyar Gábor igazgató s Cserép Sándor a kör vezető tanárának jelenlétében. Az igazgató az önképző-körök tulajdonképeni célját körvonalozván, buzdította az egyesület tagjait a kitartó munkálkodásra, különösen hangsúlyozván a komoly irányt s az iskolai tanulmányokkal való teljes összhangzatot. Ugyanekkor történt a tisztviselők szabályszerű megválasztása is a következő eredménnyel: Elnök lett: Poropatits József, VIII. oszt. tanuló; jegyző: Polner Kálmán, VIII. oszt. tanuló; pénztárnok: Láng Gyula, VIII. oszt. tanuló; főkönyvtárnok: Gera Károly, VIII. oszt. tanuló; első titkár: Magyar Imre, VII. oszt. tanuló; második titkár: Sugár Viktor, VII. oszt. tanuló; alkönyvtárnok: Fixmer Ferencz, VII. oszt. tanuló.

A körnek tagjai a két felső osztály növendékei voltak, számszerint: 81-en. A tényleges működés október hó 13-án tartott megnyitó gyűléssel vette kezdetét. A tagok munkássága ez évben 18 rendes s 2 nagygyűlésen nyert tér, melyek vasárnap délutánonként a vezető tanár jelenlétében tartattak s a tagok önképzését célzó dolgozatokból, bírálatokból,

előszóbeli előadások és szavalatokból állottak. Anyagi ügyeit a kör bizottsági üléseken intézte el.

Voltak a körnek emlékünnepei is. Deczember hó 1-én Vörösmarty születésének évfordulóját ünnepélyes gyűléssel ülte meg, melyen az ifjak Vörösmartyra és műveire vonatkozó tanulmányokat és értekezéseket olvastak föl, továbbá néhányan költeményeiből szavaltak. 1890. febr. 2-án Petőfi Sándor emlékét ünnepelte. E gyűlés tárgyai voltak: Petőfi élete költeményeiben. Fölvasta Poropatits József, VIII. oszt. tan. — „Szülőföldemen.“ Szav. Arany Ákos, VII. oszt. tan. — „Gólya.“ Szav. Magyar Imre, VII. oszt. tan. — A jó öreg koresmáros.“ Szav. Deitelbaum Lajos, VIII. oszt. tan. — „A két vándor.“ Szav. Király Kálmán, VIII. oszt. tan. — „A vándor legény.“ Szav. Massa János, VIII. oszt. tan. — Végül április hóban Mátyás király halálának 400 éves évfordulója alkalmából rendezett ünnepélyt, melyen az egész gymnasiumi ifjúságon és tanári karon kívül nagyszámú közönség is volt jelen. A gyűlést a főgymn. énekkara nyitotta meg a „Hymnus“ eléneklésével s bezárta a „Szózat“-tal. Poropatits József, a kör elnöke, Mátyás király emlékét újította föl megnyitó beszédében, majd egyesek alkalmi értekezéseket olvastak föl és költeményeket szavaltak.

A 18 rendes gyűlésen fölmutatott munkásság eredménye összesen 103 vegyes tartalmú dolgozat. A szónoki előadások száma 5, ezek között van egy elnöki megnyitó-, egy bezáró beszéd, két alkalmi gyászbeszéd, melyeket az elhunyt tanárok és Dugonics András emlékére tartottak Poropatits József és Polner Kálmán VIII. oszt. tanulók, végül egy emlékbeszéd, melyet a kör elnöke a Mátyás király ünnepélyen mondott el.

A fölolvadások, ugmint: tanulmányok, értekezések, elbeszélések, költemények, írásb. bírálatok és ellennyilatkozatok összes száma 63, melyek közül 35 tanulmány, értekezés, elbeszélés, 16 írásbeli bírálat s 12 költemény. A szavalatok száma 50, melyek közül a VIII. osztályra esik 34, a VII. osztályra 16.

A szavatók buzdítására pályadíjjal egybekötött szavalmati verseny is tartatott, melyen 6 tag lépett föl részint komoly, részint víg darabbal. A komoly szavalmatra kitézött magyar irodalmi munkát Király Kálmán, VIII. oszt. tanuló nyerte el; a víg szavalmatra jelentkezőknek a jutalom ezúttal nem volt kiadható.

Ezekon kívül a tanári kar, hogy az ifjak munkálkodását az iskolai tanulmányokkal összefüggésbe hozza s a követendő irányt kijelölje, a különböző tanszakok köréből pályakérdéseket tűzött ki, melyekre összesen 9 pályamunka érkezett be.

A beérkezett pályaművek közül jutalmat nyertek a következők:

1. Az „Él még nemzetem Istene“ jelégéjű. Szerzője Poropatits József, VIII. oszt. tanuló, az adott tételt: Fejtssek ki az idevágó költe-

mények alapján, miben volt rokon Berzsenyi Horatiussal s mennyiben nevezhető mégis Berzsenyi eredeti költőnek? — önálló fölfogással, folyékony nyelven s elég terjedelmesen fejtegeti. Jutalma tekint. Vass Fülöp úr adományából 5 frt.

2. A „Jó hazafinak lenni nehéz, de nem lehetetlen“ jeligéjű. Szerzője Massa János, VIII. oszt. tanuló, a fentebbi tételt kevésbé erős szerkezetű műben fejtegeti ugyan, de némely részletei — így midőn Berzsenyit és Horatiust koruk és életviszonyaik szerint hasonlítja össze — határozottan értékesek. Jutalma tekint. dr. Magyar János ügyvéd úr adományából 2 frt.

3. A „Hohl ist der Boden unter den Tyrannen“ jeligéjű. Szerzője Magyar Imre, VII. oszt. tanuló, a német nyelvből kitzűzött aesthetikai kérdést: Adassék Schiller „Wilhelm Tell“ cz. drámájában szereplő Melchthal Arnold jellemzése — helyesen oldja meg. Jutalma tekint. dr. Magyar János ügyvéd úr adományából 2 frt.

4. „A virágnak megtiltani nem lehet“ — „Zeit und Umstände machen grosse Männer“. — Görögország az ó-korban a műveltség hazája volt“ — „Gut Ding braucht Weile“ jeligéjük. Szerzőik: Fászl György, VIII., Pap Róbert, VII., Flesch Mór, VIII., Lillin József, VII. oszt. tanulók a német nyelvből műfordításra kitzűzött darabot: „Pericles“ (Grube után) — szép, világos és szabatos nyelven adják vissza. Jutalmuk tekint. dr. Magyar János ügyvéd úr adományából 2—2 frt.

4. A „Viribus unitis“ jeligéjű. Szerzője Pap Róbert, VII. oszt. tanuló, ezen történelmi tételt: „A Habsburgház hatalmának megalapítása hazánkban“ — elég sikerülten fejti ki. Jutalma az önképző-kör vagyónából 2 frt. Több kérdésre pályamunka nem érkezett be.

A pályázaton eredménye jun. 15-én, az ifjúság előmenetele iránt érdeklődő számos vendég jelenlétében tartott évszáró ünnepélyen tétetett közzé s egyszersmind a jutalmak is kiosztattak. Az ünnepély tárgysorozata volt: 1. Hymnus (Kölcsey). Énekli a főgymn. énekkar. 2. Elnöki megnyitó beszéd. Tart. Poropatits József, az önk. kör elnöke. 3. Az öreg szolgálja (Tompa). Szav. Rajner Ágoston, IV. A. oszt. tanuló. 4. Legenda (Wieniawski). Hegedűn játsza Huszka Jenő, VI. oszt. tanuló, zongorán kíséri Sugár Viktor, VII. oszt. tanuló. 5. Mutatvány az önképzőköri pályaművekből. Főolvasza Engelmann Áron, VIII. oszt. tanuló. 6. Nép-dalok. Énekli a főgymn. énekkar. 7. Szép Ilonka (Vör.) Melodráma Erney Józseftől. Szavalja Poropatits József, VIII. oszt. tanuló, zongorán kíséri Sugár Viktor, VII. oszt. tanuló. 8. Jelentés az önképzőkör szellemi és anyagi állapotáról. Főolvasza Pohner Kálmán, az önképzőkör jegyzője. 9. Magyar ábránd, (Sipos Antal). Zongorán játsza Pap Róbert, VII. oszt. tanuló. 10. Vén kofa (Kuthen). Szav. Zimányi Gyula, I. C. oszt. tanuló. 11. Óda az iskolai év bezárására. Írta Doktor Ferencz. Szav. Arany

Ákos, VII. oszt. tanuló. 12. Szózat. Éneklí a főgymn. énekkar. A jutalmakat a nyertes tanulóknak az igazgató buzdító beszéd kíséretében osztotta ki s az önképző-kör tagjait a fölmutatott irányban való kitartó munkásságra ösztönözte; majd az ünnepély befejeztével a vendégeknek mondott köszönetet, hogy becses megjelenésükkel az ünnepély díszét emelni szíveskedtek.

Ezekben föltüntetvén az önképző-kör tagjainak munkásságát, hátra van még a pénztári és könyvtári kimutatás.

A mult évi pénztármaradék volt 54·45 frt, tagsági díjából ez iskolai évben befolyt 92 frt, az összes bevétel 133·95 frt. Ez összegből az év folytán jutalmazásokra, tudományos és szépirodalmi folyóiratokra, könyvekre és bekötésre fordítatott 112·69 frt, mely összeg levonása után marad 33·76 frt. Ezenkívül a kör tényleges vagyona 283·85 frt a Szeged-Usongrádi Takarékpénztárban gyümöleszőzik.

A kör könyvtára a mult évben 782 kötetből állott 1096·73 frt értékben. Ez év folyamán gyarapodott 47 kötettel 105·7 frt értékben s így jelenleg 829 kötetet tartalmaz 1197·43 frt értékben. A könyvtárt gyarapították a folyóiratok is, melyekre összesen 33 frt adatott ki. A kör ez évben előfizetett a „Magyar Nyelvőr“-re, a „Századok“-ra, a „Történelmi Életrajzok“-ra, a „Philologiai Közöny“-re és pótköteteire, a „Magyar Salon“-ra, a „Természettudományi-Közöny“-re és pótfüzeteire s le volt kötelezve a Magy. Tudom. Akadémia könyvkiadó vállalatának.

A könyvtárnak ajándékozott Hammer Jenő, VIII. oszt. tanuló, 1 művet 1 kötetben.

A könyvtárt használták a VIII. osztályból 37-en, a VII. osztályból 34-en. Olvastak összesen 1014 kötetet, melyekből a VIII. osztályra 558, a VII. osztályra 456 kötet esik.

### *E. Gyorsíró-kör.*

A „szegedi főgymnasiuní gyorsíró-kör“ 1889. év szeptember 22-én tartotta meg XIII. alakuló közgyűlését, mely alkalommal beíratkozott 66 tag.

*A kör elnöke:* Magyar Gábor, főgymnasiuní igazgató, a budapesti m. gyorsíró egyesület tb. tagja.

*Vezér-elnök és szaktanáár:* Bódogh János, okl. gyorsíránstanár, a budapesti m. gyorsíró, továbbá a soproni és debreczeni gyorsíró egyesületek tb. tagja.

*Előadó a vitatróknál:* Gera Károly VIII. oszt. tanuló.

*Előadó a kezdőknél:* Singer Sándor VII. oszt. tanuló.

*Titkár:* Polner Kálmán VIII. oszt. tanuló.

*Pénztárnok:* Pap Róbert VII. oszt. tanuló.

*Könyvtárnok*: Szolnoki Lajos VIII. oszt. tanuló.

*Jegyzők*: Zádory Béla VI. oszt. tanuló, Bezdán János V. oszt. tan.

*A szaklapok levelezői*: Deutsch Adolf és Reinitz Ármin VII. osztály tanulók.

A kör a jelen évben 7 gyűlést, 25 tan-, 25 gyakorló órát és a kezdőknek külön 13 gyakorló órát tartott; a tagsági díjakból befolyt 85 forint 17 kr. bevételét a következőképen használta föl:

1. A gyorsírási alapítvány gyarapítására . . . . .	28 forint 20 kr.
2. Könyvtári beszerzésre . . . . .	16 forint 55 kr.
3. Jutalmakra . . . . .	27 forint 25 kr.
4. Gera Károlynak, a budapesti országos írásversenyre történt fölutazása alkalmával segélyül adatott . . . . .	10 forint — kr.
5. Kezelési kiadás . . . . .	3 forint 17 kr.

A gyorsírási alapítvány gyarapítására jutott 28 forint 20 kr. összegben, 60 krajezárjával 47 példány 1 forint 40 krajezár értékű „Parlamentí Gyorsírás“ vásároltatott, mely összeg a már e czélra készletben tartott 96 példányhoz hozzáadtván, a tervezett alapítvány javára összesen 143 példány 1 forint 40 kros gyorsírási mű van a kör könyvtárában elhelyezve.

A lefolyt iskolai évben a kör működését föltüntető *nevezetesebb* mozzanatok voltak:

1. A kör vezér-elnökét, a hazai gyorsírást terén szerzett kiváló érdemeiért, a debreczeni főiskolai gyorsíró-egyesület tb. tagjává választotta.

2. Gera Károly VIII. oszt. tan. a budapesti gyorsíró-egyesület által rendezett országos írás-versenyre fölküldetvén, a harmadik foknál 1 aranyat nyert.

3. Ugyancsak a Budapestre fölküldött correct vitairási pályamunká-lataikkal jutalmakat nyertek: Gera Károly VIII. oszt. tan. 1 aranyat; Pap Róbert VII. oszt. tan. arany melltit, Singer Sándor VII. oszt. tan. gyorsírási művet és Deutsch Adolf VII. oszt. tan. dícsérő okmányt.

4. Gera Károlyt, gyorsíró-köri első előadót, a vezető szaktanár megbízta, hogy az ép megjelent Forrai Soma vitairási tankönyvét Markovits „Vitairás“-ával összehasonlítva, bírálja meg.

E bírálat a kör közgyűlésén fölolvastatván, a tagok kívánatára be-küldetett a „Soproni Gyorsírónak“ közlés végett, melyben az meg is jelent. E mozzanat Budapesten igen élénk eszmecserét keltett, és a tárgy-gyal való behatóbb foglalkozást eredményezett a fővárosi szakkörökben és a Gyorsírási Lapokban.

5. Megjelent a kör vezér-elnökének gyorsírási tankönyvéből a be-fejező rész: a „Parlamentí Gyorsírás“ és ezzel a legnagyobb magyar gyorsírási mű, mely terjedelme daczára is (4 kötet) két ezer példányban nyomtatott, befejezést nyert.

6. A kör működését a nyilvánosság terén is érvényesítette, amennyiben egyik tagja, Singer Sándor VII. oszt. tan. két ízben gyorsírta a szegedi főrabbi beszédeit, melyek e fölvétel alapján nyomtatásban is megjelentek.

7. A szaklapok közül a Gyorsírási Lapok, Budapesti Gyorsíró és a Gyakorló Gyorsíró 18—18 példányban, a Soproni Gyorsíró pedig 25 példányban járt a kör tagjainak.

8. A tagok tevékenységét jellemzi még azon körülmény is, hogy az elmaradt jegyzőkönyveket letisztázták, a könyvtárt rendezték, melynek kötetlen példányai ft. Magyar Gábor igazgató úr támogatása folytán bekötöttek. Jelenleg a könyvtár áll 85 bekötött és 33 füzött gyorsírási műből. (Ez összegbe nincsenek fölvéve a gyorsírási alapítványra szolgáló, s így eladásra szánt példányok.)

9. A könyvtárt 33 tag vette igénybe, kivettek 65 kötetet.

10. A kör kebelében megtartott írásversenyen, nemkülönben tanúsított szorgalmukért jutalmakat nyertek: Gera Károly, Kónya József, Polner Kálmán, Szolnoki Lajos VIII., Singer Sándor, Deutsch Adolf, Dósbiz Jenő, Gerentsér László, Pap Róbert, Reinitz Ármán VII., Mártis Imre, Zádory Béla VI., Szabó László, Lippay György, Pollák Emil, Schulhof Árpád, Varga Ferencz V., Agócsi István, Timina Béla IV. A., Gottlieb Jakab IV. B. és Böröcz Mihály III. A. oszt. tanulók.

A jutalmazásra fordított egy arany és a szükséges mennyiségű gyorsírási munka a kör bevételeiből szereztetett be, de azonkívül ft. Varjú János okl. gyorsírás-tanár úr két példány díszkötésű és Weiszberger Mór VI. oszt. tan. egy füzet gyorsírási művel járultak versenyírásunk jutalmának gyarapításához. A jó ügy nevében ez úton is fogadják köszönetünket.

11. A kör a tanév végén okleveles gyorsírás tanárok és a tanári kar egy részének jelenlétében az intézet igazgatójának elnöklete alatt nyilvános írás-versenyt tartott, mely alkalommal a tagok közül néhányan legsebesebb szónoklatokat is leírták és azonnal fölolvasták.

12. Örömmel jegyezzük föl, hogy gyorsíró körünknek volt tagjai a budapesti országos írás-versenyen az idén is szép diadalt arattak. Nevezetesen Feles Sándor joghallgató 9 aranyat nyert percenkint 250 szótag leírásáért. Jutalmat nyertek még: Békei Nándor és Pap Dezső 2—2 aranyat stb.

13. A kör ügyeinek és a tisztviselők számadásainak felülvizsgálára a körvezető tanár elnöklete alatt a következő bizottságok alakultak meg: a) *A fölülvizsgáló bizottság tagjai*: Gerentsér László, Reinitz Ármán és Singer Sándor VII. oszt. tanulók. A körben elfoglalt állásuknál fogva ezen bizottságnak tagjai még a pénz- és könyvtáros. b) *A bíráló bizottság tagjai*: Gera Károly VIII., Deutsch Adolf, Pap Róbert VII., Zádory Béla VI. és Varga Ferencz V. oszt. tanulók. c) *A szervező bizottság tagjai*: Arany

Ákos VII., Blaustein Náthán VI, Lippay György, Schulhof Árpád V., Timina Béla IV. A. és Böröcz Mihály III. A. oszt. tanulók.

14. A körnek főnállása óta 1147 tagja volt.

## F. Szertárak.

### a) Természettani szertár.

A lefolyt tanévben, beszerzések útján, a következő gyarapodás történt: Galilaci-féle lejtő. — Stephan-féle készülék a hanghullámok talákozásához. — Négy db. összehangolt fapálcza, hosszrezgésekhez. — Lissajous hangvilla-készüléke. — Villamos csengetyű, légszivattyúhoz. — Savart-féle Sziréne. — Fechner-féle elektroskop. Mágneses inclinatorium. — Egy pár telephon Siemens szerént. — 2 db. Adler-féle mikrofon. Ezen kívül a kísérletekhez szükséges anyagok szereztettek s különféle javítások eszközöltettek.

### b) Vegytani szertár.

A természettani és ásványtani, illetőleg chemiai előadások alkalmával bemutatott kísérletek és fejlesztéseknél fölhasznált sók és savak kellő mennyiségben vásároltattak. Azonkívül vétettek még: 12 db. göreb, 1 db. hydrogen és 1 db. szénsavfejlesztő készülék, 1 db. Hoffmann-féle vízbontó készülék, üveg és ruggyanta esővek.

### c) Természetrajzi szertár.

Szeged szab. kir. város tek. tanácsa 3 db üveges szekrényt készített a csigák, kagylók és ásványok számára.

Vétel útján szaporodott: a cserebogár bőrváza és a futóbogár rágószervei papirmachéból; — 149 db. rovar, ezek közül: 15 db. hártvás szárnyú, 78 db. bogár, 5 db. reczés szárnyú, 6 db. egyenes szárnyú, 28 db. lepke, 11 db. kétszárnyú, 6 db. csőrös rovar; — rovartartó szekrényké; Zippel-Bollmann-féle növénytani fal ábrák, melyek a külföldi kulturnövényeket ábrázolják, 22 db.; — a komló, diófa és borsó virágának szét-szedhető alakjai papirmachéből.

Ajándék útján jutott a szertár birtokába: 2 db. kaualas gém, 1 db. kis batla, 1 db. seregély, 1 db. halászká, 1 db. bibicz, Karch János kegyesrendi növendéktől; — rovarok: Gruber Károly, Rosenbaum Pál V. oszt. tanulóktól; — 1 db. faköviület és 1 db. ösbőlényszarv Apró István IV. A. oszt. tanulótl: — 26 db. ékkő Politzer Lipót IV. A. oszt. tanulótl.

### d) Történelmi, földrajzi és régiségi szertár.

1. Vásárlás útján gyarapodott: Graeciae Antiquae Tabula in usum scholarum descripta. Ab Henrico Kiepert. Berlin, 1883. — Imperii Romani



Tabula Geographica in usum scholarum descripta. Ab Henrico Kiepert. Berlin, 1885. — Orbis Terrarum Antiqui Tabula Geographica in usum scholarum descripta. Ab Henrico Kiepert. Berlin, 1884. Hellas und Rom, eine Culturgeschichte des class. Alterthums von Jakob von Falke, Stuttgart. — A görög és római hadügy képgyűjteménye 45 táblán. Hauptmann Gusztáv. Eperjes, 1890.

2. Ajándékozás útján: Weisz Jakab IV. A. oszt. tanuló ásatás alkalmával talált 4 db kőkorszakbeli tárgyat ajándékozott.

#### e) Rajzszeretár.

E szeretár gyarapodása vásárlás útján:

a) A budapesti I. ker. tanítóképző gipszöntő műhelyéből a 24 drbból álló III. csoportozat.

b) „Neue Malereien.“ Különböző mesterektől. Wismuth Erneszt kiadása, Berlin, 1889. I. füzet.

c) Egy gyűjtemény síkmértani sodronyminta 20 db. Calderóni és társától, Budapest.

#### G. Tanári könyvtár.

A tanári könyvtár vásárlás útján a következő munkákkal szaporodott: Gyulai Pál, Budapesti Szemle, 1889—90. évf. — Természettudományi Közlöny, 1889—90. évf. — Országos Középisk. Tanáregyesületi Közlöny, 1889—90. évf. — Egyetemes Közokt. ügyi Szemle, 1889—90. évf. Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien, 1889—90. Zeitschrift für mathem. und naturwissenschaftlichen Unterricht, 1889—90. — Annalen der Physik und Chemie, 1889—90. — Dr. Szemák, Német olvasókönyv, III. Budapest, 1889. — Dr. Szemák, Német mondattan. Bpest, 1889. — Heinrich Gusztáv, Wilhelm Tell von Fr. Schiller 3 péld. Bpest, 1883. — Dr. Schnabl, Göthe „Hermann und Dorothea“, 3 péld. Bpest, 1889. — Makra-Rózsa, A kath. vallás tankönyve, III. Temesvár, 1887. — Laas, Der deutsche Aufsatz. I—II. Berlin, 1878. — Leuchtenberger, Dispositionen zu deutschen Aufsätzen, I—II. Berlin, 1888. — Mönnich, Auswahl deutscher Aufsätze u. Reden. Heilbronn, 1888. — Venn's Deutsche Aufsätze. Altenburg. 1889. — Kellner, Materialien für den mündlichen und schriftlichen Gedankenausdruck. Altenburg. 1883. — Szarvas-Simonyi, Magyar nyelvtörténeti szótár, I. 7—10., II. 1—4. füz. Bpest, 1890. — Szinycsei József (id.) Magyar írók élete és munkái. I. 1—3. Bpest, 1890. — Dr. Ferenczy József, Kossuth Lajos. Pozsony, 1890. — Kovács János, Szeged. Szegeden, 1889. — Az osztrák-magyar monarchia írásban és képben, IV—V. Bpest, 1890. — Felméri Lajos, A nevelés-tudomány kézikönyve. Kolozsvár, 1890. — Fischer Sándor, Petőfi élete és művei, ford. Tolnai Lajos. Bpest, 1890. — Simonyi Zsigmond, A magyar nyelv, I—II. Bpest, 1889. — Marczali II., A leg-

újabb kor története. Bpest, 1889. — Weissenfels, Horaz. Berlin, 1885. — Pecz Vilmos, A görög tragoedia, I. Bpest, 1889. — Grünwald Béla, Az új Magyarország. Bpest, 1890. — Dr. Kohn Sámuel, A szombatosok. Budapest, 1890. — Nagy Antal, Hitelemzés példákban, III. 1—2. Komárom, 1886. — Dr. Schlauch Lőrincz, Egyházi és Egyházpolitikai beszédei, I.—II. Bpest, 1890. — Karkecz Alajos, Hitszónoklati Folyóirat, I. évf. I—VII. füz. Szeged. 1890. — Tozer Ó-kori földrajz, ford. Laukó Albert, Bpest, 1890. — Dr. Blackwell, Tanács a szülőknek, ford. angolból. Bpest, 1890. — Hankó-Szterényi, Természettudományi olvasmányok. Bpest, 1890. — Budapesti látogatók lapja, III. évf. 3 sz. — Dr. Fináczy Ernő, A francia középiskolák multja és jelene. Bpest, 1890. — Szvorényi József, Gyakorlati tanácsok a . . . nevelés körében. Bpest, 1890. — Dr. Fenyvessy, A görög nyelv tanításának kérdése Magyarországon. Bpest, 1890. — Hunfalvy Pál, A görög nyelv ügye Magyarországon, Bpest, 1890. — Jakob von Falke, Hellas und Rom. Stuttgart. — Fraknói Vilmos, A magyar egyháztört. nagy alakjai, I. Bpest, 1890.

Ajándékozás: A M. T. Akadémia kiadványaiból ez év folytán a következő műveket küldötte meg intézetünknek: M. T. Akademia Almanach. Bpest, 1889. — Szilágyi Sándor, Erdélyi országgyűlési emlékek, 14. köt. Bpest, 1889. — Thewrewk Aem., Sexti Pompei Festi, De verborum significam . . . Pars I. Bpest, 1889. Monumenta Hung. Historica, II. oszt. irók. 30 köt. II. pótfüz. Bpest, 1889. — A M. T. Akadémia évkönyvei, 17. köt. 7 db. Budapest, 1889. — A M. T. Akademia értesítője, 4. 5. sz. Bpest, 1889—90. Dr. Csánki Dezső, Hunyadiak kora Magyarországon, VI. köt. Bpest, 1890. — Óváry Lipót, A M. T. Akadémia tört. bizotts. oklevél-másolatai, I. füz. Bpest, 1890. — Ballagi Aladár, Colbert, II. r. Bpest, 1890. — Fraknói-Károlyi, Magyar országgyűlési emlékek, X. k. Bpest, 1890. — Dr. Halász Ignác, Svéd-Lapp nyelv, III. Bpest, 1888. — Budenz József, Nyelvtudom. Közlemények, XXI. 3—5. füz. Bpest, 1889. — Simonyi Zsigmond, A magyar határozók, I. köt. 2. fele. Bpest. 1890. — Dr. Ábel Jenő, magyarországi tanulók külföldön, I. Bpest, 1890. — Dr. Demkó Kálmán, A felsőmagyarországi városok életéből a XV—XVII. században. Bpest, 1890. — Szily Kálmán, Akadémiai értesítő, 1—6. Bpest, 1890. — Értekezések a nyelv- és széptud. köréből, XIV. 12. XV. 2—6; a természettud. köréből, XIX. 3—10; a matematikai tud. köréből, XIV. 3; a tört. tud. köréből, XIII. 12. XIV. 2., 5., 6., 7., 9; a társadalmi tud. köréből, X. 3—8. 10; a bölcséleti tud. köréből, III. 2. — Matematikai és természettudom. értesítő, VII. 6. 9. VIII. 6—7. — Emlékbeszéd, V. 9. 10. VI. 2. 6. 7. — Ezekon kívül ajándékoztattak: Vaniček, Specialgeschichte der Militärgrenze, 1—4. Wien 1875. Ngs Fináczy Gyula kir. tan. és pénzügyigazgató úr ajándéka. — Körösi József, Budapest fővárosa stat. hivatalának közleményei; 10 füzet. Bpest, 1871—84. Budapest főváros aján

déka. — Dr. Keleti Károly, Hivatalos jelentés a bpesti 1885. orsz. ált. kiállításról, 1—4. köt. Ministerium ajándéka. — Beszédek a kolozsvári egyetemen. Fasc. I—II. Kolozsvár, 1889. Kolozsvári egyetem ajándéka. — A nm. magy. kir. vall. és közokt. m. k. min. a közoktatás állapotáról 18. jelentése. Bpest, 1889. — A nm. magy. kir. vall. és közokt. minister ajándéka. — Az 1885. orsz. általános kiállítás katalogusai 15 füzet. Ministerium ajándéka. — Mudrony Soma, Az 1885. bpesti orsz. ált. kiállítás katalogusa. Bpest, 1885 Ministerium ajándéka — Dr. Vargha Dezső, Kulturállapotok Németországban a reformatio után. Esztergom, 1889. — Főtiszt. Lévay Imre kegy. r. főgymn. igazgató úr ajándéka. — Danczer Alfons, A mi hadseregünk. Bpest, 1889. A nm. magy. kir. honvédelmi min. ajándéka.

A tanári könyvtárban a mult évben volt 1726 czím, 2749 köt., 1312 füzetben, 3791·74 frt értékben.

Az 1889—90. tanévben gyarapodott: *a*) Vétel útján: 44 czim. 36 köt., 121 füzetben, 160·67 frt értékben; *b*) ajándék útján: 33 czim, 20 köt., 93 füzetben, 102·15 frt értékben. Összes gyarapodás: 77 czim, 56 köt. 214 füz. 262·82 frt értékben. Jelenleg van: 1803 czim, 2805 kötet, 1526 füz. 4054·56 frt ért.

## H. Ifjúsági könyvtár.

Az ifjúsági (nagyobb) és önképzőköri könyvtár gyarapodása. *a*) Vásárlás utján: Dr. Radó Antal, Görög költők. Budapest, 1886. — Szilágyi Sándor, Magyar történeti életrajzok. Budapest. 1889. — Fischer Sándor, Petőfi élete és művei, ford. Tolnai L. Budapest, 1890. — Csényi Gyula, Koszorúk a puszták virágaiból. Szeged, 1890. — Milton, Az elveszett paradicsom, ford. Jánosi Gusztáv. Budapest, 1890. — Eötvös József, Magyarország 1514-ben, I—II. k. Budapest, 1887. — Eötvös József, A kartausi. Budapest, 1886. — Mikszáth, Magyarország lovagvárai regékben. Budapest 1890. — Jókai, A tengerszemű hölgy. Reg. I—III. k. Budapest, 1890. — A három márványfej. Reg. I—III. k. Budapest, 1887. — A lélekidomár. Reg. I—V. k. Budapest, 1888. — A kis királyok. Reg. I—V. k. Budapest, 1885. — Simonyi Zsigmond, A magyar nyelv. I—II. k. Budapest, 1889. — Heinrich Gusztáv, A német irodalom története. II. k. Budapest, 1889. — Ranke, A római pápák, ford. Lehr Albert. II—III. k. Budapest, 1889. — Alvinczy Sándor, A Szaharában. Budapest, 1890. — Gyulai Pál, Vörösmarty életrajza. Budapest, 1890. — Dr. Gööz József, Budapest története. Budapest, 1890. — Heinrich, A német irodalom rövid története. Budapest, 1889. — Természettudományi Közlöny. Budapest, 1889. — Pótfüzetek a Természettudományi Közlönyhöz. Budapest,

1889. — Egyetemes Philologiai Közlöny. Budapest, 1889. — Pótkötetek az Egyetemes Philol. Közlönyhöz. Budapest, 1889. — Budapesti szemle, IV. k. Budapest, 1889. — Szilágyi Sándor, Századok. Budapest, 1889. — Magyar Nyelvőr. Budapest, 1889. Magyar Salon, II. k. Budapest, 1889. — Magyar Salon. Budapest, 1890. — Eötvös József, Magyarország 1514. I—II. k. Budapest, 1887. — A karthausi. Budapest, 1886. — Arany, Toldi szerelme. Budapest, 1887. — Beniczkiné Bajza Lenke, A gyöngy-sor. Budapest, 1888. — Tozer, Ó-kori földrajz, ford. Laukó Albert. Budapest, 1890. — Vargyas Endre, A magyar szabadságharcz története. Budapest, 1879. — Kulcsár Ernő, Világ tükre. 1888. évf. — Csiky Gergely, Az Atlasz család. Budapest, 1890. — Szigligeti Ede, Csikós. Budapest, 1890. — K. Tóth Kálmán, Falusi történetek. Budapest, 1890. — Szalay László, Thiers. Győr. — Czakó Zsigmond, Végrendelet. Dráma. Győr. — Carlyle, Burns Róbert, ford. dr. Koltai. Győr. — Dr. Darvai Móricz, Üstökös csillagok. Győr. — Dr. Harrach, Közlemények a zene-művészet köréből. Győr, 1889. — Irmei Ferencz, Juvenal. Győr, 1889. — Szász Károly, Az ember tragoediájáról. Győr, 1889. — Siemienski Luczián, Két beszély, ford. Cs. Lechner L., Győr, 1889. — Ferenczy József, Emlékbeszéd Trefort Ágoston fölött. Győr, 1888. — Mikszáth Kálmán összegyűjtött munkái. I—V. k. : A tekintetes vármegye. Budapest, 1889. — Az apró gentry és a nép. Budapest, 1889. — Nemzetes uraimék. Budapest, 1889. — Pipacsok a buzában. Budapest, 1890. — Tavaszi rügyek. Budapest, 1890. — Jósika, Régibb és újabb novellák. Budapest, 1886. — Jósika, A gordiusi csomó. Budapest, 1884. — Kemény Zsigmond, Ködképek a kedély láthatárán. Budapest, 1887. — Jósika, A tudós leánya. Budapest, 1884. — Jósika, Szív rejtelmek. Budapest, 1886. — Jókai, Aki a szivét a homlokán hordja. Budapest, 1890. — Csiky Gergely, Czfira nyomorúság. Budapest, 1882. — A proletárok. Budapest, 1882. — Mukányi. Budapest, 1882.

b) Ajándékozás útján: Szentimrei, Svéd Krisztina, élet- és korrajz. Budapest, 1882. Tóth N. VI. oszt. tanuló ajándéka. — Pór Antal, Aeneas Silvius, Élet- és korrajz. Budapest, 1880. Tóth N. VI. oszt. tanuló ajándéka. — Pederzani-Weber, Südfrüchte Erzählungen. Lustig Emil, VIII. oszt. tanuló ajándéka. — Ebers György, Homo sum. Reg. Budapest, 1888. Hammer Jenő, VIII. oszt. tanuló ajándéka. — Somló Sándor, Gorgo. Tragoedia 5 fől. Névtelen ajándéka. — Molnár György, Világos után, III. Arad, 1882. T. Endrényi Testvérek könyvkeresk. ajándéka.

A múlt évben az ifj. (nagyobb) és önképzőköri könyvtárban volt : 1419 mű 2331 köt. 250 füz. 2483·13 frt értékben. A jelen tanévben gyarapodott vétel útján : 61 művel, 72 köt., 9 füz. 146·9 frt értékben ; ajándék útján : 6 művel, 6 kötetben, 4·4 frt értékben ; összesen : 67 mű-

vel, 78 köt., 9 füz. 151·3 frt ért. Jelenleg van: 1486 mü, 2409 köt. 259 füz. 2634·43 frt értékben.

A kisebb könyvtár vétel útján a következő művekkel gyarapodott: Mahaffy, Ó-görög élet. Bpest, 1881. — Wilkins, Római régiségek, Bpest, 1888. — Szász Károly, A Odüsszeia, Bpest, 1884. Paszlavszky, Életképek az állatvilágból. Bpest, 1884. — Gr. Lázár Kálmán, A szabad természetből. Bpest, 1873. — Györök Leó, Lázadó hajósnép. Bpest, 1890. — Arany, Toldi szerelme. Bpest, 1887. — Br. Eötvös. A karthausi. Bpest, 1886. — Vargyas, A magyar szabadságharcz története. Bpest, 1879. — Kulcsár, Világtükre, Bpest. 1888. — Mayne-Reid, Vilmos, a hajósinas. Bpest. — Verne, Egy sorsjegy. Bpest, 1889. — Verne, Haza, Franciaországba. Bpest, 1889. — Az állatvilág csudái. Pest, 1871. — Br. Eötvös, Magyarország 1514-ben. 2 kötet. Bpest (Ráth.) — Ebers, Homo sum. Bpest, 1888. — Ebers, Uarda, 2 köt. Bpest, 1883. — Gyulai, Vörösmarty életrajza, Bpest, 1890. — Jósika, A rom titkai. Bpest, 1886. — Jósika, Eszther. Bpest, 1889. — Jókai, Az új földesúr. Bpest, 1886. — Jókai, A köszívü ember fiai. Bpest, 1886. — Verne, A jangada. Bpest, 1882. — Kürcz, A magyarországi pálosrend története. 1. köt. Bpest, 1889. — Dr. Gööz, Budapest története. Bpest, 1890. — Alvinczy, A Szaharában, Bpest. — Összesen 28 kötet 40 frt 40 kr. értékben.

Ajándékoztak a kisebb könyvtár számára: T. cz. Lampel könyvkiadó cég: Boros-Jancsó, A tanulók olvasótára. 11—15, 17—20 ff. Bpest, 1889—90. — Nogely, A kath. hitterjesztés lapjai. N.-Várad, 1889. — Pollák E. V. oszt. tanuló: Hücker, Tedd a helyest. Bpest, 1874. — Rosenbaum P. V. oszt. tanuló: Kármán, Fanni hagyományai. Bpest, 1876. — Heyse, A grófi kastélyban. Bpest, 1879. — Gogol, Beszélyek. Bpest, 1875. — Zsokke, A szegény viltshirei lelkész naplójából. Bpest, 1880. — Jósika. Egy igaz ember. Bpest, 1876. — Kisfaludy K. Csalódások. Bpest, 1879. — Moncrieff, A szégyenlős. Bpest, 1885. — Fáy, A mátrai vadászat. Bpest, 1886. — Ilosvai, Tholdi Miklós. Bpest, 1886. — Kisfaludy S. összes regéi. Bpest, 1881. — Madách, Az ember tragoediája. Bpest, 1887. — Kazár, Lég és föld. Kitorölt levelek. Bpest, 1888. — Kisfaludy S. regék a magyar előidőből. Bpest, 1878. — Cooper, der Bienenjäger. Stuttgart, 1863. — Jókai, Regék. Bpest, 1884. — Augier, A bürök. Bpest. 1885. — Horváth I. IV. A. oszt. tanuló: Baróti, Fehér sas. Bpest. — Korpássy IV. A. oszt. tanuló: Dolinay, Hogyan mehetsz előre? Bpest, 1887. — Fisch IV. B. oszt. tanuló: Vámbéry utazásai Ázsiában. Bpest, 1882. — Klein IV. B. oszt. tanuló: Jókai, A cigánybáró. Budapest, 1885. — Balassa, Szegény Laczi, Szeged, 1888. — Jójárt III. A. oszt. tanuló: Palotás, Tanyai történetek. Szeged, 1883. — Palotás, Az én édes otthonom. Szeged, 1881. — Fisch II. B. oszt. tanuló: Verne, Utazás a holdba. Bpest, 1882. — Összesen 35 füzet 10 frt 90 kr. értékben.

**I. A főgymnasium ösztöndíjas és jutalmazott tanulói az 1889–90. tanévben.**

*a) Ösztöndíjasok.*

1. Aigner Ernő, VII. oszt. tan., a Lonovics-féle családi alapítványból évi 260 frttal.
2. Apró István, IV. A. oszt. tan., a Vetró Sándor-féle alapítványból évi 60 frttal.
3. Ferenczi Béla, VIII. oszt. tan., a Bonnaz-féle alapítványból évi 96 frttal.
4. Jójárt Illés, III. A. oszt. tan., az Oltványi-féle alapítványból évi 61 frt 52 krral.
5. Huszár Dezső, VI. oszt. tan., az Alapy-féle alapítványból évi 210 frttal.
6. Kovács Pál, V. oszt. tan., az Oltványi-féle alapítványból évi 61 frt 52 krral.
7. Nikolits Béla, VIII. oszt. tan., az Alapy-féle alapítványból évi 210 frttal.
8. Pap Ernő, II. A. oszt. tan., a váczy püspök-féle alapítványból évi 120 frttal.
9. Polner Kálmán, VIII. oszt. tan., a Makra-féle alapítványból évi 110 frttal.
10. Revitzky Rudolf, VI. oszt. tan., a Revitzky-féle családi alapítványból évi 200 frttal.
11. Stojsits Iván, VII. oszt. tan., az Osztóics-féle alapítványból évi 250 frttal.
12. Stojsits Vladimir, V. oszt. tan., az Osztóics-féle alapítványból évi 250 frttal.
13. Tiefenthaler Edgár, III. B. oszt. tan., a Schmidt-Wellenstein-féle alapítványból évi 61 frttal.
14. Zacharia Oktáv, VII. oszt. tan., a Gözsdü-féle alapítványból évi 100 frttal.

*b) Jutalmazottak.*

- I. A vallástauban tanúsított jeles előmenetelért:
  - Gera Károly, VIII. oszt. tan., az Ebner-féle alapítványból 6 drb arannyal.
- II. A magyar irodalomban tett jeles előmenetelért:
  - Poropatits József, VIII. oszt. tan., a Kisfaludy-társaság által alapított Kisfaludy-jutalomból 25 frt értékű magyar irodalmi művekkel.

III. Jó magaviseletük és előmenetelükért:

1. Zimányi Lajos, III. A. oszt. tan., a Sobay-féle alapítványból 25 frt 20 krajczárral.

2. Szabó László V. oszt. tan., a Sobay-féle alapítványból 25 frt 20 krajczárral.

3. Darvasy Károly, VII. oszt. tan., a dr. Cajus Gábor és neje Abeles Regina alapítványából 60 frttal.

4. Zimányi Gyula, I. C. oszt. tan., a Cserveny János alapítványából 5 frttal.



## Értesítés a jövő 1890 – 91. tanév megnyitásáról.

A jövő tanévre a beiratások augusztus hó három utolsó és szeptember hó két első napján történnek. A fölvétel szabályai a következők:

### I. A jelentkezés ideje.

A tanintézetnek eddig fönnállott párhuzamos osztályai a szükséghez képest a jövő 1890—91. tanévre is föntartatnak, vagyis 3 első, 2 második, 2 harmadik és 2 negyedik osztály leendő; a négy felső osztály azonban továbbra is párhuzamosak nélkül marad.

A nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak f. évi 25744. sz. a. kelt rendelete értelmében ezen osztályok mindegyikébe 60 tanuló vehető föl s a helybeliek a fölvételnél előnyben részesíttetnek. Ezen magas rendeletekből kifolyólag:

1. Augusztus hó 29-én és 30-án délelőtt 8—12 óráig s délután 2 $\frac{1}{2}$ —5 óráig csak helybeliek iratkozhatnak be.

2. Augusztus hó 31-én 8—12 óráig s délután 3—5 óráig, továbbá szeptember hó 1-én és 2-án délelőtt 8—12 óráig helybeliek és vidékiek a jelentkezés ideje szerint.

3. Valamint a helybeliek a vidékiek fölött, úgy azon vidékiek, kik már előbb is e tanintézet növendékei voltak, az újonnan jelentkezők fölött a fölvételnél elsőbbséggel bírnak.

### II. A bemutatandó okmányok.

1. A gymnasium első osztályába csak oly tanuló vétetik föl, ki a 9 évet betöltötte s 12 évnél nem idősebb, mely körülmény keresztlevél s illetőleg hiteles születési bizonyítvánnyal igazolandó.

2. Az ismeretek mértékére nézve megkívántatik, hogy a tanuló a népiskola 4-ik osztályának tananyagában kellő jártassággal bírjon s erről hiteles iskolai bizonyítványt mutasson föl.



3. A beírásra szülői vagy ezek megbízottja kíséretében jelentkezik a tanuló az igazgatóságnál s itt fölmutatja az előbbi tanévről szóló iskolai bizonyítványát s azon tanodának, melyben ezen bizonyítványt nyerte, Értesítőjét, továbbá keresztlevelét vagy születési okmányát s szabályszerű *orvosi bizonyítványt* a sikeresen megtörtént *himlőoltásról* s ha az ifjú 12 éves, az újraoltásról. Míg a tanuló ezen okmányokat be nem mutatja, addig magát az intézetbe véglegesen fölvettnék nem tekintheti.

### III. A tandíjak.

Szeged sz. kir. város tekint. köztörvényhatóságának 1887. évi 166. sz. a. kelt határozata folytán a tandíjak az 1889—90. tanév kezdetétől a következő módon szabályoztatnak:

1. Helybeli ifjú 10 frt 80 krt, vidéki 15 frt 80 krt fizet egész évre tandíjul.

2. A tandíj első fele 5 frt 40 kr., illetőleg a vidékiek részére 7 frt 90 kr. a beírásakor, másik fele pedig január hó végén fizetendő az igazgatóságnál.

3. Szegénysorsú, de jó magaviseletű s előmenetelű növendék tandíjmentességért folyamodhatik. *A folyamodványok Szeged sz. kir. város tekint. tanácsához intézendők s beírás alkalmával a gymnasiumi igazgatóságnál nyújtandók be.*

Melléklendő a folyamodványhoz: 1. Hatósági szegénységi bizonyítvány. 2. Legalább is jó előmenetelről tanúskodó iskolai bizonyítvány.

A jó előmenetel olyképen értendő, hogy a gymnasiumból jövő tanulónak a tornázáson és szépíráson, a népiskolából jövőnek pedig a tornázáson és rajzoláson kívül minden kötelezett tantárgyból jó, vagy vegyest jeles és jó tanjegyeinek kell lenni.

### IV. Javító- és pótvizsgálatok.

Hogy mind a helybeli, mind a vidéki illetőségű ifjak a főntebb kitűzött időben jelentkezhessenek a fölvételre, a javító- és pótvizsgálatok idejéül a helybeliek részére augusztus hó 29-ik, a vidékiek részére pedig augusztus hó 30-ik napjának délutánja. 2<sup>1/2</sup> – 5 óráig tűzetik ki.

Javító- és pótvizsgálatra bocsáttatnak:

1. Oly egy tantárgyból bukott tanulók, kiket erre a tanári testület zárérekezesleti ítélete följogosít, mely körülmény az iskolai bizonyítványban jelezve van.

2. A két tantárgyból bukottak közül azok, kik erre a nagytekintetű tankerületi kir. főigazgatóságtól külön engedélyt nyertek. Ezen engedélyek iránti kérvények 50 kros bélyeggel ellátva s iskolai bizonyítvánnyal és évközi értesítővel fűlszerelve a tankerületi főigazgatósághoz intézendők s július hó 10-ig a gymnasiumi igazgatósághoz benyújtandók. Azon tanulók, a kiknek az erkölcsi viseletből kevésbbé szabályszerű vagy rossz érdemjegyük van, vagy a kik a latin nyelvből vagy a mennyiségtanból érdemelték ki elégtelen tanjegyeik egyikét, javító-vizsgálatra engedélyt nem nyerhetnek.

3. Pótvizsgálatra igényt tarthatnak azon tanulók, kik a tanév bezárása előtt betegség miatt kénytelenek voltak a tanintézetből kilépni. Ezen vizsgálatra az engedélyt a tanári kar adja meg. A vizsgálat iránti kérvények orvosi s egyéb bizonyítványokkal fűlszerelve jul. 10-ig az igazgatósághoz benyújtandók. Sem a javítósem a pótvizsgálatért díj nem fizetendő.

Szeptember hó 2-án 8 órakor nyitattik meg a tanév a Szentlélek ünnepélyes segítségül hívásával s 3-án reggel kezdetnek meg az előadások.

A vidéki szülők és gyámok a gyermeik részére fölfogadandó szállás iránt az igazgatóságnál tudakozódhatnak. Végül figyelmeztetnek a tanulók, hogy *az ódon könyvek berásárlásában nagy körültekintéssel járjanak el, nehogy azok helyett időközben kényteleníttessenek az előírt kiadású tankönyveket beszerezni.*

Szegeden, 1890. június hó 30-án.

**Magyar Gábor,**

főgymn. igazgató.

# T a r t a l o m.

	<i>Lap</i>
<i>Az ó-classicai irodalmak művelődéstörténeti hatása és szerepe a középiskolában . . . . .</i>	3
<i>A tanári kar . . . . .</i>	31
<i>Előadott tananyag . . . . .</i>	34
<i>Írásbeli feladványok . . . . .</i>	46
<i>A tanulók előmenetele:</i>	
<i>A. A kötelezett tantárgyakban . . . . .</i>	49
<i>B. A nem kötelezett tantárgyakban . . . . .</i>	75
<i>A sorozatban használt érdemjegyek fokozata . . . . .</i>	79
<i>Rövidítések jelentménye . . . . .</i>	79
<i>Statisztikai kimutatások:</i>	
<i>A. A tanulók általános áttekintése . . . . .</i>	80
<i>B. A tanulmányok eredményének áttekintése . . . . .</i>	82
<i>C. A tanulók általános osztályozása . . . . .</i>	84
<i>D. Az érettségi vizsgálatok eredménye . . . . .</i>	84
<i>E. A tanulók származási helyének kimutatása osztályonkint . . . . .</i>	85
<i>Adatok a főgymnasium történetéhez:</i>	
<i>A. A tanintézet beléletére vonatkozó fontos mozzanatok . . . . .</i>	86
<i>B. Felsőbb hatóságoktól érkezett fontosabb leiratok . . . . .</i>	88
<i>C. Ifjúsági segélyező-egylet . . . . .</i>	89
<i>D. Önképző-kör . . . . .</i>	90
<i>E. Gyorsíró-kör . . . . .</i>	93
<i>F. Szertárak . . . . .</i>	96
<i>G. Tanári könyvtár . . . . .</i>	97
<i>H. Ifjúsági könyvtár . . . . .</i>	99
<i>I. A főgymnasium ösztöndíjas és jutalmazott tanulói . . . . .</i>	102
<i>Értesítés a jövő tanév megnyitásáról . . . . .</i>	104



